

ОДБРАНА

Специјални
прилог **16**
АРСЕНАЛ

Интервју

Генерал-мајор Љубиша Диковић,
командант Команде за обуку

ОБУКА У ФОКУСУ

Гађање на Пасуљанским ливадама

СНАГА ВАТРЕНОГ ДЕЈСТВА



putovanje

BEZ GRANICA



Lasta

eurolines

LASTA info centar • 011/3348-555

www.lasta.co.yu • www.lasta-turizam.com

GOTOVINSKI KREDITI NA 24 RATE



ZA DANAS:

- ✓ VEŠ MAŠINA
- ✓ UGAONA GARNITURA
- ✓ TV PLAZMA
- KISS ♥

Lepo je znati da neke stvari možete kupiti odmah.

24 osmeha - za 24 rate i ostale najpovoljnije uslove na tržištu:

- Iznos kredita do 1,2 miliona dinara
- Najniža kamatna stopa: nominalna 11,95% i efektivna 14,82%, na godišnjem nivou
- Rok realizacije za samo 48 sati
- Za sve klijente Banke bez žiranata

Ukoliko želite da refinansirate Vaše postojeće kredite ili dug po kreditnim karticama u našoj ili drugim bankama, sigurni smo da će 24 rate za Vas predstavljati pravi izbor.

Kontakt centar: 0700 800 900
e-mail: kontakt.centar@kombank.com
www.kombank.com



KOMERCIJALNA BANKA

Sa nama je lakše

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

„Одбрана“ наставља традиције „Ратника“, чији је први број изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Новински центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19

Директор и главни и одговорни уредник
Славољуб М. Марковић, потпуковник

Заменик главног уредника
Раденко Мутавић

Уредници

Драгана Марковић (специјални прилози)
Мира Шведић (арсенал)

РЕДАКЦИЈА:

Александар Антић, поручник фрегате,
Душан Глишић (фељтон, историја и традиције),
мр Снежана Ђокић (свет),
Бранко Копуновић (друштво),
Александар Петровић, потпоручник,
Владимир Почуч, мајор (одбрана),
Сања Савић (интернет)

Стални сарадници

Бошко Антић, Станислав Арсић, Себастиан Балаш,
Игор Васиљевић, Југослав Влаховић, мр Славиша Влацић,
Милосав Ђорђевић, Александар Лијаковић,
др Милан Мијалковски, мр Зоран Миладиновић,
Предраг Милићевић, Миљан Милкић,
Крстан Милошевић, др Милан Милошевић,
др Александар Мутавић, Благоје Ничић,
Никола Остојић, Никола Оташ, Иштван Пољанац,
Будимир М. Поподић, Влада Ристић,
др Драган Симеуновић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Станислава Струњаш, Бранко Сиљевски
(технички уредници), Весна Јовановић

Фотографија

Горан Станковић (уредник)
Звонко Перге, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактори

Мира Поподић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Денковски

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор и главни и одговорни уредник
3241-104; 3241-258; 23-809
Заменик главног уредника 3241- 257; 23-808
Секретар редакције 3241-363; 23-078
Редакција 3241-104; 23-810; 3201-576; 23-576
Прелом 3240-019; 23-583
Дописништво Ниш 018 /509-481; 21-481
Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765
Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

e-mail

odbrana@beotel.yu
redakcija@odbrana.mod.gov.yu

Internet

www.odbrana.mod.gov.yu

Жиро-рачун

840-49849-58 за НЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РСЦ
месечно 160 динара.
За претплатнике преко Поштанске штедионице
месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,

Македонска 29
ОДБРАНА ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу



„Одбрана“ је члан
Европског удружења војних новинара

31



Снимак Радован ПОПОВИЋ



22

САДРЖАЈ

ИНТЕРВЈУ

Генерал-мајор Љубиша Диковић,
командант Команде за обуку

ОБУКА У ФОКУСУ

8

Per aspera

ТЕСТАМЕНТ ЦАРА НИКОЛАЈА

13

У ФОКУСУ

Животни стандард у систему одбране

МАТЕМАТИКА КРОВА И ТАЊИРА

14

ТЕМА

Медији о систему безбедности

ДОВОЉНО РАЗЛОГА

ДА БУДЕМО ЗАДОВОЉНИ

18

ОДБРАНА

Обука на Интервидовском полигону „Пасуљанске ливаде“

СНАГА ВАТРЕНОГ ДЕЈСТВА

22

Завод за превентивно-медицинску заштиту

Војне болнице Ниш

БОЉЕ СПРЕЧИТИ НЕГО ЛЕЧИТИ

26

Међународно деловање у случају поплава

АКЦИОНА ГРУПА

28

ПРИЛОГ

АРСЕНАЛ 16

31

Са галерије

РАТНЕ ИГРАЧКЕ

55



ДРУШТВО

Цивилна служба војника мартовске генерације
ДАНИ НОВИХ ИСКУСТАВА

56

Бивши припадници Војске у новим занимањима
УСПЕШНИ И ПОСЛЕ СТРОЈА

58

Небојша Милановић, колекционар војних предмета
У КУЋНОМ МУЗЕЈУ

60

Прељуба богиње правде
ПОНОВО ДОДЕЉЕНА НЕВИНОСТ

63

Нови почасни грађани Ниша
ЉУДИ ВЕЛИКОГ СРЦА

64

СВЕТ

Систем безбедности Перуа
МРАК НА СВЕТЛИМ СТАЗАМА

66

Паралеле
ЗАПАДНИ БАЛКАН И НАТО

69

Call of Duty 4: Modern Warfare
ЧЕТВОРКА ЗА ЧИСТУ ПЕТИЦУ

70

ФЕЉТОН

Несмртоносна оружја (2)
ИНТЕНЗИВНА ПРИМЕНА

74

ЕУФЕМИЗАМ

Неретко се за нешто непријатно, страшно, ружно или рђаво употребљава блажа и лепша реч, понекад и потпуно супротнoг значења. Тако смо тек ових дана сазнали да је хрватски логор Керестинец надомак Самобора, у ком су мучени и злостављани војни и цивилни заточеници, углавном Срби, био у ствари „коначиште за ратне заробљенике“. Трагична збивања у том војном логору и истрага за ратне злочине, узбуркали су јавност у тој суседној земљи која се суочила са истином да ратни заробљеници нису у Керестинац свратили на одмор и окрепљење, већ да су ту били изложени бестијалним мучењима за која до сада нико није одговарао.

Нико још није одговарао ни за злочиначку агресију НАТОа на нашу земљу 1999. године, коју такође памтимо по еуфемистичком називу – „Милосрдни анђеос“. Та цинична, већто пласирана пропагандна порука мобилисала је народ на одбрану и отпор вишеструко надмоћнијем непријатељу, а до данас је остала пример за осуду бездушнoг Запада.

И фамозне ратне дневнице добиле су лепше име. Негде се помињу као накнада, а негде чак и као национално признање ратним ветеранима (резервистима више прија да их тако осповљавају) за учешће у одбрани земље, док у преговорима са државним званичницима постоје једнократна помоћ за житеље неразвијених подручја. Сам Бог зна како ли ће их крстити кад на ред за остваривање тог (не)права, протестима и блокадама саобраћајница, јер то је по досадашњој пракси најделотворнији начин, добу житељи развијених подручја.

Лесковачки резервисти (ратни ветерани), поучени искуствима својих сабораца из Топличког округа, смогли су снаге за штрајк глађу, окупили се на зборно месту испред Владе, постигли договор и разишли се задовољни. Који регион је следећи на реду?

Накнада дела трошкова за закуп стана, по новом Правилнику који је недавно ступио на снагу, није еуфемизам. Значи исто што и стари добри УТС, а може постати и „накнада трошкова за решавање стамбеног питања“ уколико се професионални припадник Војске одлучи да тај животни проблем трајно реши коришћењем субвенционисаног кредита. И не само то, право на такву накнаду, увећану за десет одсто, задржавало би се све до коначне отплате кредита, а најдуже до двадесет година.

По том моделу стамбено питање решаваће млађи војни професионалци. За остале, који неће имати прилике да кредитну способност доказују у познијој старости, и даље ће важити ранији прописи о стамбеном збрињавању, односно Правилник о решавању стамбених питања у Министарству одбране, који је ових дана делимично измењен, а о чему можете подробније да се обавестите у овом броју „Одбране“.

Истина, многе ствари у тој области још нису потпуно дефинисане али важно је да је питање стамбеног збрињавања војних бескућника, на конструктиван и одржив начин, коначно покренуто са мртве тачке. ■

МИНИСТРИ ШУТАНОВАЦ И ДИНКИЋ
У ФАБРИЦИ „ПРВИ ПАРТИЗАН“

ИЗВОЗНА ОРИЈЕНТАЦИЈА

Биће покренута иницијатива за изградњу објеката у које би се преместили погони „Првог партизана“ који су под земљом

Министар одбране Драган Шутановац и министар економије и регионалног развоја Млађан Динкић посетили су 7. априла фабрику „Први партизан“ у Ужицу. Према речима министра Шутановца, сврха посете била је изналажење начина како би се, уз помоћ државе и министарства одбране и финансија, унапредила и појефтинила производња у тој фабрици наменске индустрије.

Шутановац је истакао да је фабрика „Први партизан“, која ове године слави 80 година постојања, према асортиману и квалитету производа најбоља фабрика на Балкану и једна од водећих те врсте у источној Европи. Он је додао да подземне делове фа-



брике треба пребацити на земљу како би се појефтинила производња и омогућили бољи услови за запослене и самим тим укинуо бенефицирани радни стаж.

Министар Динкић је нагласио да ће се изнаћи начин да се лични доходи повећају и да ће Министарство економије и регионалног развоја са десет милиона динара месечно до краја године субвенционирати производњу.

Динкић је истакао да ће се на Влади Србије покренути иницијатива за изградњу објеката у које би се преместили погони који раде под земљом. За тај подухват, рекао је он, у првој фази биће потребно око три и по милиона евра, а у другој око три милиона, док ће се инвестиције исплатити у року од три године, будући да је „Први партизан“ наша најрентабилнија фабрика наменске индустрије.

Генерални директор „Првог партизана“ Добросав Андрић захвалио је министрима за напоре које улажу ради побољшања наступла те фабрике на светском тржишту и унапређења услова рада запослених. ■

А. ПЕТРОВИЋ
Снимио Р. ПОПОВИЋ

ПОДРШКА ПРИНЦИПИЈЕЛ ПОЛИТИЦИ СР

Државни секретар Душан Спасојевић предводио је делегацију Министарства одбране Републике Србије на Букурештанској конференцији од 1. до 3. априла. Конференција је одржана на маргинама самита НАТОа, а њени организатори су Министарство спољних послова Румуније, Chatham House и German Marshall Fund.

На Букурештанској конференцији, на којој су учествовали председници држава и шефови влада, те министри држава евроатлантског региона, размењени су ставови и експертска мишљења о најактуелнијим питањима светске безбедности. Главне теме биле су ангажовање НАТОа у Авганистану, будућа улога Алијансе на глобалном плану, противракетна одбрана и Уговор о ограничењу конвенционалних снага у Европи. Такође, разговарано је о ситуацији на Косову и Метохији и безбедносној ситуацији у региону Западног Балкана, али и о односу НАТОа према Србији, БиХ и Црној Гори. Искazan је недвосмислен интерес свих учесника да су стабилност и наставак интеграционих процеса у региону веома важни за будућност Балкана.

Током конференције, државни секретар Спасојевић имао је низ билатералних састанка на којима је исказао снажно противљење једностраном проглашењу независности Косова и Метохије и кршењу међународног права. На тим састанцима разговарано је и о питањима везаним за политичко-безбедносну ситуацију у региону.

Државни секретар Спасојевић састао се и са министром спољних послова Словачке Јаном Кубишем. Обострано је констатовано да су





НОЈ
БИЈЕ

ГОДИШЊА КОНФЕРЕНЦИЈА ИЗАСЛАНИКА
ОДБРАНЕ СРБИЈЕ

ЗНАЧАЈ ВОЈНЕ
ДИПЛОМАТИЈЕ

Министар одбране Драган Шутановац учествовао је у раду годишње конференције изасланика одбране Републике Србије, чији је основни циљ анализа рада изасланства током претходне године и унапређење у наредном периоду.

На конференцији, која је одржана у Дому Гарде у Топчидеру, 7. априла, министар Шутановац нагласио је важност сарадње у области одбране и указао на потребу њеног сталног унапређивања, будући да су улога и значај изасланика одбране и војне дипломатије као облика представљања државе и заступања њених интереса незамењиви.



ње у области одбране и указао на потребу њеног сталног унапређивања, будући да су улога и значај изасланика одбране и војне дипломатије као облика представљања државе и заступања њених интереса незамењиви.

ПАРТНЕРСТВО ЗА МИР ПРАВА МЕРА

Државни секретар Министарства одбране Србије Душан Спасојевић изјавио је *ФоНету* да су Србији отворена врата за даљу сарадњу са Алијансом, али да је позиција Србије таква да је Партнерство за мир права мера учешћа државе, када је реч о сарадњи са НАТОом.

– Србији су отворена врата за даљу сарадњу са Алијансом, а ми смо рекли да је Партнерство за мир права мера нашег учешћа у сарадњи са НАТОом и да би свака евентуална одлука морала бити донета у складу са Уставом и законом на демократски начин – изјавио је Спасојевић на крају рада конференције у Букурешту.

Спасојевић је, говорећи о састанцима које је делегација имала на самиту НАТОа, рекао да је Србија добила потврду досадашњих савезника за своју позицију када је реч о Косову и Метохији.

Он је рекао да је од словачког шефа дипломатије добио уверавања да ће Словачка остати принципијелна у ставовима према Косову, а сличне ставове изнеле су делегације Шпаније, Грчке, Румуније, Чешке и других држава које нису признале нелегалну и једнострано проглашену независност Косова и Метохије.

мир и стабилност питања од врхунског интереса, не само региона већ и Европске уније. Спасојевић је пренео српске ставове у вези са једностраним проглашењем независности Косова и Метохије и поновио да Србија никада неће признати овај нелегални акт.

Словачки министар Кубиш нагласио је да европска перспектива Србије не сме да се повезује са питањем статуса Косова и Метохије, да Унмик мора и даље бити ангажован на Косову и да Кфор мора остати неутралан, у складу са резолуцијом 1244 Савета безбедности УН. Такође, било је речи о унапређењу билатералне војне сарадње.

Државни секретар Душан Спасојевић разговарао је и са председавајућим Војног комитета НАТОа генералом Рејмондом Еноом, који је потврдио да ће Кфор остати неутралан и истакао веома добру сарадњу Војске Србије и Кфора.

На Букурештанској конференцији учесницима су се обратили председник Румуније Трајан Босеску, председник САД Џорџ Буш и генерални секретар НАТОа Јап де Хол Схефер. ■



Министар Шутановац изнео је и смернице везане за војну политику, билатералну војну и војноекономску сарадњу.

Војне изасланике Србије примио је државни секретар Министарства одбране Душан Спасојевић и том приликом истакао значај посла изасланика одбране, који су, поред осталог, успешно организовали низ посета наших делегација иностранству. Постигнути резултати на унапређењу војне сарадње са земљама у којима су на служби, говоре да наши војни изасланици поседују стручне квалитете који импонују, нагласио је државни секретар Спасојевић. ■

САРАДЊА СА ЧЕШКОМ

Начелник Управе за међународну војну сарадњу Министарства одбране, Милорад Перић, потписао је 1. априла План билатералне војне сарадње са Чешком Републиком за 2008. годину. Потписивању Плана присуствовао је чешки изасланик одбране пуковник Владимир Хуљак.

Планом су обухваћене активности у области школовања и обуке, управљања стандардизацијом одбране, војног права, војне географије, а као резултат обостраног интересовања успостављена је сарадња Војне академије и Универзитета одбране Чешке Републике. ■

ГЕНЕРАЛ-МАЈОР
ЉУБИША ДИКОВИЋ,
КОМАНДАНТ
КОМАНДЕ
ЗА ОБУКУ

ОБУКА У ФОКУСУ

У обуку су уведене нове стандардизоване процедуре за доношење одлука. Такав приступ планирању оспособљавања омогућио је да се сви састави Војске припремају за предстојеће, а не за претходне изазове и задатке, што представља нови квалитет у функционисању система обучавања – истакао је генерал Диковић.

После заокруживања организационих промена у Војсци Србије, обука је враћена у фокус активности њених припадника. Са генерал-мајором Љубишом Диковићем, командантом Команде за обуку, разговарали смо о квалитету обуке и новинама у тој области живота и рада припадника Војске Србије.

– Животни циклус сваке војске одвија се у две фазе – припрема за употребу и употреба војске. Фаза припреме за употребу војске је период у коме се њени ресурси доводе на ниво потребан за успешно ангажовање у оквиру пројектованих мисија и планираних задатака. Припреме, као део животног циклуса Војске, реализују се преко процесних функција као што су командовање, дејства и противдејства, обезбеђење, логистичка подршка и оспособљавање.

Да би се остварио стратегијски значај припрема, оне морају да се обављају непрекидно и по одређеној динамици. Садржаји припрема су непосредно у функцији изградње, одржавања и повећања способности војске за извршавање дефинисаних мисија и задатака. Оспособљавање војске један је од најзначајнијих садржаја припрема за њену употребу и обухвата обуку, школовање и усавршавање.

Обука, као кључни део оспособљавања војске, усмерена је на обучавање војника на одслужењу војног рока и професионалног војног кадра. У односу на претходни систем, који се заснивао на обуци по унапред припремљеним плановима и програмима независно од природе наређених задатака, нови систем обуке у ВС директно је усмерен на предстојеће мисије и задатке Војске. У томе је суштинска новина новог концепта обуке ВС.

□ *Да ли је савремени концепт обуке припадника Војске већ заживео унутар новог доктринарног оквира?*

– Нови систем обуке јесте јединствен развојни модел који се користи у јединицама, командама и штабовима ВС ради идентификовања потреба и захтева за обучавањем, Војске у целини али и њених делова, у складу са дефинисаним мисијама и задацима, уз изучавање и коришћење искустава из оперативне употребе јединица. То се роди унутар новог доктринарног оквира који је проишао из две међусобно повезане потребе – да команде, штабови и јединице Војске успешно изврше додељене мисије и задатке и да се достигну знања и вештине које су појединцима, командама и јединицама неопходни да би то и постигли.

Обука, као стална активност Војске, одвија се у три домена: институционалном, оперативном и у домену самосталног усавршавања. Институционални домен примарно је усмерен на индивидуалну обуку за стицање општевојних и специјалистичких знања, вештина и навика неопходних за самостално обављање формацијских дужности. Реализује се у центрима за основну и специјалистичку обуку. Команда за обуку, као интервидовска команда оперативног нивоа, обједињава функционисање центара за основну и специјалистичку обуку и управља процесом индивидуалне обуке војника, професионалних војника и подофицира у институционалном домену обуке.

Оперативни домен је фокусиран на колективну обуку, односно обуку команди, штабова и јединица и извођење заједничких вежби. Њиме је такође обухваћен и део индивидуалне обуке. Област самосталног усавршавања служи да се надограде стечена знања и одражава лични напор припадника ВС да током читаве каријере стално повећавају своју оспособљеност.

□ *Исцрпно сте говорили о функцијама обуке, а како ствари стоје када је реч о новим плановима и садржајима обуке у ВС?*

– Током протекле године Управа за обуку и доктрину ГШ ВС израдила је у сарадњи са Командом за обуку измене и допуне постојећих планова и програма обуке војника и јединица родова и служби. У планове и програме уграђени су нови садржаји који се превасходно односе на обучавање Војске за задатке у оквиру мисија подршке цивилним властима у супротстављању невојним претњама безбедности. Такође, помоћу организационих облика практичне обуке официра, подофицира и команди у обуку су уведене

ТЕРИТОРИЈАЛНЕ БРИГАДЕ

Полазећи од начела трокомпонентности снага, основну организацију Војске чиниће професионална војска, активна и пасивна резерва. Снаге за реаговање чиниће потпуно развијене професионалне јединице. Главне одбрамбене снаге биће војни ефективи који имају одређени степен развијености у миру и који се до пуне формације попуњавају активном резервом. Трећа компонента, снаге ојачања, део су Војске који се попуњава на територијалном принципу, пасивном резервом. Команда за обуку, поред функције обуке кадра ВС у институционалном домену обуке, има задатак и да развија територијалне бригаде и формира територијалне снаге, прерастајући у рату у Команду територијалних снага, док центри за основну обуку и центар за обуку КоВ у случају рата формирају територијалне бригаде.

ЦЕНТАР ЗА СИМУЛАЦИЈЕ

Војска Србије, за разлику од многих армија региона и света, нема центар за симулације. Основу таквог центра чине савремена информатичка средства која омогућавају обуку официра и команди у реалном времену, уз симулацију противника. Раније је било предвиђено да се отпочне са израдом пројекта и створе услови за формирање центра за симулације, али због недостатка опреме он до сада није развијен. Центар је незаменљив у обуци официра и команди, посебно за проверу решења предвиђених оперативним плановима.

СТРУЧАН КАДАР

Сходно ставу да „само методски и стручно обучен инструктор може да обучава“, центри за обуку попуњени су професионалним кадром из различитих јединица, при чему је основни критеријум за њихово распоређивање била стручност. Да би се оспособљеност кадра подигла на виши ниво, од формирања Команде за обуку реализована су 44 курса на којима је 988 лица стручно оспособљено за најразноврсније садржаје. Курсеви за управљање курсевима обуке и за особље инспектора међународне организације за забрану хемијског оружја имали су међународни карактер.

нове стандардизоване процедуре за доношење одлука. Такав приступ планирању обуке омогућио је да се сви субјекти Војске припремају за предстојеће, а не за претходне изазове и задатке, што представља нови квалитет у функционисању система обуке.

□ *Каква нас решења убудуће очекују на пољу планирања, контроле, организације и реализације обуке?*

– Планирање обуке и даље изводимо у складу са *Плановима и програмима обуке војника и јединица родова и служби*. После усвајања *Упутства за управљање обуком* и *Листе тежишних задатака за Војску*, наметнуће се потреба за новим приступом у планирању обуке. У институционалном домену обуке, основу за планирање чиниће програми индивидуалне обуке, док ће команде и јединице обуку планирати у односу на предстојеће задатке.

После почетних искустава, очекује нас доследна примена новог *Упутства о контролама у ВС*. Све контроле имаће двојак карактер. Прво, да проверимо и вреднујемо функционалну способност центара за обуку за обучавање војника на служењу војног рока, кандидата за професионалне војнике и професионалне подофицире. Друго, трудићемо се да сагледамо усаглашеност програма обуке и њених садржаја са верификованим решењима.

Опредељење ВС да се обука војника на одслужењу војног рока реализује по инструкторском моделу посебан је изазов за Команду за обуку. Израдили смо програме курсева за инструктор



торе основне и специјалистичке обуке. У јануару ове године осам официра и 24 подофицира завршило је први курс инструктора основне обуке, а у марту смо у центрима за специјалистичку обуку обучили укупно 105 подофицира за инструкторе специјалистичке обуке. Све то објашњава зашто смо у обуци кадра Команде за обуку за основни мото изабрали речи „Обука за обуку!“.

□ Увођење инструктора за обуку јесте светски стандард који примењујемо. Које ћемо још стандарде водити у будућности?

– Наравно да ћемо настојати да применимо позитивна искуства из света. Карактеристично је да су, на пример, у армијама земаља НАТО успостављени чврсти и мерљиви стандарди у обуци – уколико захтеви нису испуњени, обука се понавља све док се ти стандарди не достигну.

ПАСУЉАНСКЕ ЛИВАДЕ

Обука војника и јединица у миру није могућа без уређених и наменски опремљених објеката и терена. То се нарочито односи на активности обуке које представљају њен врхунац – тактичке вежбе и гађања наоружањем КоВ и ВиПВО већег калибра. Са аспекта намене и функције, полигон „Пасуљанске ливаде“, који је у надлежности Команде за обуку, јединствен је у Србији и као такав, према речима генерала Диковића, завређује нарочиту пажњу и значајно унапређење и модернизацију. У 2008. години, за капитално одржавање полигона издвојено је четири милиона динара за урбанизацију, пет милиона динара за адаптацију стационарног центра везе и 15 милиона динара за израду надстрешница за борбена возила.

Усвајањем поделе обуке на три поменута домена доктринарно смо унапредили систем обуке у ВС. Што се тиче организације, обезбеђено је да у центрима за обуку сви подофицири на дужности командира одељења буду уједно и инструктори обуке. Поред тога, у састав центара за основну обуку уграђено је најмање по једно аутоматизовано стрелиште за гађање из пешадијског наоружања, а у центрима за специјалистичку обуку заживели су полигони за реализацију практичног дела обуке.

Када говоримо о стандардима које појединци морају да испуне у индивидуалној обуци треба имати у виду да је у току рад на њиховом прописивању и припреми за верификацију. Док се не израде и верификују нови стандарди обуке примењиваћемо постојеће норме за проверавање и оцењивање способности у Војсци. Команда за обуку ради и на сертификацији индивидуалне обучености. Намеравамо да после верификације стандарда, у јуну ове године, организујемо курс за сертификаторе, чиме ћемо почети са новим начином провере индивидуалне обучености.

□ Команда за обуку формирана је 23. априла прошле године. Каква су прва искуства те интервидовске команде оперативног нивоа? Које бисте резултате и иницијативе Команде посебно истакли?

– Пре свега, успостављен је стабилан систем обуке војника на одслужењу војног рока. Израдили смо програме курсева за инструкторе основне обуке и 14 курсева специјалистичке обуке. Успешно смо преквалификовали 82 подофицира у род пешадије и 28 подофицира у род оклопних јединица. За инструкторе основне обуке оспособили смо осам официра и 24 подофицира, а за инструкторе специјалистичке обуке 105 подофицира, док су 42 припадника ВС и МО обучена за руководе средствима интегралног транспорта. Отпочела је централизована обука новопримљених професионалних војника у центрима за специјалистичку обуку. До сада је обучено 150 кандидата.

□ Центри за обуку војника постали су главни ослонац обуке у ВС. Са којим се проблемима сучољавају у свакодневном раду?





– У центрима за обуку оспособљено је пет генерација регрута, односно 18.700 војника. На обуку се у просеку прима око 4.500 регрута по генерацији, што премашује капацитете центара. У току протекле године изведено је 1.259 гађања из пешадијског наоружања, која су оцењена врло добром оценом (3,55), шест гађања из наоружања рода артиљерије, са просечном оценом одличан (4,55), 104 гађања из наоружања оклопних јединица, која су надлежни вредновали врло добром оценом (3,71) и 48 вежби са бојним МЕС, са просечном оценом врло добар (4,25). При томе, није било ванредних догађаја.

▣ **Како ће се убудуће изводити обука професионалних војника?**

– Официри ће се школовати на Војној академији, као и до сада. Подофицире више нећемо школовати на једногодишњим специјалистичким курсевима. Последњих 26 подофицира оспособљених по том моделу упућено је прошле године у јединице. Имамо намеру да осмислимо нови модел обуке кандидата за подофицире. Он ће се базирати на курсевима за конкретне дужности.

МОДЕРНИЗОВАНА СТРЕЛИШТА

Команда за обуку сагледала је стање инфраструктуре за обуку са аспекта безбедности приликом гађања и вежби, те предузела мере да се то стање побољша. У сарадњи са Војнотехничким институтом израђени су балистичко сигурносни услови за три стрелишта која су у саставу Команде за обуку. Покренут је и пројект за изградњу заштитног бедема на АТС „Међа“. Планира се измештање вежбалишта „Западна Краљевица“ код Зајечара на стрелиште „Кривул“, за шта су одобрена средства од милион динара. Поред предузимања мера безбедности, на стрелиштима и полигонима модернизована је и стрелишна опрема, уградњом модификованих иницијалних давача који региструју поготке при гађању наоружањем калибра 5,56 мм.

Кандидати за подофицире бираће се из редова професионалних војника и пре потписивања уговора завршаваће основне курсеве за подофицире.

Актуелно је спровођење курсева за подофицире у јединицама ранга чете–батерије и за главне подофицире у командама од батаљона до Генералштаба, што су нове подофицирске дужности. Планирана су четири курса за 140 подофицира и један курс за 35 главних подофицира до краја године, чиме ће се створити предуслови за стварање подофицирског кора у ВС.

▣ **На који начин обука кореспондира са планираном професионализацијом ВС?**

– Предвиђа се да процес професионализације Војске потраје до 2010. године. У периоду транзиције до те године основни извор попуње професионалним војницима биће кандидати који су одслужили војни рок и оспособили се за поједине војноевиденционе специјалности. Када се Војска потпуно професионализује, после 2010. године, попуњаваће се и кандидатима који буду добровољно служили војни рок и цивилима који немају претходну војну обуку. Центри за обуку обучаваће кандидате за професионалну војну службу. По истеку првог уговорног периода, исказаној жељи за развијање у војној каријери и након селекције, војници ће постајати кандидати за подофицире.

Нови концепт обуке подофицира предвиђа да се кандидати за подофицире бирају од професионалних војника у чину десетара који се упућују на курс за подофицире. У даљем току службе подофицири ће се развијати у два смера – функционални развој (каријерни подофицир) и специјалистички развој (стручно-специјалистички подофицир). Услов за напредовање биће успешно завршени одређени курсеве. Формирањем подофицирског кора, подофицири ће у институцијама за обуку, јединицама, командама и штабовима преузети одговорност за извођење индивидуалне обуке, спровођење реда и дисциплине и решавање личних питања војника и подофицира који су им потчињени. ■

Александар АНТИЋ
Снимио Радован ПОПОВИЋ

ДРЖАВНИ СЕКРЕТАР СПАСОЈЕВИЋ НА САСТАНКУ МАГ-а У МОЛДАВИЈИ

БЕЗБЕДНОСТ ЈУГОИСТОЧНЕ ЕВРОПЕ

Делегација Министарства одбране Републике Србије, са државним секретаром Душаном Спасојевићем на челу, учествовала је на годишњем састанку Мултинационалне саветодавне групе (Multinational Advisory Group – MAG) Центра за безбедносну сарадњу – RACVIAC, који је одржан 10. априла у Кишињеву у Молдавији



Тема годишњег састанка МАГ-а је разматрање актуелних питања функционисања, предстојећих активности и трансформације RACVIAC-а, као и безбедносна и политичка питања од значаја за регион југоисточне Европе. У роду учествују представници 23 земље региона, Европе и света и представници пет међународних организација.

Током боравка у Молдавији, Спасојевић је имао билатералне састанке са представницима земаља који учествују у раду МАГ-а, а састао се и са министром одбране Молдавије, Виталијем Врабијем, са којим је разговарао о успостављању билатералне војне сарадње и о актуелним регионалним питањима.

Државни секретар Спасојевић изјавио је Танјугу да Молдавија апсолутно подржава ставове Србије о решавању будућег статуса Косова и Метохије и једностраном проглашењу независности покрајине.

„Министар Враби и ја смо се сложили да су европске интеграције заједнички циљ и

тежња обе државе и да су оне најбољи начин за одбрану територијалног интегритета и суверенитета наших земаља“, рекао је Спасојевић у телефонској изјави националној агенцији. Он је навео да је делегација Србије принципијелно пружила подршку територијалном интегритету Молдавије и томе да се до решења проблема статуса Придњестровља дође путем преговора и компромиса обе стране.

Спасојевић је рекао и да је договорено да током посете министра Врабија Србији, која се очекује ускоро, српски министар одбране Драган Шутановац и министар одбране Молдавије потпишу билатерални споразум о сарадњи у области одбране.

Мултинационална саветодавна група је управно тело Центра за безбедносну сарадњу – RACVIAC, основаног 2000. године на иницијативу специјалног координатора Пакта стабилности југоисточне Европе. Улога Центра је помоћ земљама југоисточне Европе у изградњи поверења и стабилног безбедносног окружења. ■

ПРЕДАВАЊЕ ГУВЕРНЕРА НАРОДНЕ БАНКЕ У ВОЈНОЈ АКАДЕМИЈИ

Гувернер Народне банке Србије Радован Јелашић одржао је 9. априла у Школи националне одбране предавање под називом „Монетарна политика и финансијски сектор Србије“. Том приликом, гувернер је истакао да је основни циљ Народне банке, утврђен Законом о Народној банци Србије, по-



стизање и одржавање стабилности цена, док су друга два циља очување финансијске стабилности и подржавање спровођења економске политике Владе Србије, без довођења у питање основног циља.

– Одређеним мерама Народна банка може одржати стабилност цена, контролисати инфлацију и ублажити последице макроекономских шокова, али не можемо зауставити велику јавну потрошњу, повећати извоз, раст запослености. То не могу ни знатно веће земље – рекао је гувернер наглашавајући да је Народна банка независна и да није сервис Владе.

Јелашић се осврнуо и на инфлацију и истакао да грађани, уместо да захтевају од политичара да гарантују фискалну равнотежу и стабилност цена, траже брже повећање зарада од стопе инфлације.

Гувернер Јелашић је нагласио да је динар слика и прилика Србије, у којој се више од 90 посто штедње налази у девизама, иако је каматна стопа на динарска средства увек виша од инфлације. Он је, уз то, проценио да ће Народна банка и у 2008. години успети да базну инфлацију одржи у циљном распону између три и шест посто.

Предавању су присуствовали и помоћник министра одбране за људске ресурсе др Бојан Димитријевић и начелник Војне академије генерал-мајор Видосав Ковачевић. ■

С. БОКИЋ



Пише
Љубодраг
СТОЈАДИНОВИЋ

ТЕСТАМЕНТ ЦАРА НИКОЛАЈА

Пре неколико дана завршен је велики самит НАТОа у Букурешту. Западна алијанса је доказивала другима али и себи неодољиву привlačност силе. Кад је неко јак, лако себи нађе друштво.

У принципу, чланство у војном пакту је једноставна ствар: постојеш пријатељ са оним ко би могао да те бије, а пријатељски обзираи га спречавају у томе. Кад је неко силан, могао би и да штити, али то је само хипотеза о непоборној кишобрану.

Са тачке гледишта блиске историје догодиле су се незамисливе ствари: многе чланице Варшавског уговора промениле су дресове, и сада играју за противнички тим. Бивше републике СФРЈ, које су у кратком међувремену постале државе, имају посебне судбине. Није лако, а можда ни тешко излицитирати чије је најгора.

Братски народи а и народности са променљивом срећом иду у заргљај бриселској војној централи. Хрвати су позвани да се „придруже“ НАТОу, а Македонци су једва преживели горко разочарање. И то због имена, на које су Грци узели тапију и ставили вето на пут Скопља ка колективној сили.

Албанија је нови члан Алијансе. Иначе, ту државу памтимо као колективни бункер Енвера Хоџе, зло место за живот одакле су очајници бежали на све стране, па ко преживи.

Пре деветнаест година у директном ТВ преносу гледали смо спектакуларни пад Николаја Чаушескуа. Тада се тврдило да је то последњи (или можда претпоследњи?) комунистички диктатор, који је свргнут побуном кротког народа. Чаушеску је завршио своју мисију на недостојан начин: војни суд у некој касарни одрезао му је смртну казну стрељањем, без времена за писање жалбе. Тако је окончана ера Николаја и Елене, пошто је и његова политичка муза отишла у историју непорецивом одлуком преког војног судије.

Зашто нам је тај случај уопште важан за причу о НАТОу? Те 1989. године прошлог века, видели смо Букурешт као град пун очајника, без плате, грејања и струје, без наде у спасење. Чак и после егзекуције пара који им је било какву наду оспоравао, изгледало је да мора проћи бар пола столећа да се Румунија опорави од дугог корачања у таму.

Исте године Дунав је препливао тамо где је то најлакше (ако таквих места има!) Миодраг Миле Белодедић, сјајни либеро Стеауе и дошао у улицу Љутице Богдана. „Ја сам Србин из Букурешта“, рекао је „желим да играм за Звезду!“

„Многи то желе, дечко“, рекао му је наводно Драган Џајић. „Како се зовеш?“

„Миле Белодедић“, рекао је пливач из нужде, одевен у изношени џемпер и демодирану кошуљу.

„Онај Белодедић?!“ – питао је Џаја!

„Да, онај!..!“

Две године касније Звезда је са Милетом постала шампион Европе. За Румуне тога доба Србија је била недостижни рај. Што се тиче Бугара, ствари стоје углавном исто или слично. Њихов најбољи фудбалер, Христо

Стоичков није пребегао у Партизан, али је био пошто-валац и кум Мирослава Илића.

Ова фудбалска дигресија занимљива је као и сам живот тих година. У надлазећем сумраку, ништа није било важније од фудбала, једине области где смо још побеђивали. У једно смо били сигурни: шта год да буде, где год се ишло, никада нас не могу претећи источни суседи, тек ослобођени зарђалих московских менгела.

Још само нешто о грађевинским подухватима тога доба. Пуне две деценије Николаје Чаушеску дизао је безумно велики пројект, који је и данас можда најпротраннија грађевина на свету. Звао се, а и данас га зову „Дом народа!“. Неко је израчунао да под његовим сводовима лагодно могу да се сместе три „Вембли“ стадиона, и да остане комоције за неки трговски центар.

Нисам сигуран, али верујем да је самит НАТОа заседао баш у том Николајевој споменику, који ће ипак одржавати некакав суманути привид о вечности диктатора.

Афористичар каже: „Ми смо поносан народ, нећемо дозволити да нам раде то што нам раде!“ Дакле, скуп јаких у нашем првом комшилуку нисмо могли да игноришемо. Мада је српски однос са Алијансом пун емоција и контроверзи. Они су нас '99. рушили и уништавали живот у Србији, пред том сликом обузима нас оправдан бес, а под неправдом депресивна немоћ. Изгледа да нико неће одговарати за велике злочине, зато што је и међународно право, пре свега, питање односа снага.

У разумевању те категорије, пречесто смо ишли до границе самоуништења, пратећи туђу рационалност као губитак самопоштовања. Али, и то је осећање које показују само живи народи. Они који су преживели све историјске катаклизме.

Зашто су нас, бар у поимању релација изражених у војничкој снажљивости, претекли сви око нас? Да ли нас заиста толико мрзе они чија је љубав спасоносна, или постоје и други разлози за сумњичаво гледање преко комшијског плота.

Аверзија према НАТОу може се разумети као неизбрисив ожиљак у националном памћењу. То нам ионако нико не може одузети, ако сећање преживи нападе ирационалног мазохизма. Интереси од нас траже да не останемо по страни, да не бежимо са магистрала ка ураслој дивљини, јер не можемо бити сами себи довољни.

Неке овлашне позиве Србији који су се чули у Букурешту, можемо појмити као пробне сигнале, као увид у стање наших ровова. Дакле, колико смо се дубоко и кратковидо укопали! Да ли је стварање тешких барикада против интеграција интерес читаве Србије или неких олигархија?

То је иначе тешко одвојити, јер се данас сваки став, ма какав он био, може дефинисати као капитални интерес државе. Али, Србија никако не би смела да буде и остане „рупа на свиленом тепиху Европе“.

Иначе бисмо за годину или две могли чежњиво да посматрамо одавде блештаве светлости Тиране, као важне европске метрополе. ■

Аутор је коментатор листа „Политика“

Аверзија према НАТОу може се разумети као неизбрисив ожиљак у националном памћењу. То нам ионако нико не може одузети, ако сећање преживи нападе ирационалног мазохизма. Интереси од нас траже да не останемо по страни, да не бежимо са магистрала ка ураслој дивљини, јер не можемо бити сами себи довољни.

МАТЕМАТИКА КРОВА

Социјални статус припадника Војске Србије и Министарства одбране годинама је био веома лош и услед економске кризе у земљи није било начина да се постигну значајнији резултати на плану његовог побољшања. Ипак, последњих месеци, након доношења потребних системских закона, отворио се простор за решавање тог проблема, а резултати су већ видљиви. Уколико се позитиван тренд раста зарада настави и оствари дугорочни план стамбеног збрињавања, оружане снаге биће поново један од најпожељнијих послодавца у држави. У Сектору за људске ресурсе МО не сумњају у такав епилог.

Када је пре неколико месеци обелодањен план о побољшању животног стандарда у систему одбране, многи нису крили скепсу и неверицу. Обећано повећање плата током 2008. године, у просеку између 30 и 40 посто, звучало је скоро невероватно.

Недостатак нормативног оквира за озбиљније делање у том правцу везивао је руке Министарству одбране. Ипак, стручњаци Управе за кадрове Сектора за људске ресурсе вредно су радили на нацртима нових правилника чекајући да кроз скупштинску процедуру прођу потребна акта. Пред сам крај зимског заседања прошле године Парламент је усвојио законе о Војсци и одбрани који су после дуго времена омогућили да се Министарство одбране формално препозна као равноправан члан Владе са својим обавезама и правима.

Већ са јануарском платом 2008. новчаници запослени у Војсци Србије и Министарству одбране били су пунији за неколико хиљада динара. Неки су добили више, неки мање, али готово да нема запосленог коме плата није већа у односу на крај прошле године. Како је најављено, политика раста зарада ће се наставити, а у завршној фази је и израда одрживог модела стамбеног збрињавања путем субвенционисаних кредита.

Објашњења досадашњих потеза, предстојећи кораци и перспектива унапређења социјалног статуса, били су неке од тема у разговору екипе магазина „Одбрана“ са људима из Сектора за људске ресурсе, односно Управе за кадрове чијим стручним тимом руководи пуковник Слађан Ђорђевић.



Пуковник Слађан Ђорђевић, начелник Управе за кадрове

■ КРАЈ УРАВНИЛОВКЕ

Посао Управе за Кадрове Сектора за људске ресурсе, како објашњава њен начелник пуковник Ђорђевић, у основи јесте брига о људима.

– Успешна изградња новог система управљања људским ресурсима, поред трансформације постојеће кадровске функције, захтева и низ реформских захвата. Израда стратешко-доктринарних и нормативних докумената, затим планова, програма, пројеката, уредби, правилника, упутстава и директива је посао са којим смо се ухватили у коштац и пре доношења за-



И ТАЊИРА

кона о Војсци и одбрани. Тај процес још траје, а људи у систему одбране већ осећају позитивне помаке – каже пуковник Ђорђевић.

Оно што највише занима све који су нашли ухлебљење радећи у Војсци и за Војску свакако је питање зарада и осталих новчаних принадлежности.

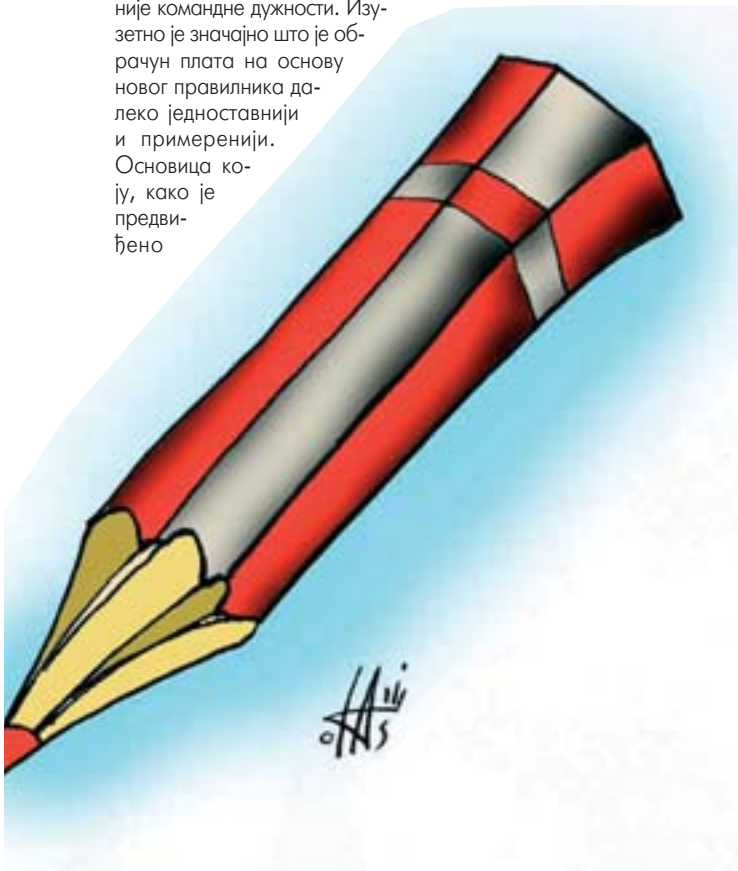
– Доношењем новог Правилника о платама створили смо претпоставке за осетно побољшање животног стандарда наших припадника колико год нам то дозвољавају планирана буџетска средства – истиче Ђорђевић. Он објашњава да су ти нормативи подешени тако да се, за разлику од претходног начина обрачуна зарада, адекватно вреднују одговорније и захтевније дужности

– Желели смо да укинемо такозвану „уровниловку“, односно принцип да људи истог чина примaju готово идентичне плате без обзира на тежину посла и одговорности које носе – наглашава Ђорђевић.

Начелник Одељења за статус и стандард Управе за кадрове пуковник Саша Трандафиловић и његови сарадници били су кључна карика у процесу израде новог правилника.

– Усклађивање зарада запослених у систему одбране на основу нових норматива са јануарском платом донело је повећање у просеку око 17,6 процената. При томе су зараде највише порасле професионалним војницима, то јест некадашњим војницима по уговору, и лицима који заузимају најодговорније командне дужности. Изузетно је значајно што је обрачун плата на основу новог правилника далеко једноставнији и примеренији.

Основица коју, како је предвиђено



Законом о Војсци, прописује Влада, једнака је за све. Она се множи са коефицијентом који има специфичну вредност за готово сваку дужност у ВС и МО. Специфични послови, који захтевају већа напрезања, одговорност и опасност адекватно су додатно валоризовани – објашњава пуковник Трандафиловић.

Иако постоји значајна разлика између најниже и навише плате, тај распон, како каже пуковник Трандафиловић, далеко је мањи од распона међу државним службеницима и намештеницима.

– Примера ради, однос највишег и најнижег коефицијента плате припадника Војске у који улази чин и положајна група је 4,48, што представља распон између разводника и генерала. Међу државним службеницима та разлика је један према девет, дакле двоструко већа – каже Трандафиловић. Према његовом мишљењу у таквим нормативима видљива је и социјална компонента.

Коментаришући малу разлику коефицијента према чиновима, начелник Управе за кадрове пуковник Слађан Ђорђевић каже да је то резултат још недовољно уређене кадровске пирамиде. Од дода-

СТУДЕНТИ ДОСТОЈАНСТВЕНО

„Плате“ студената Војне академије и ученика Војне гимназије до недавно биле су веома ниске. Годинама су војни питомци били два копља иза колега из сродних полицијских школа. Одлуком министра одбране будући официри имају далеко пристojнији „чепарац“.

Примера ради – плата студента прве године Војне академије износи 6.509 динара, док њихове колеге завршних година месечно добију 10.426 динара, а поменуто повећање од 10,29 посто ни њих неће заобићи.

је да је правилник ипак флексибиљан и пружа широк спектар могућности што ће посебно доћи до изражаја након доношења нових организационих докумената.

– У свим војскама света уобичајено је да се плате међу војним лицима различитих чинова битније разликују. Такве разлике ће с временом бити успостављене и код нас заједно са кадровском пирамидом која подразумева и знатно мањи број виших чинова у односу на ниже – наглашава Ђорђевић.

■ ПОМИРЕЊЕ РЕАЛНОГ И СОЦИЈАЛНОГ

Лични доходи запослених у систему одбране са уплатом почетком маја биће већи за 10,29 посто. Тиме ће, како кажу челни људи Управе за кадрове, плате у односу на децембар бити веће у просеку за 30 процената. Са повишицом која се очекује крајем лета, обећање о укупном расту зарада у 2008. требало би у потпуности да се испуни.

Постојала је и недоумица у вези са основицом по којој су се обрачунавале зараде до марта ове године. Како објашњава пуковник Ђорђевић, Влада је на седници 17. јануара 2008. утврдила основицу (20.128 динара нето) на основу последњих познатих података Републичког завода за статистику о просечној месечној заради по запосленом у привреди Републике Србије (саопштење од 20. децембра 2007). Иако је у децембру 2008. дошло до раста просечне зараде, обрачунска основица за плате у Војсци није могла бити промењена, јер ти подаци нису били објављени у тренутку када је Влада донела такву одлуку.

На седници Владе 3. априла утврђена је нова (априлска) основица у бруто износу од 31.669,04 динара, односно 22.200 динара нето. Пуковник Ђорђевић наглашава да је тиме прескочен законски минимум од 75 посто просечне зараде у привреди за преко 1.000 динара.

Још један веома битан документ који је потекао из Сектора за људске ресурсе јесте Правилник о накнади путних и других трошкова у Војсци Србије. Заједно са доношењем новог правилника накнада дела трошкова за закуп стана (некадашњи УТС) повећана је за око 10 посто, па износ бода од марта 2008. износи 18,44 динара. Како сазнајемо, додаци према новом обрачуну и корективне



разлике биће уплаћене са априлским зарадама.

Нови Правилник о накнади путних и других трошкова, који је усвојила Влада Србије, предвиђа и могућност да се накнада дела трошкова за закуп стана преведе у „накнаду трошкова за решавање стамбеног питања“ уколико се професионални припадник Војске одлучи да своје стамбено питање трајно реши путем кредита, а не према прописима о стамбеном збрињавању у ВС. Право на такву врсту накнаде, увећане за 10 процената, задржавало би се до отплате кредита, али не дуже од 240 месеци. Како кажу надлежни у Управи за кадрове, прецизна упутства о таквом моделу кредитирања ускоро би требало да буду готова и достављена свим запосленима.

Још једна добра вест за војна лица требало би да буде одлука о накнади за дежурство у висини половине дневнице за службено путовање. Иако је било предлога да се таква врста накнаде исплаћује према проценту од зараде, за дежурства ће сви, од разводника до генерала, добијати исто. Према висини дневнице за службено путовање за април која износи 2.034, накнада за дан дежурства износила би преко 1.000 динара.

Стамбено збрињавање већ скоро две деценије је ракрана система одбране. У односу на период када је војна станоградња цветала, годишњи број припадника Војске којима се додели стан данас је далеко мањи. Ипак, и поред тога, на основу ранг листа Одељења за стамбене послове Управе за кадрове, одређен број лица реши питање крова над главом.

Како објашњава пуковник Слађан Ђорђевић, систем већ дуго има проблема са правилницима који су омогућавали са се „одрицањем од права на утврђену структуру“ и „учешћа личним средствима“ ранг листе мењају преко ноћи.

– Постоји мноштво примера у којима су се људи одрицали од неколико квадрата стамбеног простора да би доспели на другу ранг листу и на тај начин „истиснули“ некога ко такву могућност није имао. Слично се дешавало и са онима који су новчаним учешћем стицали предност – каже Ђорђевић. Он објашњава да је у таквим условима, нарочито пред поделу станова, долазило до промене редоследа на ранг листама у последњем моменту, а



ГОВОРНИ АУТОМАТ

Док измене Правилника о стамбеном збрињавању не ступе на снагу, стамбени интересенти се преко говорног аутомата могу информисати о месту на ранг листи и броју бодова које ће имати по ступању на снагу тих измена.

Коначне ранг листе биће завршене до краја месеца. Оне се за разлику од досадашње праксе неће мењати „преко ноћи“ путем одрицања од права на утврђену структуру и учешћа личним средствима и биће јавно доступне свим активним и пензионисаним припадницима МО и Војске.

РЕГРЕС И ТОПЛИ ОБРОК

Плате професионалних војних лица утврђене су Законом о Војсци Србије који не прописује право на регрес и топли оброк. На сличан начин утврђене су и плате државних службеника и намештеника који такође не добијају поменуте принадлежности. Закон о раду предвиђа исплаћивање накнаде за регрес и топли оброк једино „ако законом није другачије одређено“.

Надлежни у Сектору за људске ресурсе МО кажу да уколико би се ти додаци утврдили законом, плате би за толико морале бити мање, будући да су буџетска средства за ту намену ограничена. Такође, било би дискутабилно да ли би се та примања урачунавала у пензијски основ или не.

рике“ одрицања и учествовања сопственим новцем и постигнуто да ранг листе за доделу станова буду јавне, увек доступне и стабилне. Оне ће се, како је најављено, ажурирати и достављати организацијским целинама и заинтересованим војним пензионери-ма.

Кораци којима се иде ка економски стабилнијем, извеснијем и достојнијем животу запослених у систему одбране, можда изгледају ситни, али неспорно усмерени ка правом циљу. Године занемаривања није лако надоместити. Надлежни у Сектору за људске ресурсе Министарства одбране и Управи за кадрове, како кажу, разумеју незадовољство одређеног броја људи, али чврсто верују да ће таквих мишљења с временом бити све мање. ■

Александар ПЕТРОВИЋ

ВЕНЦИ НА СПОМЕНИК БРАНИОЦИМА БЕОГРАДА



На Споменик пилотима браниоцима Београда на Земунском кеју код хотела „Југославија“, 6. априла положени су венци и одата војна почаст једанаесторици припадника Ратног ваздухопловства Краљевине Југославије, који су погинули 6. априла 1941, на небу изнад престонице, у борби против вишеструко надмоћнијег непријатеља.

У име Министарства одбране и Војске Србије, венац је положила делегација Ваздухопловства и противваздухопловне одбране у којој су били пуковник Небојша Ђукановић, заменик команданта ВиГВОО, и пуковници Срето Малиновић и Драгослав Миленковић.

Венце су положили и представник Министарства рада и социјалне политике Дејан Ристић и представници удружења пензионисаних и војних летача, подбранаца, борацких организација и потомака ратника. Венац је положио и Никола Штрбнек, чији је отац Карло погинуо бранећи отаџбину и пилотску част.

Главни градски архитекта Ђорђе Бобић положио је венце на Споменик пилотима браниоцима Београда код хотела „Југославија“ и на Косанчићевом венцу, где је у бомбардовању срушена Народна библиотека Србије.

Прве бомбе из немачких тешких бомбардера у Другом светском рату пале су на Београд 6. априла 1941. у 6,50 сати, док је већина његових становника још спавала. Напад армаде Хитлеровог „Трећег рајха“ почео је без објаве рата, упркос томе што је Влада Краљевине Југославије неколико дана раније Београд прогласила „отвореним, небрањеним градом“.

Према домаћим изворима, погинуо је 2.271 становник престонице, која је тада имала 370.000 житеља, док немачки извори говоре о 4.000 жртва.

Град је претрпео и непроцењиву материјалну штету. Потпуно је разорено 714 објеката, а теже је страдало 1.888 зграда, док је више хиљада објеката оштећено. ■
Б. КОПУНОВИЋ

КОМЕМОРАТИВНИ СКУП НА МАЉЕНУ

Припадници 126. центра ВОЈИН и ове године окупали су се на месту погибије својих ратних другова потпоручника Синеше Радића и Жељка Савичића на планини Маљен.

Потпоручници Радић и Савичић погинули су 6. априла 1999. када је радарска кабина из које су обављали дужност официра за навођење авијације, погођена НАТО пројектилом. ■

ПОМЕН ПИЛОТУ МАЈОРУ ЗОРАНУ РАДОСАВЉЕВИЋУ

Припадници Војске Србије и чланови породице обележили су на београдском гробљу Лешће девету годишњицу погибије пилота мајора Зорана Радосављевића, страдалог 1999. године у сукобу са НАТО авијацијом.

Помену су присуствовали и Радосављевићеви ратни другови из некадашњег 204. ловачког авијацијског пука.

Мајор Зоран Радосављевић погинуо је трећег дана НАТО агресије на бившу СРЈ, 26. марта 1999. године, у ваздушној борби са бројчано и технички знатно надмоћнијим непријатељем. Са њим је те вечери оборен и мајор Слободан Перичић који се спасио скакањем.

Осим Радосављевића, у сукобу са НАТО авијацијом, 4. маја 1999. изнад Ваљева, у авиону миг-29, погинуо је и командант 204. ловачког пука пуковник Миленко Павловић.

Командант 241. ловачко-бомбардерске ескадриле из Краљева потпуковник Живота Ђурић страдао је у авиону орао изнад Косова 25. марта 1999. пружајући ватрену подршку јединицама ВЈ у борби против терориста.

У НАТО бомбардовању погинуо је 41 припадник тадашњег Ратног ваздухопловства и противваздушне одбране ВЈ, док су укупно страдала 1.002 припадника војске и полиције. ■

Н. АНДРИЋ

КУРС ЗА ОПЕРАТИВНЕ ОФИЦИРЕ

У организацији Управе за оперативне послове Генералштаба Војске Србије, од 31. марта до 4. априла реализован је курс за оперативне органе у командама батаљона, дивизиона и ескадрила. Курс је организован ради оспособљавања официра за обављање дужности у оперативним органима команди и јединица Војске Србије, по новим процедурама.

Курс је похађало 46 слушалаца из потчињених јединица Генералштаба Војске Србије, команди Копнене војске, Ваздухо-



пловства и ПВО и Команде за обуку. Руководилац курса био је капетан бојног брода Аца Илић.

Реализација сличних курсева биће настављена. ■

ПРИПАДНИЦИ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ У СИМУЛАЦИОНОМ ЦЕНТРУ У НЕМАЧКОЈ

Тројица официра Војске Србије учествовала су, од 31. марта до 4. априла, на међународном семинару CAH (computer assisted exercise – вежба са компјутерским симулацијама) у Симулационом центру оружаних снага Немачке (Army Warfighting Simulation Centre) у Вилдфлекену.

Током семинара учесници су имали прилике да виде симулационе моделе који се у ОС Немачке користе у обуци команди и штабова, сазнају више о организацији и намени центра, његовој традицији и искуствима.

Поред припадника Војске Србије, семинару су присуствовали и официри из Пакистана, Јордана, Узбекистана, Хрватске, Украјине и Македоније. ■



ДОВОЉНО РАЗ



Министарство одбране и Војска Србије ове године немају разлог да буду незадовољни медијима – ни у погледу публицитета ни када је реч о објављеним порукама које су се односиле на систем одбране. Иако јавна слика о одбрани није била идеална у 2007. години, довољан разлог за задовољство доноси већ чињеница да је приступ медија сфери одбране био у највећој мери објективан, и то у проценту који је надмашио све године од када је војска напустила име Југословенска народна армија.

Управа за односе с јавношћу Министарства одбране анализирала је прилоге о систему одбране које су објавила средства јавног информисања у Србији током 2007. године. Из 33 домаћа гласила издвојено је 16.090 прилога чија се садржина односила на Министарство одбране и Војску Србије. Анализа садржаја у селектованим прилозима указује на неколико битних промена када је реч о односу јавности према појединим сегментима одбране.

Током прошле године дошло је до значајних квалитативних промена (могло би се рећи чак и преломних) у односу јавности према неким сегментима одбране који су дуго били не само први на удару коментаторских оловака,

ЛОГА ЗА ЗАДОВОЉСТВО

него су у јавном мњењу третирано као кључне препреке реформи и чак међународним интеграцијама Србије. Реч је о цивилној контроли Војске и о војним службама безбедности.

■ БРОЈЧАНИ ПОКАЗАТЕЉИ

Број прилога о систему одбране у 2007. био је неочекивано велики, будући да је објављено 200 прилога више него у години пре, иако су током 2006. уз медије Србије праћена и гласила Црне Горе. Можда количину боље илуструје просек за 33 медија: та гласила су у 2007. објављивала просечно 44 прилога о систему одбране дневно, односно 1.340,8 месечно.

Поводом избора медија за узорак, логично је да нису могла бити обухваћена сва постојећа гласила у земљи. Одељење за анализу јавног информисања у Управи за односе са јавношћу обрадило је прилоге две новинске агенције, затим прилоге о систему одбране које су објавили штампани медији – 13 дневних новина и осам недељних, и прилоге које је емитовало десет ТВ-кућа (с тим што су праћене по једна информативна ТВ-емисија дневно и све специјалне емисије у којима се говорило о Министарству одбране и Војсци).

Уз агенције *Танјуг* и *Бета*, обрада се односила на *Вечерње новости*, *Политику*, *Данас*, *Глас јавности*, *Блиц*, *Курир*, *Дневник*, *Прес*, *Правду*, *Борбу*, *24 сата*, *Ало*, *Газету*, *Сведок*, *НИН*, *Недељни телеграф*, *Европу*, *Време*, *Стандард*, *Ривију 92*, *Таблоид*, затим на ТВ Б92, РТС 1, РТС 2, ТВ Ентер, ТВ Пинк, ТВ Кошава, ТВ Фокс, ТВ Војводина, ТВ Авала и ТВ СтудиоБ.

Највише прилога о систему одбране објавиле су агенције *Танјуг* – 2.339 и *Бета* – 1.574 прилога. У дневним новинама највеће занимање за систем одбране показали су *Политика* (објавила 1.033 прилога), *Вечерње новости* (980) и *Глас Јавности* (971 прилог), док су *Сведок* (са 126 прилога), *Недељни телеграф* (115) и *НИН* (113 прилога) недељници који су предњачили у односу на друге периодичне новине.

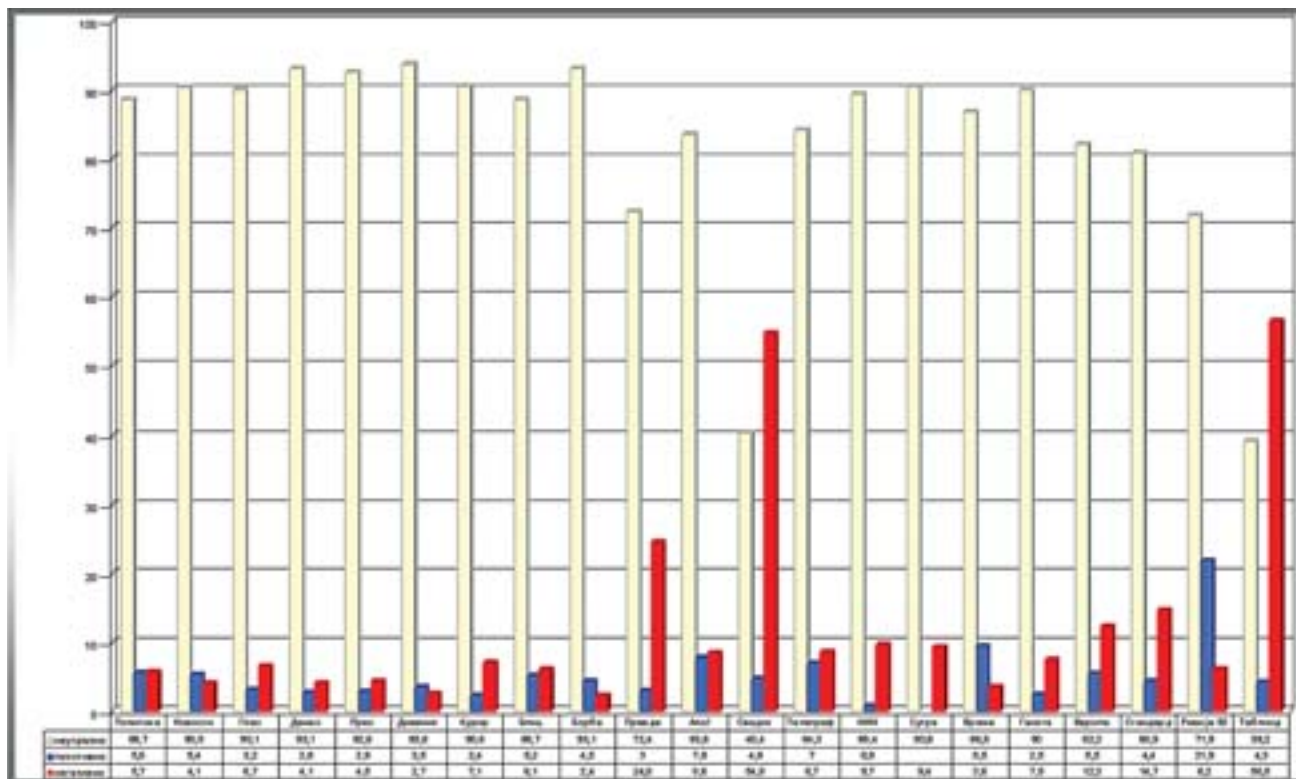
Телевизије које су емитовале највише прилога о систему одбране биле су: *РТС 1* (513 прилога у селектованим емисијама), *ТВ Б92* (476) и *ТВ Студио Б* (441 прилог).

■ МИНИМАЛНА ПРИСТРАСНОСТ

Показало се да су медији Србије имали углавном непристрасан приступ проблематици одбране. О непристрасности говори и податак да чак 89,2 одсто текстова о систему одбране из 2007. уз дате информације није имало коментаторске опаске.

Јасније речено, без обзира на то да ли су информације биле позитивне за систем одбране или не, у Анализи је то третирано као неутралан приступ све док (уз информације) нису давани и коментаторски судови. У вези с тим, важно је подсетити да је у 2006. неутрални приступ медија био за седам процената мањи него у 2007. години.

Чињеница да такав однос медија није знатније варирао током свих 12 месеци, без обзира на то што је година обиловала крупним дешавањима, дозвољава констатацију да однос јавног мњења према систему одбране и Војсци карактерише одређена стабилност.





ИСТРАЖИВАЊА ЈАВНОГ МЊЕЊА

Агенције Стратеџик маркетинг, Медиум Галуп, Цесид, Политикум, Скан, Ипрес, Галуп Европа, Транспаренс ин-тернешнел, Фактор плус и друге објављивале су у 2007. истраживања јавног мњења која су се односила, уз остало, и на систем одбране. Према њима, када се радило о поверењу грађана у институције државе, поверење у Војску Србије имало је, углавном, изнад 40 одсто грађана. Овај податак има још већи значај у релацији са мишљењем о осталим институцијама. Војска је, према већини истраживања, била на трећем месту према рејтингу (а у једном од истраживања на другом). Односно, грађани су исказивали највеће поверење Српској православној цркви, затим председнику Србије, а потом Војсци Србије. На основу свих истраживања, рејтинг Војске био је испред Скупштине, Владе Србије, полиције, судства, школства...

Осим истраживања о поверењу, била су честа испитивања ставова јавности о НАТОу, Партнерству за мир и евентуалном рату због Косова и Метохије. Резултати су указали да око 30 одсто грађана има позитивне ставове о НАТОу, односно о потенцијалном укључивању Србије у тај савез. Однос према Партнерству за мир био је знатно повољнији, али подршка учешћу Србије у Партнерству, према истраживањима, унеколико је опала крајем године. Показало се и да изразита већина становника Србије (70 одсто и више) не би подржала рат као средство за одбрану Косова и Метохије.

Што се тиче прилога у којима су наглашене поруке о систему одбране, евидентно за 2007. јесте да су и позитивно усмерени ставови и ставови са негативном интенцијом процентуално смањени у односу на 2006. годину. Поруке са позитивним вредносним ставовима садржало је 5,6 одсто прилога, а са негативним 5,2 одсто. Ради паралеле: у 2006. позитивни ставови чинили су 7,9 одсто, а негативни 9,4 одсто.

Распореденост вредносних усмерења према жанру била је у 2007. приближна релацији током 2006. Информативни жанр (вести, извештаји, саопштења), који је био заступљен у више од половине прилога о систему одбране – 53,2 одсто, карактерисао је и највећи проценат неутралности. Други, и према бројности и према непристрасном приступу, био је интеракцијски жанр (изјаве, интервјуи, конференције за новинаре) – за 40,3 одсто свих прилога о систему коришћен је тај жанр. У интерпретативном жанру (коментари, осврти, чланци, колумне) било је највише непожељних порука о систему одбране и Војсци, али је он био заступљен са само 6,1 одсто. Неочекивано мало, с обзиром на могућности, био је заступљен фотопублицистички жанр (фоторепортаже, цртежи, карикатуре) – само 0,2 одсто, а новинарско-литерарни (фељтони, мемоари) још мање – 0,1 одсто.

ШТА ЈЕ НАЈВИШЕ ЗАНИМАЛО МЕДИЈЕ

У бази података Управе за односе са јавношћу, прилози о систему одбране разврстани су у 49 тема, што је омогућило праћење промена у односу медија према појединим сегментима одбране.

Показало се да је третман система одбране и Војске у контексту дешавања са Косовом и Метохијом (КиМ), током 2007. године, био најзаступљенија тема у збиру прилога о одбрани. Објављена су 3.182 прилога у којима се, на пример, говорило о евентуалном повратку Војске на КиМ, о могућности војне интервенције у тај покрајини, о борбеном потенцијалу за такве акције, о сарадњи са Кфором, ставовима припадника ВС у вези са Косовом... То што је таква проблематика била на првом месту интересовања у медијима није неочекивано с обзи-

ром на све што се дешавало у вези са статусом Покрајине током 2007. Оно што донекле зачуђује произилази из поређења са 2006. годином – само годину пре та тема је била тек на 23. месту у редоследу занимања медија за поједине елементе у области проблематике одбране.

Још већа промена у занимању медија односи се на тему која је, често, ишла заједно са темом Космет. „Агресија НАТОа на СРЈ“, као тема, прешла је велики пут од почетка 2006. до краја 2007. године. Она се са 42. места у претпрошлој години нашла на осмом месту у прошлој, и то у прилозима који су разматрали ситуацију на КиМ у контексту 1999. године, а затим у информацијама о уништавању заосталих неексплодираних средстава или о дневницама некадашњих резервиста и слично. Али, служила је и као упозоравајуће подсећање на зло направљено пре скоро деценију – у коментарима и изјавама о садашњој међународној војној сарадњи, мировним мисијама УН, потенцијалном укључењу Србије у НАТО...

Изразито велике промене интересовања медија у 2007. години евидентне су и у оквиру више других тема.

Близу врха стигла је тема именована као „Политички чиниоци и Војска“. У 2007. нашла се на седмом месту према заступљености, док је у 2006. била на далеком 28. месту. Иако дефиниција теме упућује на веома широку област, Одељење за анализу је тим називом обухватило само оне прилоге који су садржали изјаве или саопштења о систему одбране и Војсци са јасним мотивом: политичком опредељењем, затим оне у којима су потенцирани ставови појединих политичких структура о систему одбране, без обзира на то да ли су ставови били наведени или су представљени као интерпретација новинара.

Занимљиво је и да су теме „Ратко Младић“, „Сарадња са Хашким трибуналом“ и „Несреће у Војсци“, које су 2006. биле међу најфреквентнијим (налазиле су се на другом, трећем и четвртном месту према занимању медија), у 2007. отишле на 20, девето и 16. место.

Припадницима Војске Србије вероватно се неће допасти што су гласила била релативно мало заинтересована за нека питања које они сматрају изузетно значајним. Тема „Стандард и статус припадника Војске“ у 2007. години удаљила се од јавности све до 29. места, а „Стамбена проблематика припадника ВС“ прошла је још горе – нашла се на 39. месту у опадајућем низу листе са 49 тема.

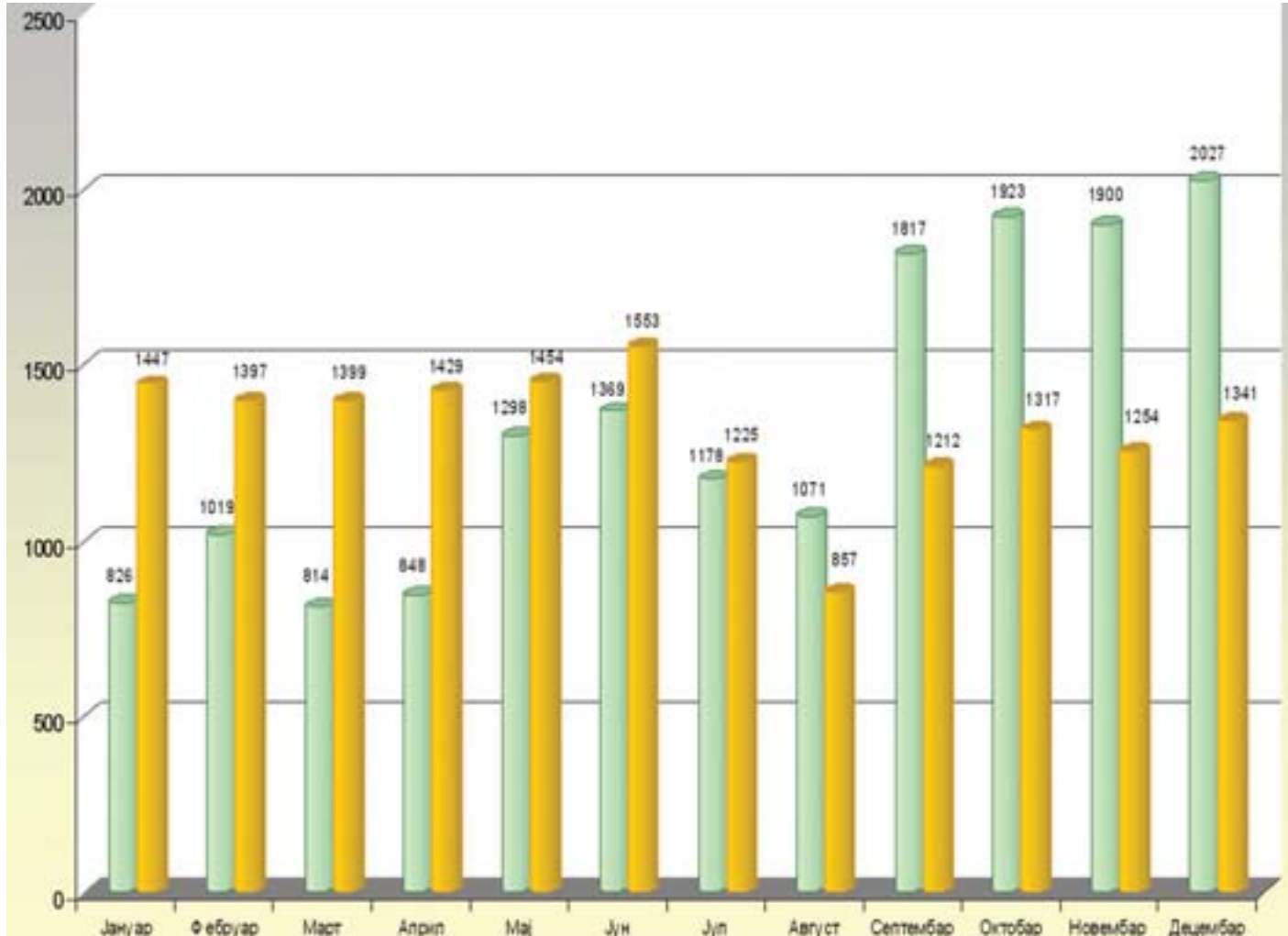
КВАЛИТАТИВНЕ ПРОМЕНЕ

Квалитативна промена, која је вероватно најзначајнија када се ради о релацији систем одбране-јавно мњење, показала се и у начину на који су медији третирали проблематику цивилне контроле Војске и војних служби безбедности.

Не треба подсећати да су годинама јавне цене о та два сегмента у нашем систему одбране биле крајње неповољне и да су често служиле као илустрација тези да је Војска нероформисана, конзервативна и потенцијално опасна за демократску оријентацију земље. Све време је истицано и да међународна заједница реформу у тим областима сврстава међу приоритетне задатке Србије, односно важне предуслове за напредовање земље ка Европској заједници.

Због чега је 2007. донела не само промену него, могло би се рећи, и обрт у гледању медија на цивилну контролу Војске? Архивирани прилози у Управи за односе са јавношћу сведоче да се релација позитивног и негативног усмерења у вези с том темом окренула наглавачке за само годину дана. У 2006. о цивилној контроли објављено је свега 3,6 одсто позитивних порука и чак 23,4 одсто негативних, док су у 2007. позитивна усмерења била заступљена са 21,3 одсто, а негативна са 5 одсто. Питање се односи и на војне службе безбедности које су биле дугогодишњи неславни рекордери када се радило о неповерењу јавности, а које су у 2007. години (судећи према објављеном) заслужиле нешто друго. Процент позитивних ставова о службама повећан је за 2,8 одсто у односу на 2006. годину, што не би била баш запањујућа разлика да није, истовремено, проценат негативних смањен за импресивних десет процената – опао је за 9,8 одсто током само 12 месеци.

Разлози за овакве промене су многобројни. Један од њих је што су у јавности питања укупне цивилне контроле Војске, укључујући и контролу служби безбедности, премештена више на план политике него што су, као ранијих година, медији форсирали тезе о отпорима кон-



ПОРАСТ БРОЈА ИЗЈАВА О СИСТЕМУ ОДБРАНЕ

Евиденција о изјавама поводом система одбране у 2007. показала је једну од већих промена. Број таквих изјава је, у односу на 2006, повећан за 21,6 одсто. Медији су објавили 4.904 прилога у којима су биле изјаве у вези са Министарством одбране и Војском. Од тога се у 2.892 случаја радило о изјавама из цивилних структура, а у 2.012 – о изјавама припадника Министарства одбране и Војске Србије.

Личности које су током године дале највише таквих изјава били су: министар одбране Драган Шутановац (27 одсто свих изјава), председник Србије Борис Тадић (8,7 одсто), начелник ГШ ВС генерал-потпуковник Здравко Понош (8 одсто), министар Расим Љајић (6,1 одсто), бивши министар одбране Зоран Станковић, у време свог мандата (5,1 одсто), премијер Војислав Коштуница (4,5 одсто), министар спољних послова Вук Јеремић (3,9 одсто) и заменик председника СРС Томислав Николић (3 одсто).

Прилози са изјавама (интервјуима) припадника Министарства одбране и Војске Србије имали су повољне ефекте, најпре зато што су били праћени порукама са позитивним усмерењем чији је проценат био знатно већи од просека свих прилога збирно – износио је 13,8 одсто (укупни просек је 5,6 одсто). А оно што је бар на први поглед мање уочљиво – изјаве су, углавном, имале јасно истакнут повод. Када се радило о изјавама које су биле мотивисане непосредним догађајима – оне су стизале до јавности брзо и биле су, садржајем, синхронизоване, захваљујућу Управи за односе с јавношћу. Погрешно би било закључити како се синхронизација подразумева. Ранијих година се, не баш ретко, дешавало да се више припадника Војске или Министарства огласи у медијима поводом исте теме, а да њихове информације буду међусобно контрадикторне.

троли унутар Министарства одбране и Војске Србије, посебно унутар служби безбедности које су, како се тврдило, функционисале самостално и у складу са сопственим политичким опредељењима.

Пресудне чиниоце за промену представљали су и усвајање Закона о одбрани, Закона о Војсци и законска регулатива о основама уређења служби безбедности, али и формирање Савета за националну безбедност. Ефекат су постигле, сигурно, и оцене Европске комисије и изјаве појединих страних званичника о побољшању у цивилној контроли Војске, као и позитивне изјаве више јавних личности у Србији. У јавности је, дакле, сасвим напуштена теза, раније неизбежна у многим медијима, према којој одбегли хашки оптуженици имају најчвршће упориште у војним службама безбедности.

ДВОСМЕРНА КОМУНИКАЦИЈА

Управа за односе с јавношћу значајно је унапредила начин комуницирања са јавношћу, а самим тим и са медијима. То се одразило и на бољу комуникацију коју су остварили и припадници Министарства одбране и Војске Србије.

Примера ради, припадници војног школства су се сјајно снашли у томе. Информације о редовном образовању у војним школама, пре свега Војној академији, било је до пре две-три године тема за коју су медији били релативно мало заинтересовани. Сада је другачије. Није најважније само што је током 2007. Војна академија била континуирано присутна у гласилима, колико је значајно што су прилози о њој налазили истакнута места у медијима и, још важније, што су те информације престале да буду шаблонизоване.

Управа за односе с јавношћу успела је да чак трећина прилога о неком догађају буде објављена као најјава онога што предстоји, чиме је постизана пожељна радозналост јавности.

И ово сугерише да је прошло време када се о релацији систем одбране - медији говорило са искључивошћу. Релација је, као и увек, двосмерна. ■

Зорица СТАНКОВИЋ

СНАГА ВАТРЕНОГ Д

Војници децембарске генерације свих родова и бригада Копнене војске наставили су на полигону, у реалним условима, даље оспособљавање и стицање практичних знања.

На десетодневном логоровању и интегрисаним вежбама представљен је нови облик обучавања – једна јединица добила је задатак да буде интегратор, организатор и носилац вежбе. Алфа и омега ове пролећне активности на полигону *Пасуљанске ливаде* била је Прва бригада.

Свеже и јасно утиснуте у тло дубоке шаре гусеница *осамдесетчетворки* и *гвоздика* изнова указују да се Интервидовским полигоном Пасуљанске ливаде кретала моћна војна техника. А логорски простор, прописно уређен, начичкан шаторима и завијен у облак мирисног дима који се ширио из кухиње ауто-приколице, откривао је да је и војска многобројна. И све се уклапа у уобичајене слике с терена. Ту су и киша, снег, ветар и сплет свакојаких временских неприлика. Не знамо да ли је то дах варљивог пролећа или теренски усуд, али тако вазда бива од кад се иде на полигоне.

Само је војска нова – децембарска. У уобичајен контекст догађања уткана је још једна новина – више на *Пасуљанке* неће излазити по једна бригада већ ће обука војника исте генерације из свих родова и јединица КоВ бити обједињена. Реч је о сложенијем облику њиховог оспособљавања. Само једна бригада биће интегратор, организатор и носилац вежбе. Алфа и омега ове пролећне била је Прва бригада. Њене старешине интегришу активности свих војника и изводе обуку. А по завршетку логоровања и вежби, професионални састав и војници вратиће се у матичне јединице – војници оспособљени да се служе својим оружјима и оруђима, а старешински кадар додатно кондициониран у свом занату.

На тај начин појефтиније се обука и штеде државне паре, међусобно се упознају војници и снаже другарске везе између старешина. А командни кадар, руководећи бројном војском, има прилику да осети снагу њеног ватреног дејства.

■ ОБУКА ЈЕ ИМПЕРАТИВ

Једнога дана су под будним оком највише команде – заменика начелника Генералштаба генерал-потпуковника Милоја Милетића и команданта КоВ генерал-потпуковника Младена Ђирковића – би-



ДЕЈСТВА

ли најодговорнији на вежби – командант Прве бригаде пуковник Ђокица Петровић, начелник штаба пуковник Сретен Егерић и њихови сарадници. Присутни су команданти бригада КоВ. Захваљујући изузетној предусретљивости потпуковника Драгана Заклана, који је новинској екипи обезбедио да истовремено буду на два места, настала је прича...

Траг свеприсутне полигонске прашине покупили смо оног дана када је било најватреније, посматрајући један сегмент обуке. Праштало је са ватрених положаја на Венцу и Михаиловој рупи, а детонације су одјекивале у рејону циља на Крчору, Добрим водама и Великом Антравељу. Команде су издаване на осматрачници, у рејону тригонометријске тачке 719, која је успешно одолевала налетима ветра.

Од команданта Прве бригаде и начелника штаба сазнали смо да се у сложеним временским условима реализују садржаји тактичког увежбавања и тактичког оспособљавања јединица пешадије, артиљерије, ПВО и рода оклопних и механизованих јединица. До сада су реализовали тактичко увежбавање и припремна гађања наоружањем рода и личним и колективним наоружањем јединица пешадије. Предстоји да пешадијске јединице нивоа одељење, вода, али и средстава за подршку, на полигону изведу тактичке вежбе са бојним гађањем.

Артиљеријско-ракетне јединице ПВО из састава бригада КоВ гађале су циљеве на земљи из противавионског топа *бофорс*. Током наше посете, артиљеријске и оклопне и механизоване јединице отпочеле су тактичку вежбу са бојним гађањем.

Послужиоци на артиљеријским самоходним и вучним оруђима углавном су војници децембарске генерације, а професионални састав чине старешине, с тим што је око трећине тог састава професионална, а остало су рочни војници. Оруђа која користе за извршавање обуке су из јединица и из састава полигона.

Пратили смо посредно артиљеријско бојно гађање једне топовско-хаубичке батерије из Мешовите артиљеријске бригаде, посредно артиљеријско бојно гађање 13. дивизиона самоходног вишцевног лансера ракета *огањ*, непосредно бојно гађање оклопно-механизованих јединица 12. самоходног хаубичког дивизиона из Прве бригаде, у чији су састав ушли војници и старешине свих самоходних артиљеријских дивизиона из бригада КоВ. Такође, реализован је део из тактичке обуке – тенковски вод у нападу са тактичком вежбом и бојним гађањем. Један механизовани вод гађао је пројектилама 20 мм из топа и спрегнутим митраљезима.

■ АРТИЉЕРИЈСКА ПОДРШКА

Хладан ветар немилосрдно дува и растерује облаке и маглу. Више нема кише, нити снега који је током десетодневног логоровања нападао и до 10 сантиметара, па артиљерци кажу да су идеални услови за гађање. Видљивост је одлична, а ветру ће се већ некако супротставити метеоролошко одељење на ватреном положају удаљеном четрнаестак километара од осматрачнице. Они одређују поправке, односно на основу података из метео-билтена заузимају елементе за гађање.



На осматрачници је командир батерије мајор Александар Мишић са командиром командног вода, извиђачког одељења, извиђачима и везистима. Инструменти су постављени, а са ватреног положаја послат је извештај о томе да су спремни за дејство и очекују даља наређења. Готовост је у 10 сати.

Са Венца ће се, сем *нора*, огласити и самоходни вишецевни лансери ракета (СВЛР) калибра 128 мм *огањ*. Све је спремно за почетак гађања. Атмосфера је узаврела. Гласно се изговарају команде, послуге их понављају и брзо извршавају. Разазнаје се:

– Основни правац! Циљ 101. Готов. У основни правац! У међувремену је рачуначко одељење саопштило елементе за гађање из *огања*:

– Пажња! Азимут осматрања 2322, даљина осматрања 1990... Основним, једну, припреми!

Нижу се и остале команде, па и она највише очекивана за опаљење. Артиљерија дејствује. Јече Кучајске планине. По завршетку гађања, међу артиљерцима је посебна атмосфера. За гађање су се припремали дуго, па је и задовољство веће јер су били успешни.

– Ово ми је први пут да гађам из *огања*. Било је мало треме, али сам презадовољан резултатом. Раније сам као посматрач присуствовао гађању из тог система на полигону у Никинцима, и могу да кажем да је сасвим другачији утисак када се руководи гађањем. Већа је одговорност, све је захтевније и треба поприлично времена да се гађање добро организује – каже потпоручник Жарко Павловић, командир вода у дивизиону СВЛР.

Он сматра да ће, ако се настави са праксом да припадници артиљеријских јединица сваких неколико месеци гађају на полигону *Пасуљанске ливаде*, јединице бити правилно припремљене за своје задатке и на тај начин потпуно испунити основну намену.

Недалеко од Павловићевог *огања* још је један млади старешина. Док са послугом поспрема оруђе, пресабира утиске:

– Други пут сам на гађању из овог система и одавде ћу понети изузетно лепе утиске. Надам се да је то случај и са осталим члановима послуга артиљеријских оруђа. Време нам није било накло-

КУВАРСКИ МИКС

И кувари су на овој вежби били прави професионалци. Антон Нађ из Бачке Тополе и Владимир Бешир из Новог Сада, заједно са Бојаном Ристићем из Ниша, спремали су дневно, од јутра до вечери, више од 3.500 оброка. Из кухиње ауто-приколице излазиле су праве кулинарске посланице. Наравно, у трепезаријском блоку било је и петнаестак војника из различитих јединица – Сремска Митровица, Бачка Топола, Нови Сад, Ниш.

Тај куварски микс од првог дана био је на истој таласној дужини, па су вероватно зато и јела била укусна. Најтраженија су била чорбаста јела, а пасуљ са ребарцима и сланином заузео је славно прво место. Кувари кажу, а то потврђује и управник војничког ресторана поручник Бранислав Гајић, да је сваки ручак био добро скуван. Најбољу оцену дали су они који су увек тражили тањир више.

њено, али се наш рад и труд исплатио. Превазишли смо тешкоће због неповољних временских услова, а гађање су надлежни вредновали највишом оценом – истиче потпоручник Дејан Филиповић, из ваљевског 24. дивизиона.

Да би се на прави начин командовало, према речима потпоручника Филиповића, мора постојати поверење и поштовање међу старешинама и војницима. А од њихове ефикасности и умешности највише зависи успех гађања. Осим тога, и према оруђу се мора односити с поштовањем, с великом одговорношћу, јер артиљерци од својих борбених средстава очекују много.

– Предстоји нам читав низ обавеза – чишћење цеви, припремање лансера за транспорт, покрет... А кад се вратимо у матичне јединице, „дотераћемо“ систем да изгледа као пре гађања. Научени смо да о оруђу бринемо као што бринемо о себи, јер је сваком артиљерцу оно светиња – додаје Филиповић.

Нешто касније, на другом крају полигона, у пуном јеку је тенковска тактичка вежба с бојним гађањем. Тенкови М-84 крећу се по замишљеној линији развоја и по стазама прелазе у на-



Генерал-потпуковник Милоје Милетић, заменик начелника Генералштаба ВС:

– Била је ово прилика да се команданти и командири јединица увере у оспособљеност војника у центрима за обуку. Такве вежбе биће редовне и у наредном периоду. Искуства са ове вежбе користићемо приликом организације наредних, којих ће до краја године бити сигурно три до четири.

Генерал-потпуковник Младен Ђирковић, командант КоВ:

– Резултати које су постигли учесници вежбе показују да припадници Војске умешно рукују техником и наоружањем. Тежишни задаци састава КоВ јесу – обука, групна обука, обука послуга и посада, водова, батерија до батаљона и дивизиона.

Пукovníк Ђокица Петровић, командант Прве бригаде:

– Овде смо извели тактичка увежбавања и тактичке вежбе са бојним гађањем, као највишим и најсложенијим обликом оспособљавања појединца и јединица у родовима КоВ. После ове вежбе, и војници и јединице оспособљени су за наменске задатке.



пад. Код белих заставица отвара се ватра по првим циљевима, наставља напад, следи други и трећи ред циљева, и на крају, гађање из противавионског митраљеза. По завршетку напада, тенкови се враћају у очекујући рејон, како би се измениле посаде. Иначе, свака јединица на вежби има своје три посаде које чине вод.

■ НАДИГРАВАЊЕ ТЕНКОВСКИХ ПОСАДА

– До сада нисмо имали проблема, све је било добро организовано. По плану Прве бригаде реализовали смо тактичка увежбавања, школско гађање, посадно бојно гађање и сада тактичку вежбу са бојним гађањем – каже капетан Дејан Миленковић из 36. тенковског батаљона из нишке Треће бригаде.

На питање да ли је било страха међу члановима посада добијам одричан одговор од њега.

– Са војницима смо добро увежбали све прописане радње тако да су они били спремни за ово гађање, и ослобођени од страха, ако га је и било.

Старији водник Горан Станковић из истог тенковског батаљона сматра да има разлога за задовољство:

– Обучили смо војнике децембарске генерације да употребе моћно борбено средства као што је тенк, чиме је испуњен циљ њиховог служења војног рока.

Он истиче да је најважнија улога командира тенка, јер руководи ватром, наводи нишанију на циљеве и командује куда да возач усмери тенк. Посада тенка мора да, предвођена командиром, функционише истовремено, јер ако неко не обави свој задатак нема успешног маневра и ватреног дејства, откривања и уништења непријатељских циљева.

– Лепо је бити нишанија. На последњем гађању постигли смо одличне резултате – слажу се војници Синиша Матијевић из јединице у Сремској Митровици и Игор Николић из Врања, али и старији водник Миле Виденовић.

Младе нишаније кажу да има адреналина током гађања, али се осећају моћно. Када смо их запитали по чему ће памтити логоровоње, а да то није киша, ветар и снег, одговорили су – по војницима. Памтиће ривалитет и такмичарски дух унутар посада бригада, оне војнике који добро причају вицеве, па уз шалу и смех прекраћују сате паузе. А и по рачунима за мобилне телефоне, јер је ове године на Пасуљанкама обезбеђена добра телефонска веза.

Тако мисли војска, а руководиоци вежбе желе да Интервидовски полигон Пасуљанске ливаде заиста у будућности то и постане. ■

Мира ШВЕДИЋ

Александар АНТИЋ

Снимили Радован ПОПОВИЋ и Звонко ПЕРГЕ



ЗАВОД ЗА
ПРЕВЕНТИВНО-
МЕДИЦИНСКУ ЗАШТИТУ
ВОЈНЕ БОЛНИЦЕ НИШ

БОЉЕ СПРЕЧИТИ НЕГО ЛЕЧИТИ



Војни превентивни завод је, током сто година постојања, увек стајао у војничком строју као препрека узрочницима болести и појавама обољевања у војним колективима. Тако је било и прошле године, када је у Нишу започела епидемија инфективне жутице.

Крећући се између ратних попришта, материјалне оскудице и неопходности даљег развоја превентивне медицине, Завод за превентивно-медицинску заштиту (ЗПМЗ) Војне болнице Ниш је током деведесетих година прошлог века израстао у важну превентивно-медицинску установу. Данас у Заводу има десетак специјалиста различитих профила, који, потпомогнути искусним лаборантима и техничарима, могу да изврше све задатке из области превентивне медицине.

А задатака је много, о чему сведоче подаци да су екипе Завода у 2007. години провеле на терену 335 дана, преваљивши при том више од 46.000 километара. Извршавали су их често у неповољним метеоролошким условима и у различитим објектима, почев од најближих касарни па до најудаљенијих база и осматрачница у Копненој зони безбедности.

– Не жалимо се – каже командант Завода пуковник Милисав Станојевић. – То је саставни део нашег посла, јер у превентивној медицини само тачни и благовремени подаци могу се употребити за откривање узрочника обољења и фактора ризика који поспешују њихово појављивање.

■ УНАПРЕЂЕЊЕ КВАЛИТЕТА ЖИВОТА

Специјалистичким нивоом превентивно-медицинске заштите ЗПМЗ обезбеђује територију од Зајечара до Прешева и од Копаоника до границе са Бугарском. У зони надлежности Завода налази се велики број јединица Копнене војске, центара за обуку, ваздухопловних састава и 18 база. Годинама уназад, старешине и војници тих војних колектива препознају припаднике Завода као лекаре, инжењере и техничаре у чизмама, који на терену прикупљају податке и материјале. Након лабораторијске обраде, они податке претварају у релевантне научне информације и достављају надлежним војноздравственим установама и војним јединицама. Војни колективи те драгоцене информације користе за унапређење квалитета живота и здравља.

Завод за превентивно-медицинску заштиту у свом саставу има пет одељења – епидемиолошко, хигијенско-хемијско, микробиолошко, медицине рада и информатике. Чланови епидемиолошког одељења спроводе континуирани епидемиолошки надзор и обављају санитарне прегледе људи. Они се баве и једним од значајнијих видова очувања здравља, а то је уништавање потенцијалних преносилаца заразних болести – инсекта и глодара.

Према речима епидемиолога мајора Горана Крстића, на овим пословима ангажује се екипа која годишње уради дератизацију у око две хиљаде објеката (укупна површина преко 300 хиљада метара квадратних) и дезинсекцију у више од 200 објеката, односно на површини од преко 100.000 метара квадратних. То је један од ретких тимова на територији који је



Заставник Бојан Новковић и мр Весна Ковачевић у хемијској лабораторији



Испитивање узорка хране из војничке кухиње

СУЗБИЈАЊЕ ЕПИДЕМИЈА ЖУТИЦЕ У НИШУ

Епидемија инфективне жутице у Нишу почела је новембра 2007. године. Суочени са опасношћу ширења на војне колективе, екипе Завода спровеле су ванредне санитарне надзоре у свим војним срединама, где су се могла очекивати обољевања. Након обраде резултата предложене су мере превенције, које се тичу одржавања личне хигијене, исхране и водоснабдевања. Такође, организована су предавања на тему цревних заразних болести.

У сарадњи са командама Треће и Четврте бригаде КоВ, центара за обуку и других јединица, припадници Завода континуирано су пратили спровођење свих мера превенције. У међувремену, појавили су се појединачни случајеви обољевања од инфективне жутице и међу припадницима Војске. Они су могли бити извор ширења епидемијског процеса унутар војничких колектива, али је ова појава избегнута. Заслугу појединих актера у спречавању епидемије тешко је измерити, али једно је сигурно – Завод за превентивно-медицинску заштиту не може се заобићи.

АНГАЖОВАЊЕ НА ТЕРЕНУ

У превентивно-медицинском смислу, посебан проблем, који захтева готово свакодневно ангажовање Завода, представља Копнена зона безбедности. Разлози за ово су у непознатој епидемиолошкој ситуацији на територији Космета, регистрованим природним жариштима мишје грознице, појединачним случајевима туларемије, појави шумског беснила и постојању ендемских подручја инфективне жутице.

Хигијенско-епидемиолошку ситуацију додатно компликује удаљеност војних објеката од центара снабдевања, конфигурација терена, лоше саобраћајне комуникације, несигурно водоснабдевање и смештај у монтажним објектима привременог карактера. Све то изискује непрекидан опрез и проналажење оптималних мера превенције, које се усклађују са специфичним условима живота и рада јединица на овој територији.

стручно и материјално оспособљен за обављање послова дезинфекције, дезинсекције и дератизације.

Савремена медицина поставља пред микробиолошке лабораторије све веће захтеве, тражећи прецизнију и бржу идентификацију биолошких агенаса. Зато се и у микробиолошком одељењу Завода број анализа повећава из године у годину. Само је у прошлој години, обрадом 28.000 узорака, урађено више од 150.000 анализа.

Одељење медицине рада током 2007. урадило је 11 испитивања услова рада, а о сложености тих послова говори 3.630 мерења и прегледи 860 лица која раде на пословима са посебним условима рада.

■ ЗДРАВЉЕ ЗА СВЕ

Одељење хигијене руководи се девизом *боље спречити, него лечити*, тако да у контроли рада и предлагању мера превенције иде корак напред, пошто се поред праћења хигијенско-епидемиолошке ситуације ангажује и на пружању помоћи у спровођењу хигијенско-профилактичких мера општег нивоа. То често није лако, нарочито када је реч о јединицама на терену или издвојеним саставима у Копненој зони безбедности. Да би се хигијенске норме „помириле“ са извршавањем задатака на тешко приступачним теренима, далеко од урбане средине, саобраћајних комуникација и градских водовода, неретко се мора импровизовати како би се ризици по здравље људи свели на најмању могућу меру.

Од 2000. године почело се са континуираном дезинфекцијом водних објеката, а истовремено су оспособљавани и поједини припадници јединица за самостално извођење дезинфекције воде и контролу присутности индикатора њене хигијенске исправности. Коначан суд о квалитету животних намирница даје хемијска лабораторија, која годишње обави испита две хиљаде узорака хране и воде.

– Трансформацијом Војске Србије и смањивањем броја њених припадника могло се очекивати да ће се улога и значај Завода такође умањити – говори пуковник Милисав Станојевић. – Међутим, ситуација је потпуно другачија. Пратећи захтеве савремене медицине пред нама се отварају нови задаци. То ће у складу са промовисаним концептом Светске здравствене организације – здравље за све – наметнути потребу интензивнијег праћења хроничних незаразних обољења. У перспективи је и отварање хигијенско-дијететског саветовалишта и континуирано праћење исхране, ухрањености и здравственог стања припадника специјалних јединица Војске Србије. Тако бисмо знатно допринели формирању и праћењу физичког изгледа и спремности за извршавање борбених задатака савременог војника Војске Србије – каже пуковник Станојевић.

Стручњаци Завода остварили су интензивну сарадњу са цивилним заводима за јавно здравље. Као део Војне болнице Ниш, они су преузели и неке од проблема са којима се ова стационарна установа суочава и то пре свега у делу сузбијања болничких инфекција. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ



МЕЂУНАРОДНО ДЕЛОВАЊЕ У СЛУЧАЈУ ПОПЛАВА

АКЦИОНА ГРУПА

У оквиру сарадње у Еврорегиону Дунав–Криш–Мориш–Тиса (ДКМТ), уз финансијску подршку Европске уније, у току је реализација заједничког регионалног пројекта Србије, Румуније и Мађарске под називом „Формирање акционе групе у циљу заједничке борбе против изазова насталих због поплава“

Акциона група оспособљена је за заједничко деловање на превазилажењу ванредних ситуација изазваних поплавама и то како у смислу збрињавања угроженог становништва и материјалних добара, тако и у погледу самосталног деловања и функционисања на угроженом терену.

Према речима др Габора Лодија, потпредседника ИВ АП Војводине и председника Радне групе за заштиту од катастрофа у оквиру Еврорегије ДКМТ, која обухвата територију Војводине, три жупаније у Мађарској и четири у Румунији, након неколико великих поплава у Војводини и суседним државама у којима су, захваљујући ентузијазму и напорном ангажовању свих структура, а посебно Војске, избегнуте људске жртве и веће материјалне последице, закључено је да је неопходно формирање посебне, врхунски оспособљене и опремљене мобилне групе која ће бити у стању да за веома кратко време пружи помоћ најугроженијима на територији Еврорегије.

■ МОБИЛНО СЕЛО

У основи деловања Акционе групе је формирање „мобилног села“, које је, између осталог, својим људским и материјалним ресурсима, у могућности да веома брзо и квалитетно збрине најмање триста угрожених и пружи им сву неопходну помоћ од смештаја и исхране, до здравствене и психолошке подршке.

Акциону групу чини укупно 210 припадника разних специјалности, 90 из Мађарске и по 60 из Србије и Румуније, који су, од средине марта до средине априла ове године, похађали посебну петодневну обуку организовану у три наврата у Наставном центру Кишхомок у близини Сегедина.

Како смо сазнали од потпуковника Слободана Миленковића, начелника Реферата за службу осматрања и обавештавања у Управи за ванредне ситуације МО Републике Србије и команданта националне Акционе групе, обуку за руковођење нашом националном групом успешно је завршило девет полазника, док је за спасиоце, односно оне који непосредно извршавају задатке заштите и спасавања на води и под водом, и за пружање неопходне психолошке помоћи, обучен 51 полазник.

Том приликом, полазници су изучавали и систем реаговања ОУН у катастрофама по методологији INSARAG, практичне поступке акредитације и преласка границе током ангажовања у трећим земљама.

Посебан акценат дат је на обуци екипа које се ангажују у трагању за пострадалима и њиховом спасавању, обуци у примени свих критеријума и стандарда за поступање, те примени система ране прогнозе.

Важно је напоменути да формирана Акциона група може бити активирана и када становништво треба да се заштити и збрине од других катастрофа, као што су на пример земљотреси и томе слично.

■ ПРИЈЕМНЕ ВЕЖБЕ

Како је Акциона група ДКМТ–РИЗИК формирана за двојако пружање међународне помоћи, односно пружање помоћи у региону и у трећим земљама, и начин њеног активирања је различит.

Када дође до поплава на територији једне од чланица Европске регије ДКМТ, тада она првенствено ангажује све своје потенцијале (цивилну заштиту и све остале организоване снаге друштва), укључујући и националну акциону групу, па тек уколико они нису довољни, преко владе своје земље тражи даљу подршку и помоћ целокупне Акционе групе. У том случају активирају се акционе групе и остале две чланице и упућују на угрожено подручје, с тим да им основу логистичке подршке представља домаћа акциона група.

Од значаја је и то да ће национална Акциона група са својим капацитетима, према указаној потреби, моћи да се ангажује и у другим деловима Републике Србије који нису обухваћени регијом ДКМТ.

Ангажовање Акционе групе у пружању међународне помоћи трећој земљи подразумева, у првом реду, полагање својеврсног испита путем пријемних вежби по задацима ОУН и на тај начин стицање потребног сертификата о оспособљености у пружању међународне помоћи.

У том случају акциона група окупља се прво у националним земљама, за нашу групу место прикупљања је Парагово у непосредној близини Новог Сада, након чега се спајају акционе групе на унапред предвиђеном месту. Ниједна национална акциона група не може сама да пружа помоћ трећој земљи. Стога, једино главни командант има право да акциону групу алармира, узбуни, прикупи, транспортује, развије, да командује њоме и тако пружа потребну помоћ у трећој земљи.

Крајем месеца, тачније од 21. до 24. априла, у организацији Управе за ванредне ситуације МО Републике Србије, ИВ Војводине и Одељења за ванредне ситуације АПВ, и уз учешће свих структура од Црвеног крста, МУП-а, локалне самоуправе до јавних предузећа, на територији једне од поплавама најугроженије војвођанске општине Тител, предстоји извођење трилатералне пријемне вежбе Акционе групе ДКМТ под називом „ШАЈКА-2008”.

Према речима Миленка Василића, начелника Одељења за ванредне ситуације АП Војводине и заменика команданта националне Акционе групе, ова вежба, на којој ће, између осталих, учествовати и свих 210 припадника Акционе групе из све три земље, представља прву у низу предстојећих пријемних вежби које ће бити изведене и на територијама Мађарске и Румуније, након којих предстоји и извођење квалификационе вежбе за стицање сертификата ОУН за међународно учешће Акционе групе у пружању тражене помоћи и земљама ван Европске регије ДКМТ. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

ПРИПАДНИЦИ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ МЕЂУ ПРВИМ ДОБИТНИЦИМА НОВИХ ПАСОША

Тројица припадника Војске Србије постаће први власници нових путних исправа Републике Србије. Пуковник Милосав Симоновић, командант Четврте бригаде Копнене војске, и старији водници прве класе Горан Тодоровић и Драган Стојадиновић из Специјалне бригаде, заједно са још 201 добитником, изабрани су између више од 2.000 предложених кандидата из Србије и иностранства у акцији Владе Србије „Нови српски пасош – ново лице Србије”.

У конкуренцији су били кандидати са људским и професионалним квалитетима, успешни студенти, стручњаци у свим сферама, научници, професори, племенити, хумани, храбри држављани Србије, који афирмишу наше вредности у дијаспори.

Жиријем је председавала Бојана Степановић, једна од најпознатијих хранитељица у Србији, а, поред ње, о првим носиоцима пасоша Србије одлучивали су певач Здравко Чолић, генетичар Миодраг Стојковић, најбољи светски менаџер у 2006. години Дејан Илић, кошаркаш Александар Ђорђевић, генерални директор и главни уредник „Новости” Манојло Вукотић и уредник у РТС-у Бојан Бркић.

Додела прва 204 пасоша, поводом 204-годишњице успостављања државности Србије, биће уприличена почетком маја на свечаности у Дому Народне скупштине. ■

С. САВИЋ



Пуковник Милосав Симоновић



Старији водник прве класе
Горан Тодоровић



Старији водник прве класе
Драган Стојадиновић

С Е М И Н А Р О Б У Џ Е Т И Р А Њ У

У организацији Управе за стратегијско планирање Министарства одбране у Дому Гарде у Топчидеру, 1. и 2. априла, одржан је семинар „Предлог програма у вези са буџетирањем, имплементацијом и управљањем трошкова предвиђеним за одбрану“.

Семинар је одржан у оквиру тродневне посете делегације Министарства одбране Краљевине Норвешке у којој су били пуковник Есбен Ас, виши саветник Ингун Скаден и потпуковник Бјом Гауте Херлинг, који су учествовали као предавачи.

Начелник Управе за стратегијско планирање пуковник др Митар Ковач, на отварању семинара, осврнуо се на процес реформи у систему одбране нагласивши значај планирања, програмирања, буџетирања и извршења за ефикасно функционисање оружаних снага.

Учесници су били у прилици да чују предавања о организацији докумената, политичким смерницама и задацима сектора одбране у Краљевини Норвешкој, а гости су представили и начин дугорочног и средњорочног планирања ресурса и имплементације буџета, али и изразу такве врсте планова и докумената. ■

А. П.



С А С Т А Н А К П Р А В Н И К А В О Ј С К Е С Р Б И Ј Е

Радни састанак правника Војске Србије са темом „Управни поступак војноуправних органа и нова законска решења“ одржан је 3. априла у Клубу Војске у Нишу.

Том приликом, војни правници су детаљно размотрили питања уједначавања праксе војних управних органа у примени нових законских и подзаконских прописа, утврдили проблеме у досадашњем раду и предложили начине унапређења функционисања правне службе у Војсци Србије.

Састанку су присуствовали начелник Правне службе Војске Србије потпуковник Илија Ђокић, председник Вишег војнодисциплинског суда пуковник Небојша Николић, начелник штаба команде Копнене војске пуковник Војин Јондић и други гости. ■

З. М.



РАДИОНИЦА О ОДБРАМБЕНОЈ СТАНДАРДИЗАЦИЈИ

Представници Министарства одбране и Војске Србије учествовали су недавно у раду радионице „Одбрамбена стандардизација“ у оквиру Форума за помоћ земљама Југоисточне европе (South East Europe Clearinghouse – SEEC). Домаћин је био Директорат логистике Министарства одбране Републике Словеније.

Циљ радионице је представљање имплементације НАТО стандарда у војсци Словеније и размена искустава између експерата из Словеније, Србије, Босне и Херцеговине, Хрватске, Македоније и Црне Горе.

Рад у радионици омогућио је непосредно сагледавање достигнутог нивоа увођења НАТО стандарда у области одбране земаља у окружењу. Покренута је иницијатива да се овакви стручни скупови организују једном годишње, што би допринело даљим унапређењима у области стандардизације. ■

Г. Г.

ПОСЕТА
ПРЕДСТАВНИКА
ЦРНОМОРСКИХ
ЗЕМАЉА

Учесници Регионалног програма за безбедност црноморских земаља посетили су 8. априла Војну академију, где их је примио декан те високошколске установе пуковник проф. др Јоже Сивачек са сарадницима. Током посете гости су информисани о историјату Војне академије, њеном развоју и садашњој реорганизацији, али и о напорима који се чине на модернизацији школовања будућих официра и реали-



зацији *Болоњске декларације*. Повећање ефикасности и квалитета образовног процеса остварено је у сарадњи са факултетима Београдског универзитета и реализацијом заједничких пројеката, што је јединствен случај у региону.

Двадесетак представника институција и установа из националних система одбране и безбедности Румуније, Бугарске, Хрватске, Грчке, Украјине, Јерменије, Грузије, Молдавије, Русије и САД, присуствовали су и предавању пуковника др Михаила Басаре, начелника Института за стратегијска истраживања, у коме је било речи о напорима те установе да одговори бројним изазовима историјске науке, али и садашњих догађања.

Гости из Регионалног програма за безбедност црноморских земаља посетили су и Центар за мировне операције Генералштаба Војске Србије.

Д. Г.

ИНОСТРАНИ ВОЈНИ
ПРЕДСТАВНИЦИ У
СОМБОРУ

Инострани војни представници из 22 земље посетили су недавно Први центар за обуку Војске Србије у Сомбору и присуствовали показној вежби војника који други део обуке настављају у центрима за специјалистичку обуку.

Инострани војни представници посетили су и Бању Јунаковић и разговарали са представницима Севернобачког округа, општине Сомбор и са председником општине Апатин.

Специјални прилог

АРСЕНАЛ 16

ПУТ ВАТРЕНИХ СТРЕЛА

ЗАВРШНО
ИСПИТИВАЊЕ
РАКЕТЕ
ПЛАМЕН-Д



РУСКИ ТЕНК Т-90

НОВА МЛАДОСТ СТАРОГ РАТНИКА

ХЕЛИКОПТЕР
СИКОРСКИ С-55

ЛТЕО И НАШИМ НЕБОМ





ПУТ ВАТРЕНИХ СТРЕЛА

САДРЖАЈ

Ракета *пламен-Д*
ПУТ ВАТРЕНИХ СТРЕЛА 32

Будућност пушке М-16 и
карабина М-4
НАСЛЕДНИК НА ПОМОЛУ 37

Руски тенк Т-90
**НОВА МЛАДОСТ
СТАРОГ РАТНИКА** 41

Лаки транспортни авион РС-6В
ДЕТЕЋИ ЦИП 45

Нове руске корвете *стерегушчиј*
(Stereiguschy)
**БРОД СА СТЕЛТ
ОДЛИКАМА** 50

Хеликоптер *сикорски С-55*
**ЗАЧЕТНИК ВЕРТИКАЛНОГ
МАНЕВРА** 51

Уредник прилога
Мира Шведић

Испитивањима нове ракете на полигону

Техничког опитног центра у Никинцима

модернизован је ракетни систем

пламен, и што је важније, то средство се

сада комплетно производи у Србији.

У зависности од потреба и финансијских

средстава Војске, уигран тим из

Војнотехничког института већ има читав

низ нових решења – око аутоматизације

средства и ракета палетом

бојних глава у овом и НАТО калибру.





Недавно су се на полигону Техничког опитног центра Никинци, отиснуле са ватреног положаја нове ракете *пламен-Д*. На тај начин је вишецевни ракетни систем 128 мм *пламен-С*, значајно унапређен. Лет су са великим ишчекивањем и пажњом пратили представници радног тима ТОЦ-а, конструктори из ВТИ и произвођачи из „Крушика“.

И док су на ватреном положају одјекивале речи команданта опитне посаде мајора Владана Милошевића: три, два, један, пали, све очи пратиле су путању ватрених стрела док се нису изгубиле на хоризонту. Још дуго је као ехо у простору одјекивала само последња, много пута понављана команда – пали. А и она се ускоро заглавила у силовитом рафалу тог *тридесетдвоцевца*. Кроз шест секунди завладао је нестваран мир, а талас олакшања и одушевљења нико није могао сакрити. Добри, стари *пламен*, сада много моћнији, настања своју историју.

Чланови радног тима ТОЦ-а проверавају за сваки пројектил координате падних тачака, почетне брзине, време лета ракете, осцилације у току лансирања, функционисање паљбених кола. Све се мери и прерачунава.

РАЗВОЈ

Прича о *пламену*, првом југословенском вишецевном бацачу ракета, почела је да се исписује 1958. године. Тада је започео развој тог средства, а већ је 1963. тадашња ЈНА наручила прототипску партију вишецевног бацача ракета (ВБР) 128 мм М63 *пламен* и нулту серију ракета *пламен-А*.

Средства је намењено ватреној подршци јединица на фронту, извођењем снажних и изненадних ватрених удара по непријатељевој живој сили и неоклопљеним борбеним средствима у рејонима прикупљања, ваздушног десанта или на маршу. Користи се и против других просторних и неутврђених циљева великих размера попут позадинских база, аеродрома, индустријских постројења, командних центара, центара везе, складишта и сл.

Систем *пламен* има 32 цеви калибра 128 мм из којих се испаљују парчадно-разорне и вежбовне ракете на даљине до 8.600 метара. Ефекат ракета на циљу био је еквивалентан ефекту артиљеријске гранате калибра 105 мм. Пун рафал од 32 пројектила испаливао се, у зависности од каденце, за 6,4, 12,8 или 19,2 секунде. Вучна варијанта система *пламен* ВБР монтирана је на лафет. Систем је опслуживало седам војника.

Светски трендови у области наоружања налагали су многим армијама да

развој нових средстава и њихова дугогодишња испитивања замене краткотрајнијим и извеснијим модификационим решењима. При том је наглашавана потреба за побољшањем њихових убојитих и маневарских карактеристика.

Уклапајући се у те токове, деведесетих година 20. века у нашој војсци поставило се, између осталог, и питање модернизације старе вучне варијанте вишецевног бацача ракета *пламен*, средства које су артиљерци кудили због прашине која се подизала приликом опаљења и чињенице да на тај начин самог себе демаскира. Потреба за самоходним моделом којим би се остварили снажни, изненадни и брзи ватрени удари по живој сили и неоклопним средствима – била је више него очита. И као природни наставак развоја у наоружању тадашње Војске Србије и Црне Горе изведено је конструктивно решење које ће бити означено као лансер ракета самоходни вишецевни, скраћено ЛРСВ 128 мм М63/94 *пламен*, убрзо прозван *пламен-С*.

Он је настао постављањем вучне варијанте лансера на платформу камиона 6x6 ТММ-150 и уградњом система за блокаду гибњева, система за елиминисање еластичности оруђа. На платформу оптерећења уграђено је резервно пуњење, обезбеђен смештајни простор за посаду. Али ни ту се није стало. Неколико година касније, модернизовано је средство уградњом новог електронског окидача чиме је трасиран пут потпуној аутоматизацији *пламена*.

Пут модернизације средства био је замршени и неизванстан. Наиме, коначна

варијанта је представљала успешан наставак два претходна прототипа – првог започетог пре почетка рата у фабрици „Братство“ у Новом Травнику и другог започетог у „Лола корпорацији“ у Београду. Фабрика „14. октобар“ из Крушевца је посао привела крају.

Реализацијом тог вишегодишњег пројекта уједно је извршен пренос технологије, па је производња вишецевног бацача ракета напоскон почела у нашој земљи. Био је то значајан успех јер су ранију вучну варијанту *пламена* радиле фабрике које су остале у отцепљеним републикама.

МОДЕРНИЗАЦИЈА

Шта су све конструктори и произвођачи морали да реше на том путу модернизације и шта је од њих захтевано? Најпре да осмисле како на платформу ТММ-овог возила сместити лансерну кутију (са 32 цеви) и резервни комплет тако да то средство буде стабилно и безбедно за посаду. Тражено је да буде мобилно – да за мање од четири минута пређе из маршевског у борбени положај и обрнуто (са ранијих седам), да време потребно за пуњење лансера ракетама из резервног комплета буде краће од три минуте, да се повећа брзина кретања по асвалтном путу за 20 километара (са 60 на 80 км/ч), смањи број послужиоца са шест на четири, омогући опаљење даљинско и из кабине возила. То су само неки од захтева које је тадашња Управа артиљерије поставила.

И када је све то урађено и испитано, развој *пламена-С* ту није завршен. Средство се данас налази у нашој војсци и на њему су до сада урађене додатне модифи-

ОСНОВНИ ТЕХНИЧКИ ПОДАЦИ

калибар ракете	128 мм
дужина ракете са упаљачем	
УТИ, М84	975 мм
маса ракете	25,670 кг
маса упаљача УТИ, М84	0,356 кг
маса експлозива у бојној глави	2,950 кг

кације и побољшања. Недавним увођењем новог електронског окидача ЕО-32 (од кога зависи правилно функционисање целог система и безбедност послуге), систем је осавременењен и омогућен је потпуно аутоматизован начин избора режима паљбе, броја и редоследа цеви из којих ће се обавити паљба, а и каденце. Уз помоћ новог електронског окидача може се безбедно гађати из кабине возила и из заклона.

За *пламен* је те давне 1963. конструисана ракета 128 мм М63 *пламен-А*, која се и данас налази у наоружању наше војске. Стотине хиљада тих ракета израђено је за домаће потребе и за извоз (заједно са оруђем). Многе армије и данас их кристе.

У жељи да унапреде система по свим карактеристикама, стручњаци из Војнотехничког института развили су и нову ракету *пламен-Д* („Д“ као Даница), која остварује домет већи за око 50 одсто од *пламена-А* и има ефикаснију бојну главу на циљу за око 30 одсто од постојеће. Наменена је за неутралисање непријатељеве живе силе и ватрених средстава на одређеном борбеном простору. Обезбеђена је потпуна унификација те ракете са претходницом *пламен-А* кад је у питању коришћење лансера. Нова



ракета састоји се од побољшаног ракетног мотора, усавршене тренутно фугасне главе и упалача УТИ, М84.

РАКЕТНИ МОТОР

Ракету је потписао радни тим конструктора из ВТИ са сарадницима из предузећа одбрамбене индустрије Србије ХК „Крушик“ из Ваљева и „Милан Благојевић“ из Лучана.

Да би могли пројектовати и изградити ракету са таквим побољшаним карактеристикама било је неопходно дизајнирати, конструисати, изградити и испитати нове погонске и металне делове ракете.

– Нови ракетни мотор конструисан је тако да има танку челичну комору која се израђује технологијом хладног ротационог извлачења. Та технологија омогућава високе карактеристике у погледу издржљивости и истовремено и жилавости структуре. Мала дебелина зида коморе омогућава да се у ракетни мотор смести знатно већа количина погонске материје, што заједно са смањењем масе коморе, обезбеђује повећање домета ракете за 50 одсто – каже инжењер Даница Величковић, руководилац пројекта и десеточланог радног тима, а истовремено и конструктор ракете. Почетно слово њеног имена је и у радном називу ракете.

Да би се остварио домет ракете већи од 12 км, како истиче инжењер Величковић, било је потребно да се конструише, произведе и испита и погонско пуњење веома високих технолошких захтева и одређених геометријских карактеристика. Радни тим из ВТИ са сарадницима из предузећа „Милан Благојевић“ из Лучана успео је да у рекордном року дефинише хемијски састав високих механичких карактеристика, произведе и испита погонско пуњење које задовољава енергетске захтеве неопходне за остварење жаљеног домета, те да обезбеди технолошку поновљивост карактеристичну за високу серијску производњу и тиме повећа прецизност те ракете. А како би се постигле жељене перформансе ракетног мотора испитане су у току развоја и током производње, на опитној станици ВТИ, десетине ракетних мотора на сложеном опитном столу.

– У току тих испитивања мери се притисак, потисак, време рада ракетног мото-

УШТЕДА

Инжењер Зоран Гајић, задужен за израду таблица гађања за ту ракету, успео је да нумеричком симулацијом, на основу дугогодишњег искуства, а коришћењем података малог броја испитаних ракета, дефинише почетне таблице гађања.



ра и региструје број обртаја. Са добијених дијаграма читавају се остварене вредности које се потом обрађују и анализирају. Након тога, следе евентуалне измене у конструкцији или у саставу погонског пуњења. Код *пламена-Д* максимални број обртаја је 30.000 у минуту и није лако замислити ротациони сто на коме се тај мотор држи и при томе обрће толико пута. Сва та мерења су веома сложена, а како је опитна станица смештена у склопу ВТИ, ниво безбедности при испитивању мора бити максималан. Безбедност опита, тачност података и поузданост испитивања, гарантује специјална опитна посада чији су поједини чланови и део радног тима ТОЦ-а – објашњава конструктор ракете, и додаје:

– Кроз косо постављене млазнице у односу на осу ракете, барутни гасови, при истицању, врше већи притисак на зидове ближе оси истицања, па изазивају ротацију ракете око њене уздужне осе чиме се постиже такозвана жироскопска стабилност лета ракете на путањи. Тако велики број обртаја ракете на путањи захтева максималну дисциплину при изради, лабораторији и контроли сваког појединачног елемента и склопа ракете.

БОЈНА ГЛАВА

Радни тим ВТИ пројектовао је за ту ракету специфични спољашњи облик кошуљице бојне главе и тиме је знатно смањен отпор при ротацији и лету што, са побољшаним погонским пуњењем, такође доприноси њеном већем домету. Дебелина зида дуж кошуљице није једнака, а тиме се обезбеђује максимална ефикасност парчади на циљу. Унутрашњост кошуљице наливена је експлозивом.

ЗАХТЕВИ

Ракета 128 мм *пламен-Д* испуњава у потпуности следеће тактичко-техничке захтеве: да температурни опсег њеног складиштења и коришћења буде од -30°C до $+50^{\circ}\text{C}$, да се у сандук пакује са навијеним упалачем и да задовољава све захтеве безбедности при употреби и манипулацији, те да се може транспортовати свим расположивим средствима. Такође, ракета остварује максимални домет од 12.600 м, а радијус ефикасности њене бојне главе је већи од 30 метара.

Састав експлозивног пуњења, технолошки поступак и методе контролисања плод су рада стручњака из ВТИ и ХК „Крушик“. Приликом детонације тог експлозивног пуњења кошуљица бојне главе и дно, које је и веза са комором ракетног мотора, распрсквају се на много парчади и тако се испољава дејство на циљу. Ефекат тог дејства проверава се у статичким условима у такозваном „обору“, где се припремљена бојна глава, постављена врхом надолу, активира и проверава се дејство на кружно постављене чамове даске у сегментима пречника од 10 до 30 метара. Пребројавањем броја задора и пробоја парчади кошуљице бојне главе добијен је одличан резултат – два пута већа пробојност по једном квадратном метру и 30 одсто већи радијус убојног дејства те нове бојне главе.

Приликом конструисања нових елемената и склопова ракете, конструктор је водио рачуна и о унификацији и типизацији. Такође је било неопходно, на основу резулта-

та испитивања гађањем на више домета и резултата статичких испитивања ракетног мотора, дефинисати и таблице гађања којим се гарантује погађање површинског циља задате величине.

Шта је још ново код те артиљеријске ракете?

Да би се скратило време неопходно за припрему и пуњење лансера муницијом на припремном положају, ракете 128 мм пламен-Д пројектоване су тако да се пакују, транспортују и чувају у сандуку заједно са упалачем УТИ, М84 (Постојеће ракете пламен-А раздвојене су од упалача и пакују се у посебне дрвене сандуке, а на припремном положају ракете се ваде и на њих навијају упалачи). За нову ракету развијено је и испитано и ново паковање. У сандук се смештају две ракете са навијеним упалачима, постављене у стиропорске улошке. Тако упаковане могу се транспортовати било којом врстом превоза, а паковање служи и за заштиту од оштећења при утовару, истовару, транспорту и чувању. На тај начин је знатно скраћено време припреме муниције, смањена је количина амбалаже и повећана безбедност и сигурност при руковању.

Квалитет паковања сандука са ракетама испитиван је на уређају за имитацију транспорта који симулира различите врсте терена.

ПОСЛЕДЊЕ ПРОВЕРЕ

Било које средство које улази у састав наоружања и војне опреме наше војске, па и ракета пламен-Д, мора да на свом путу од конструктора, преко произвођача до јединице, прође испитивања у Техничком опитном центру. Руководилац радног тима ТОЦ-а за испитивање нове ракете био је капетан Дарко Мацаревић. То средство је у Центру, после проучавања техничке документације, добило позитивну оцену о испуњавању услова за спровођење испитивања.

– У ТОЦ-у су најпре пажљиво спроведена лабораторијска испитивања ракете по одобреном Програму и плану испитивања. Проверене су њене основне одлике попут масе, распореда масе, калибра и дужине заптивености и електричне карактеристике ракете, а онда су на ред дошле и сложеније провере. Ракета је подвргнута климомеханичким оптерећењима где су лабораторијски симулирани реални услови којима је изложена током века употребе. Симулирана су темпе-

ратурна и транспортна оптерећења, испитан је пад са висина од 0,5 и са 3 метра. На опитном столу посебно је провераван ракетни мотор, а, наравно, и бојна глава ракете. Добијени резултати су обрађени и детаљно анализирани – истиче капетан Мацаревић.

Пошто нису уочени недостаци који би могли угрозити безбедност или функционалност ракете при употреби, отворен је пут за полигонска гађања. Она су круна свих испитивања јер се током њих одједном испитују све особине које су претходно појединачно провераване у оквиру лабораторијских испитивања. Ракетом се гађа на више домета, од минималног до максималног. У току гађања формирају се групе ракета које су претходно лабораторијски различито третиране и онда се темперирају на +50 или на -30 степени Целзијуса или су пак на амбијенталној температури.

Током једног дана, на пример, изведено је гађање четири групе ракета – две су грејане на +50, а две хлађене на -30 степени. Том приликом испитиване су спољне балистичке одлике ракете попут прецизности и тачности, поузданост и сигурност на лансеру и током самог лета ракете, а опитована је и ергономичност употребе – да ли ракета није претешка или прелака при самом пуњењу. Паралелно са тим, како каже капетан Мацаревић, контролише се пратећа документација уз ракету – да ли је добро састављена, да ли је комплетна, ажурна, да ли су добро дефинисани услови за проверу квалитета саме ракете током серијске производње, таблица гађања, упутство за руковање и одржавање.

И када се све то провери, палета догађаја одједном је сужава на уско поље ватреног пласмана на полигону за испитивање наоружања у Никинцима, на правац којим ће полетети ракете, на око шест секунди колико траје пун рафал, када слике постају брже од мисли и на речи одбројавања. Рафално гађање је провера не само ракете већ и целокупног ракетног система и представља још једну значајну потврду квалитета и компатибилности нове ракете са постојећим лансерним системима у Војсци. Уједно, то је права провера рада у најтежим условима коришћења.

НОВЕ ИДЕЈЕ

– Анализом резултата гађања потврђен је квалитет новопроизведене ракете 128 мм пламен-Д и доказано је да она испуњава постављене тактичко-техничке захтеве. Ракета представља знатно побољшање домета у односу на пламен -А, која је сада у употреби. Стари систем је имао максимални домет од око 8.600 м, а ова ракета 12.600, што је повећање за око 50 одсто. Максимални домет је испитиван и проверен током испитивања – истиче руководилац радног тима ТОЦ-а.

Наравно, ни ту није крај. Инжењерски трио из Војнотехничког института, који чине Даница Величковић, Драгослав Живањић и Зоран Цимбаљевић, још није завршио реализацију својих идеја. Они и даље раде на осавременењању и унапређењу тог рода Војске Србије. А њихове реализоване идеје и пројекти увелико се примењују и све више налазе места и у извозним програмима државе.

Овим је, за сад, заокружен систем пламен и, што је важније, он се сада комплетно израђује у Србији. У зависности од потреба и финансијских средстава Војске, тим из ВТИ већ има читав низ нових идеја – око аутоматизације средстава и ракета са палетом бојних глава. ■

Мира ШВЕДИЋ
Снимио Радован ПОПОВИЋ



Провера функционисања кола припале

ОТПОРНЕ НА ПАД

Да би се проверио квалитет и безбедност паковања сандук са упакованим ракетама, спроводе се и испитивања према прецизно дефинисаним стандардима у Војсци. Сандук се заједно са ракетама испитује на издржљивост на пад у току ношења, са висине од 0,5 метра. Затим се пушта да падне на странице, ивице и ћошкове тако да број удара на странице буде пет, на ивице три и на ћошкове два. Након свих тих падова ракета се вади из сандука, најпре визуелно прегледа, потом проверавају кола припале, а након делоборације и остали елементи ракете. Сви склопови и елементи морају бити потпуно исправни и без икаквих оштећења. Наравно, ти прегледи се не обављају у јединицама, већ само у току развоја, а сандуци који евентуално испадну током транспорта потпуно су безбедни, као и ракете, и могу се користити.



НАСЛЕДНИК НА ПОМОЛУ

Из Ирака и Авганистана увелико стижу критике америчких војника о карабину М4. Посебно је истицана склоност ка прегревању, гласнији пуцањ због скраћене цеви и додатно оптерећење делова оружја услед смањене дужине гасног система. О новом оружју се увелико прича, а карабин НК416, фирме „Хеклер и Кох“, намеће се као озбиљан супарник и могући наследник пушке М16 и карабина М4.

Од времена Вијетнамског рата стандардна војничка пушка армије САД је позната М16 у калибру 5,56x45 мм и варијантама од М-16А1 до А4. Међутим, с временом се указала потреба за скраћеном верзијом те пушке, односно карабином. Формацијски, он је првенствено требало да буде додељен позадинским јединицама, штапском особљу, а нарочито посадама оклопних возила, као замена за аутомат М3 у калибру .45, који датира још од Другог светског рата. Да би испунили тражене спецификације, „Колтови“ инжењери су скратили цев на 14,5 инча (36,3 цм) и изменили њен профил тако да се може причврстити потцевни бацач граната М203, додали телескопски кундак, који је на првим серијама имао само четири, док на новим има шест позиција. Уз то, пројектован је нови горњи део лежишта затварача на који се монтирају, по модуларном принципу, различити нишански системи.

Ново оружје, које је усвојено у наоружање 1994. године, названо је карабин М4 и са пушком М16 има више од 80 одсто за-

једничких делова, чиме је поједностављена обука и олакшана логистика. Одмах се уочава да је нова конфигурација карабина врло погодна за борбу на блиском одстојању и у урбаној средини, а и за потребе ваздушно-десантних и специјалних јединица.

Стандардни М4 може дејствовати јединичном ватром и рафалима од три метка, док М4А1 при аутоматској паљби нема граничник, тако да дејствује и дугим рафалима. Потоњу варијанту усвојиле су специјалне јединице као Delta, Seals и ренцери, а уз њих и полицијски противтерористички (SWAT) тимови. Ефикасан домет М4 је мањи него код пушке М16 и износи око 150 метара (максималан ефикасан домет је 400 м). Ипак, многи аналитичари сматрају да на циљеве који су на већем одстојању од 300 м треба дејствовати само из снајперског оружја или митралеза.

На захтев USSOCOM (Команде за специјалне операције армије САД), развијена је и усвојена варијанта М4А1 SOPMOD (Special Operations Peculiar Modification), односно посебна модификација за специјалне опера-

ције, која се састоји од самог карабина, скраћеног потцевног бадача граната M203 са нишаном, пригушивача КАС, задњег механичког нишана, ласерско-инфрацрвеног обележивача AN/PEQ-2A, оптичког нишана ACOG, ноћног нишана и предњег вертикалног рукохвата. Ту варијанту је, осим USSOCOM, усвојио и британски и аустралијски SAS.

НЕДОСТАЦИ

Познато је мноштво проблема који су пратили пушку M16 током Вијетнамског рата. По завршетку тог конфликта, војска САД се махом ангажовала у мировним операцијама. Изузетке чине инвазија Гренаде и Панаме, операција *Пустинска олуја* и ангажовање у Сомалији, али су то била временски краткотрајна дејства да би се уочили евентуални недостаци побољшаног модела M16A2.

У борбама против глобалног тероризма, коју је влада САД прогласила након напада 11. септембра 2001, изведене су инвазије на Авганистан и Ирак, земље у којима је конфигурација терена таква да представљају неке од најнегостопријемљивијих области на свету. У таквим условима ратовања са терена ускоро су почеле да пристижу критике у вези са карабином M4. Посебно је истицана склоност ка прегревању, гласнији пуцањ због скраћене цеви и додатно оптерећење делова оружја услед смањене дужине гасног система. Статистички гледано, 34 одсто војника ангажованих у Авганистану жалило се да предњи рукохват звезка и постаје врео при дужем ватреном дејству, 35 одсто уз прибор за чишћење оружја мора да користи чачкалице и четкице за бријање, док је 20 одсто известило о застојима.

Наведени проблеми приморали су војнике да носе шипку за чишћење бочно причвршћену уз цев карабина, како би могли избацити метак, у случају да се заглави у лежишту. Примери су бројни.



Породица НК 416

НОВЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ

Бивши заменик начелника Генералштаба Копнене војске генерал у пензији Џек Кин, који се ангажовао на пројекту X8, изјавио је за „Army Times“: – Ми не тврдимо да су M4 и M16 лоши, већ је суштина ствари у чињеници да се технологија мења сваких десет до петнаест година и да би се ми морали мењати уз њу, а то није био случај. Предуго смо занемарили овај проблем. Наши војници заслужују најбољу пушку – не само добру, већ најбољу.

ДУГ ПУТ ДО ИЗМЕНЕ

Марински генерал у пензији, Вилијем Кејс, један од водећих људи фирме *Колт*, произвођача M16/M4, рекао је за „Army Times“:

– *Колт* производи оно што војска тражи на основу тачних спецификација које војска утврђује. Када желимо да унесемо измену за коју верујемо да би побољшала оружје, морамо за то добити дозволу од војске, а то није лак поступак. Требало нам је 20 година да би се променила опруга извлакача. Увек је одговор био – па ова ради сасвим добро.

Током операције *Анаконда*, капетан Нејт Селф из 75. пука ренџера налазио се у хеликоптеру који се присилно приземљио након поготка ракетом из РПГ-а. Капетан је отворио ватру по муџахединима, али му се након другог испаленог метка карабин M4 заглавио. Повлачењем затварача утврдио је да је метак заглављен у лежишту, те је угурао спреда у цев шипку за чишћење како би

избацио метак, али се она поломиле. На крају је одбацио свој M4 и узео карабин рањеног ренџера. Тај официр је за храброст испољену тог дана у планинама Шах-и-Кот одликован *Сребрном звездом*, али остаје чињеница да је одликовање зарадио оружјем другог војника, јер је његово било неупотребљиво. Капетан Селф напомиње да је његова јединица своје M4 чувала покривене у шатору, како би их заштитила од песка и прашине.

Наредник из чете Б, 2. батаљона 504. подобреног пука, који је боравио у Авганистану од априла 2005. до марта 2006. године, говори о погибији свог колеге, кога је противник усмртио поготком у лице баш због тога што му се оружје заглавило. Песак ирачких пустиња је само погоршао постојеће проблеме. Припадник 3. пешадијске дивизије је за свој карабин написао да „затаји у лошим условима и тешко га је одржати чистим“, а његов саборац је изјавио: „Знам да добро и прецизно ради када је чист, али понекад затреба да тако ради и када је запраљан“. Војник из 25. пешадијске дивизије је рекао да M4 у пустињским условима затаји чим у њега доспе мало песка, те додао да се понекад дешавало да утроше више времена на чишћење оружја него на пуцање.

У добро познатом догађају из 2003. године, током првих дана инвазије на Ирак, део 507. чете за техничко одржавање и ремонт одвојио се од главне колоне и упао у заседу на прилазима граду Насирија. Ирачки војници убили су 11, а заробили шест америчких војника, међу њима и Џесикку Линч, чију су каснију судбину интензивно пратили амерички медији.

Мање је позната чињеница да су се заробљени војници накнадно жалили на своје M16, а и на пушкомитраље M249 SAW, који су, како су навели, махом затајили током борбе.

Разводник Патрик Милер, који је одликован *Сребрном звездом*, успео је пушком M16 да неутралише послужиоце ирачког ми-

нобачаца, али уз велике проблеме јер је могао дејствовати само јединачном палбом. После првог хица, други метак је застао на улазу у лежиште. Милер га је убацио потискивачем, који се налази на лежишту М16 (и намењен је директном потискивању затварача у комору). Проблем се поновио након следећег хица, те је променио два оквира али без резултата, што је значило да неисправан оквир није узрок проблема. Схвативши да му је потребно више времена за измену оквира него да ударцима по потискивачу убаци метак у лежиште, одлучио се за потоње решење и са неколико удараца убацивао је наредни метак у цев, све време под непријатељском ватром. Када је неутралисао минобачачко гнездо, приметио је да његови саборци имају исте проблеме са својим оружјем. Окренуо се и, видевши да им се приближава педесетак ирачких војника, урадио је једину ствар која му је остала на располагању – одбацио пушку и предао се.

У USSOCOM-у су још 2001. године уочене проблеме при употреби карабина М4 документовали у извештају о „Недостацима карабина М4А1 5,56 мм и система у вези са њим, уз решења: оперативна и техничка студија са анализом алтернатива“. Према том извештају, М4 је „застарели оперативни систем“, за који је препоручена „измена дизајна и/или замена постојећег система позајмице барутних гасова“. Скраћена цев и гасни цилиндар описани су као „суштински промашај“, а проблеми у раду груписани као „застоји при избацивању чаура“ и „застоји при извлачењу чаура“.

То није једина студија о тој теми. Марински корпус је крајем лета 2002. спровео компаративно испитивање карабина М4 и пушке М16А4 у бази Квантико, држава Вирџинија. Тада је уочено да М4 има три пута више застоја од М16. Наиме, током 69.000 испалених метака, карабини су имали 186 застоја, а пушке 61. Најчешћи застоји су били при доношењу метка, при опаљењу, застој при извлачењу чаура и услед истрошеног или сломљеног дела на оружју. Војска је спровела слично испитивање од октобра 2005. до априла 2006. године, када је по

ИСПИТИВАЊЕ

У јесен 2007. године, спроведено је упоредно испитивање неколико модела дугих цеви у комори са прашином опитног полигона у Абердину, држава Мериленд. Испалено је по 6.000 метака из десет карабина М4, пушка FN USA Mk16, НК 416 и НК ХМ-8. Потоње оружје показало је најбољи резултат, јер је имало 116 мањих и 11 већих застоја. Пушка Mk16 је забележила укупно 226 застоја, НК416 – 233, а карабин М4 се најлошије исказао са 863 мања и 19 већих застоја. Већим застојима сматрају се они који захтевају интервенцију оружара, јер их војници не могу отклонити.

Представници војске су интерпретирали резултате као повољне, јер је највећи део застоја сврстан у тип 1, који захтева до 10 секунди за отклањање, а уз то наводе да је 98 одсто од 60.000 метака испалено без проблема. Међутим, један члан конгресне администрације има другачије мишљење. У изјави за сајт military.com, он истиче да се овде „не тражи инструмент за неурохируршке операције. Пушка треба да уради три ствари: да опали сваки пут када се притисне обарач, да погоди тамо где нишаните и да метак има довољну зауставну моћ“.

С обзиром на то да је М4 имала 882 застоја, то значи један застој на сваких 68 испалених метака. Оквир М4 има 30 метака, те би то био један застој на сваки трећи оквир. Војни званичници и то не сматрају проблемом, јер се у размени ватре просечно испали до 140 метака, а уз то наводе да се резултати теста не могу сматрати дефинитивним јер карабини нису редовно чишћени, а што би војници на терену свакако урадили. Међутим, остаје чињеница да су се у истоветним условима теста остала оружја исказала као далеко поузданија: Мк16 је имала један застој на сваки 265 испалени метак, НК на 257, а ХМ-8 тек на сваки 472 метак.



Карабин М-4 са додатном опремом

десет нових М16 и М4 испалило у просеку 5.000 метака између два застоја.

СУШТИНА ПРОБЛЕМА

Проблеми испољени на систему М16/М4 делом су повезани са оружјем, а и са метком који се користи. Вишегодишње ратне операције у условима где владају пек и прашина само су истакле те слабости. Наиме, оружја функционишу на принципу гасног система који преусперва барутне гасове како би се испалила чаура избацила из лежишта, а убацио следећи метак. При том, барутне честице директно се убацију у лежиште затварача, што пре или касније доводи до застоја. То захтева свакодневно и пажљиво чишћење оружја, с тим да се у пустињским условима за подмазивање не сме користити уље, чија би употреба само по-

горшала стање, већ графитни прах. Уз то, оквири се израђују од алуминијума, па им се усне релативно лако криве при грубом руковању, што доприноси застоју. Амерички извори наводе да је овај гасни систем осетљив на барут којим су напуњени меци, и серија барута инфериорног квалитета брзо резултује застојем на оружју. Такође се наводи да је од значаја и чињеница да ниједна новија јуришна пушка не копира гасни систем и затварач М-16.

Још током инвазије Панаме уочено је да метак М855/SS109, са зрном од 62 грејна, нема довољну зауставну моћ, те је често потребно неколико погодака да би се онеспособио противнички војник. Слаба пробојност тог зрна испољила се и при погоцима у делове неоклопљених возила као што су ветробрани и врата. Да би се неутралисао возач, морала се користити муниција калибра 7,62x51 мм. У Ираку су зидови стамбених објеката махом изграђени од блокова од шљаке, које тане 5,56 мм не може да пробије.

Из наведених разлога поједини маринци користили су заплећене АК-47, за које признају да су тежи и мање прецизни од њихових М16/М4, али су зато далеко поузданији. Оно што су многи тражили јесте оружје које ће имати компактност,

прецизност и малу тежину карабина са једне, а поузданост калашњикова са друге стране.

Током више од 40 година, колико М16 постоји у армији САД, покренуто је неколико развојних пројеката са циљем изналажења и усвајања нове, савршене стандардне војничке пушке. У последњих седам година, за ХМ-29 потрошено је више од 100 милиона долара и још је у фази прототипа. Иначе, то је двојни систем који са доње стране има карабин калибра 5,56 мм, а са горње бацач граната калибра 25 мм, којим се може избаци граната са распорскавањем у ваздуху до одстојања од 1.000 м и тако, бар теоретски, неутралисати непријатељева жива сила у заклону. Уз то, то оружје је три пута теже од М4, јер има масу од 18 фунти (8 кг). Пројект ХМ8, који обухвата породицу дугих цеви, након три године испитивања и 33 милиона

утрошених долара, отказан је октобра 2005. године из неутврђених разлога.

Одговор ипак постоји, и дала га је фирма „Хеклер и Кох“ (НК).

ОЗБИЉАН СУПАРНИК

После успешно спроведеног програма модификација ради побољшања британске војничке пушке SA80/L85A1, у НК су одлучили да освоје америчко тржиште комплетом за измену горњег дела лежишта затварача на оружјима система M16/M4, како би се отклонили сви до тада присутни проблеми. Од пушке НК G36 преузет је систем гасног клипа кратког хода, који је заменио директни систем M16, тако да барутне честице не заостају у лежишту чак ни након дуге палбе. Нови систем је самоподешавајући и поуздано ради у цевима различитих дужина. Сама цев се израђује поступком хладне обраде метала и има много дужи век. Поједностављено је расклапање оружја, којим се рукује на исти начин као и са M16/M4. Поузданост је вишеструко проверена урањањем у воду, потапањем у блато и затрпавањем у песак, након чега је оружје и даље беспрекорно функционисало.

Ново оружје, названо НК416, масе 3,31 кг уз цев од 267 мм, односно 3,5 кг са цеви од 368 мм, има каденцу од 700 до 900 метака у минути. Произвођач ускоро планира производњу још два модела са цеви-

ма дужине 419, односно 508 мм, а осим комплета за надоградњу карабина M4, НК416 нуди се и као комплетан производ фирме НК.

Специјалне јединице армије САД одмах су спровеле испитивање новог карабина, испаливши око 250.000 метака, и утврдиле да се застоји јављају просечно једном на 15.000 метака, што је три пута боље од M4. Чим је НК416 2004. године проглашен спремним за производњу, USSOCOM је купила 500 примерака. Од тада до данас користе га припадници јединице Delta и елитни морнарички специјалци Seals тима 6.

Априла 2007. године, Норвешка је потписала уговор о куповини 8.200 НК416, а такође су га усвојиле и оружане снаге Малезије и обалска стража Тајвана.

У условима постојања више него квалитетног комплета за надоградњу постојећих карабина M4, те познатих проблема око система M16/M4, логично би било очекивати да војска САД наручи ХК416, чија цена износи од 800 до 1.400 долара, у зависности од обима и врсте додатне опреме која иде уз основни комплет. Тиме би сви постојећи проблеми везани за основно војничко оружје били решени за дужи период. Међутим, то се није догодило. Војска САД је известила да планира набавку још 100.000 нових карабина M4 током фискалне 2008. године, по цени од 800 долара за основни модел, односно 1.300 долара са додатном опремом, коју чине механички нишани, седам оквира, ремник и Пикатини шина.

Укупна цена уговора са фирмом „Колт“ износи 375 милиона долара за оружје и 150 милиона долара за додатну опрему. Посебну пажњу привукла је чињеница да се нови, велики уговор потписује на основу спецификација старих 15 година, без тендера и без разматрања постојања неког бољег система који се у међувремену појавио, а што би у овом случају био ХК416.

Војска је свој став објаснила у саопштењу од 2. априла 2007, где се истиче да је „... M4 доказао своју вредност на бојишту јер је прецизан, лак за одржавање и употребу. Више пута је побољшан и у изради се користи најновија технологија.

Према резултатима анкете спроведене међу 2.600 војника, повратника

из Авганистана и Ирака, они су у великој већини изразили задовољство са M4“. Међутим, према подацима са сајта defense-tech.org, око 30 одсто војника је током поменутих анкета изјавило да би карабин M4 требало заменити другим оружјем или усвојити ефикаснију муницију. Деведнаест одсто војника навело је застоје на M4 који су им се десили током борбе, с тим да је петина напоменула како су застоји били такве природе да им је даље ватрено дејство било онемогућено.

Осим магазина „Army Times“ и организације ратних ветерана Soldiers for the Truth, те других писаних медија, за цео случај заинтересовао се и сенатор Том Кобурн, који се 17. априла 2007. писмено обратио министру Коплене војске, изражавајући своју забринутост намером војске да купи велику количину карабина без икаквог упоредног испитивања. Сенатор наводи да за војника ништа није важније од његове пушке, те да једноставно нема оправдања за то што војницима није обезбеђено најбоље могуће оружје. С обзиром на дуготрајне проблеме везане за поузданост M16, на којој је базиран M4, а и на чињеницу да су поједини произвођачи током година испробали и отпочели производњу оружја која су, по доступним извештајима, знатно поузданија, неприхватљиво је да се не организује слободно и отворено надметање тих оружја, пише сенатор и захтева увид у извештаје из Ирака и Авганистана о поузданости M4, те о радњама које војска предузима како би решила постојеће проблеме.

УПОРЕДНИ ТЕСТ

Руководилац погона НК у САД генерал-мајор у пензији Мејер у изјави за „Army Times“ каже како чињеница да се војници САД после 40 година боре у принципу истим оружјем, које је он као капетан војне полиције носио у Вијетнаму, указује да војска придаје низак степен приоритета стрелачком наоружању. Уз то, додао је, да је одлука о коришћењу истог оружја већ 42 године кратковидна, и предлаже да се организује упоредно тестирање, па ако се оружје, старо 42 године, покаже боље од НК416, фирма НК неће упутити било какву жалбу на резултате тестирања.

Истрага „Army Times“ указала је да су извештаји USSOCOM, који су указивали на суштинске недостатке карабина M4, игнорисани због заслепљености футуристичким оружјима као што су XM29 и XM8.

Критичари одлуке о набавци истичу да се, ако је војска већ одлучила да потроши 525 милиона долара за још једну набавку M4, питање упоредног испитивања ради дефинитивног изналажења бољег оружја намеће као морални и финансијски императив. ■

Др Александар МУТАВЦИЋ



Пушка НК 416 је поуздана у свим условима употребе

МОНОПОЛСКИ ПОЛОЖАЈ

Помоћник сенатора Кобурна изјавио је да је Колт након самог помињања отвореног упоредног надметања 2006. године знатно умањило цену M4 и додатне опреме, што би могло указивати на чињеницу да је фирма користила свој монополистички статус да оформи превисоку цену.



НОВА МЛАДОСТ СТАРОГ РАТНИКА

Успех Русије у извозу

наоружања и војне опреме

остварен је и врло добром

продајом тенкова Т-90, који

представљају знатно

унапређени тенк Т-72 који је

у употреби више од три

деценије .

Грича о тенку Т-90 има занимљиву историју. Развијен је у совјетском „Уралвагонзаводу“ у Нижњем Тагилу. Фабрика и конструкциони биро основани су „селидбом“ завода из Харкова, која је уследила након напада хитлеровске Немачке на СССР 1941. године. Завод је враћен у Харков 1958. и званични назив му је био КБ-60, ХКБМ, али је мањи конструкциони биро „Уралвагонзавод“ основан у Нижњем Тагилу (ОКБ620, ОКБТМ) с временом оснажио и постао супарнички харковском.

Први плод те конкурентске климе био је „Уралвагонзаводов“ јубиларни тенк Т-62 – први оперативни тенк са глаткоцевним топом на свету. Упркос бољем топу и оклопној заштити, тај тенк никад није достигао популарност Т-55, опет из Нижњег Тагила, пре свега због више цене. Харковски завод је узвратио са револуционарним Т-64, такође опремљеним глаткоцевним топом, али са аутоматским пуњачем, потпуно новим мотором, трансмисијом, вешањем мале масе и, први пут на неком оперативном тенку на свету, вишеслојним композитним оклопом. Тај тенк је коначно „победио“ раније фаворизовани конвенционалнији и јефтинији „Уралвагонзаводов“ Објект 167, развијен

на бази Т-62, између осталог и јер је на челу СССР-а дошао Леонид Брежњев, уместо Никите Хрушчова.

Међутим, Т-64 су поред врло високе цене пратили бројни проблеми, везани за готово сваку нову компоненту: прегревање мотора, непоуздана трансмисија и аутоматски пуњач, топ је имао недовољну пробојност упркос револуционарним поткалибарним пројектилима стабилизаним крилцима (APFSDS), тако да су сви будући тенкови у СССР-у добили нов калибар топа од 125 мм.

Постојали су планови за уградњу мотора – деривата мотора В-2 са тенка БТ-7, Т-34 и практично свих каснијих совјетских тенкова до Т-62, али је, добрим везама руководиоца „Уралвагонзавода“, инициран развој новог тенка који би задржао најважније карактеристике Т-64, уз незнатно ниже борбене квалитете, али уз коришћење проверених техничких решења и упола мању цену. Прототип тенка, под називом *урал*, Објект 172, користио је многе компоненте са Т-64, али је због смањења цене и повећања поузданости, развијен Објект 172М са поједностављеним ходним делом са Објект-а 167 и још неким модификацијама.

Тестирања су започела на полигону у Кубинки 1968, а настављена у централној Азији и у Трансбајкалској области све до 1971. Годину дана касније (1972) појавили су се први производни примерци, док је масовна производња и увођење у употребу, сада тенка означеног са Т-72, уследило 1974. године.

ВАРИЈАНТЕ

Већ након појаве тенка Т-72, започела су усавршавања. Модел Т-72А из 1979. имао је композитни оклоп на куполи, континуалне антикумулативне екране на боковима, топ 2А46 уместо 2А26М2, ласерски даљиномер ТПДК-1, нишан ТПН-3-49 са ИЦ рефлектором Л-4, систем бацача димних кутија 902Б, мотор В46-6 и возачев ноћни систем ТВНЕ-4Б.

Године 1985. појавио се Т-72Б са још дељим оклопом куполе, мотором В-84 снаге 840 уместо 780 КС, новим стабилизатором топа 2Е42-2 уместо 2Е28М и могућношћу лансирања противоклопних ракета из цеви топа 9К120 свир. Модел Т-72Б1 је био идентичан Т-72Б, али јефтинији, јер није имао могућност лансирања ракета. Од 1987. се на Т-72А, Б и Б1 уграђује експлозивно-реактивни оклоп (ЕРО) прве генерације контакт, а од 1989, Т-72Б добија ЕРО друге генерације контакт 5 (почетком исте године тај додатни оклоп је по први пут монтиран на Т-80У) и ознака се мења у Т-72БМ. Још усавршенији Т-72БУ је уследио монтажом система за управљање ватром (СУВ) са Т-80У. Готово свака варијанта је имала и одговарајућу командну – К, са мање муниције, али бољом комуникационом опремом.

Лиценца производња је покренута прво у Пољској и Чехословачкој, где су светлост дана угледале извозне варијанте Т-72М, Т-72М1 (еквивалент Т-72А) и Т-72М1М (еквивалент Т-72Б), касније преименован у Т-72С. Касније је по лиценци произвођен и у Југославији, где су настали М-84 и М-84А (Т-72М и М1 са новим мотором и СУВ-ом), а и у Индији (Т-72М).

Крај хладног рата донео је сурово отржење и суочавање са изузетно нерационално конципираном производњом тенкова у СССР-у. Наиме, поред непотребно великог броја, у производњи су више година била чак три, према борбеним квалитетима врло слична тенка, не рачунајући бројне варијанте Т-64 из Харкова, Т-72 из Нижњег Тагила и најновији, Т-80, са гасном турбином, развијен у Лењинградском КБ-3 (ОКБТ/КБТМ/ОАО Спецмаш), док су његове последње две варијанте произвођене у ОКБТМ Трансмаш из Омска (Т-80У, са куполом развијеном у Харкову), и у Харкову, Т-80УД, са мотором развијеним из серије мотора са Т-64.

Таква шароликост у употреби оружаних снага Русије представљала је праву ноћну мору за обуку и логистичаре (различити



мотори, трансмисије, вешање, СУВ), па је одлучено да се спроведе рационализација и одабере један, стандардни тенк. Како је Харков био у Украјини, Русији се избор свео на најбољу „руску“ варијанту Т-80, то јест Т-80У и Т-72 у последњој варијанти Т-72БУ из 1993. која је декретом Бориса Јељцина, из чисто маркетиншких разлога преименована у Т-90. То је урађено између осталог да би се направила дистанца од Т-72, који се није баш најбоље показао у операцији *Лустињска олуја* (Т-72М и М1) и у Чеченији.

Иако је Т-80 одувек био више цењен од било које варијанте Т-72 и никад га нису извозили, што је значило да су у њему саздана сва богата знања бившег СССР-а из градње тенкова, победу је на изненађење многих однео „Уралвагонзавод“, што је објављено јануара 1996. године. Та одлука је многе изненадила и шпекулисало се о малверзацијама: генерал армије Павел Грачов „форсирао“ је Т-90, док је генерал-пуковник Александар Галкин, шеф Главног директората оклопних јединица, преферирао Т-80У, јер је сматрао да има већи развојни потенцијал. У тешкој финансијској ситуацији након распада СССР-а, директно уплитање са највишег врха могло је значити и преживљавање „победничког“ конструкционог бироа, што се заиста и десило, јер је „Омсктрансмаш“, произвођач Т-80У (и прототипа *црног орла*), 2002. банкротирао. Срећом, победио је бољи такмац.

Тенк Т-80 је одувек, у начелу, имао предност у СУВ-у, а пре свега у перформансама, захваљујући снажнијој гасној турбини снаге 1.250 КС. Међутим, Т-90 је добио СУВ тенка Т-80У, а гасна турбина је имала и мно-

ге недостатке: вишу цену, краћи радни век и сервисне интервале, перформансе су знатно варирале са амбијенталном температуром, интензивније загревање задњег дела и издува и далеко већу потрошњу горива. При кретању у теренској возњи, аутономија је код Т-80У била за две трећине мања. Модел Т-90 је уз то био јефтинији и имао је за нијансу бољи оклоп, што је представљало изненађење, с обзиром на нижи технолошки ниво.

ПОБОЉШАЊА

Као и сви совјетски, тј. руски тенкови, Т-90 имају идентичну концепцију, са екстремно малом унутрашњом запремином ради постизања што бољег оклопа, са управним одељењем напред, борбеним у средини и погонским позади (дужина са топом напред 9,53 м, дужина трупа 6,86 м, ширина 3,78 м и висина до крова куполе 2,23 м). Код серије Т-72 јесте, у односу на Т-64 и Т-80, у одређеној мери запостављена покретљивост, иако је управо на том пољу, парадоксално, остварена највећа предност у односу на Т-80У. Без обзира на то што је тенк Т-90 опремљен далеко јефтинијим класичним дизел мотором са механичким пуњачем В-84МС, снаге 840 КС, остварена је далеко мања потрошња него код гасне турбине, уз већу поузданост него код серије мотора 5ТД и 6ТД са Т-64, са цилиндрима који се крећу један према другом и заједничким радним простором.

Једини проблем је чињеница да је тенк Т-90, као последица бројних модификација, постао знатно тежи (46,5 т, у односу на

Руски Т-90С



41,5 т за Т-72М1). Тако је специфична снага опала са 18,8 КС/т на 18,1 КС/т, што је у односу на Т-80У (27,2 КС/т), Leopard 2А6 (24,2), Leclerc (27,3) и М1А2 Abrams (23,8) ипак премало. Из тог разлога, Руси су припремили ојачани турбо-дизел В-96С2 којим се постиже специфична снага неких серија Т-90 (за Индију) и побољшаног Т-90С 21,5 КС/т.

Фабрика у Чељабинску је крајем јануара 2000. објавила да је за производњу спремна варијанта снаге 1.200 КС, по снази једнак мотору развијеном за југословенски тенк *вихор* (ојачани В-46). Уградњом тог мотора, специфична снага достигла би 25,8 КС/т, чиме би се коначно достигли конкуренти, али још нема најаве да ће тај мотор бити коришћен.

Трансмисија се заснива на два планетарна мењача за сваку гусеницу, са седам степени преноса напред и једним назад. Вешање је системом торзионих полуга, са хидрауличним амортизерима на првом, другом и шестом ходном точку. На путу достиже брзину од 65 км/ч, а у теренској војњи 45 км/ч.

Заштита тенкова серије Т-72 у почетку је каскала за Т-64 и Т-80. Прва варијанта уопште није имала композитни оклоп на куполи већ хомогени челични, док је чак и први Т-64 из 1967. године имао куполу која се састојала од два слоја ливеног панцирног челика, између којих је био слој легуре алуминијума. Касније верзије Т-64 и нови Т-80, из седмдесетих и осамдесетих, већ су располагале са керамичким инсертом, док је Т-

ТЕСТОВИ ПРОБОЈНОСТИ

Немци и Американци су тестирали пробојност на тенку Т-72 непознате варијанте, вероватно пореклом из Источне Немачке, опремљеним оклопом *контакт 5*. Није познато који пројектил су Немци употребили али се зна да су Американци користили М829А1 из 1991, пробојности око 640 мм на 2.000 м. Према тим резултатима, Т-72 са ЕРО *контакт 5* није пробијен, а једину непознаницу представља која је варијанта Т-72 била у питању. Зна се да је једино Т-72Б био опремљен са *контакт 5* и то у варијанти Т-72БМ, па је о том тенку највероватније реч, јер како би иначе Американци могли доћи до тог типа ЕРО? Вероватно ни актуелни М829А2 из 1994. не би био у стању да пробије чело куполе Т-72БМ/БУ и Т-90 на местима заштићеним са ЕРО, док се о најновијем М829А3, за који се тврди да је оптимизован за дејство против ЕРО, и даље мало зна.

72А и Т-72М1 тек добио инсерт настао мешањем песка и воденог стакла. Тај материјал се иначе користи за језра при ливењу и уз екстремно ниску цену обезбеђује солидну ефикасност против кумулативних пројектила (али знатно мању него керамика).

Конечно, на варијанти Т-72Б уграђен је инсерт који се састојао из низа размакнутих „пакета“ са комбинацијом челик (21 мм) – гума (6 мм) - челик (3 мм), која је била неуспоредиво јефтинија од керамике, али представља за нијансу боље решење у односу на Т-80У. Тенк Т-90 има нешто побољшану варијанту тог оклопа. Исти је случај са оклопом предње косе плоче, која представља варијанту са претходних серија (гледајући са унутрашње стране према споља): 50 мм челик, 105 мм стаклотекстолит, 60 мм челик, 16 мм челик високе тврдоће и са спољашње стране додатно ЕРО *контакт 5*, све под углом 68 степени у односу на вертикалу, а доња коса плоча има дебелину 80 мм, што уз дозер 20 мм, под углом даје укупно 240 мм.

Било како било, чеона заштита тенка Т-90 против поткалибарних пројектила процењује се у следећем распону: на куполи од око 280 (на слабије заштићеним деловима до топа) до 550 мм без ЕРО, а са ЕРО највише 830 мм, док је на трупу од 240 мм на доњој плочи, до приближно 500 мм без ЕРО и 750-780 мм са ЕРО (*контакт 5* додаје 250-280 мм против кинетичких пројектила).

Амерички М1А2 Abrams из 1992. је на сличном нивоу, мада је распоред нешто другачији: купола штити у еквиваленту највише од око 900 мм, док је труп слабије зашти-

ћен (370 на узаној јако закошеној горњој плочи, на којој се јавља рикошет и до 650 мм на централном и доњем делу чела), уз хомогенију заштиту у чеоним секторима, јер нема ЕРО који пружа 100 одсто покривеност. Против кумулативних бојних глава, Т-90 нуди еквивалент панцирног челика од највише 1.000 мм на трупу до 1.300 мм на куполи, уз напомену да је заштита због употребе ЕРО мање равномерна и на неким местима, где се ЕРО не погоди, вредности треба умањити за око 600 мм. Код М1А2 је, према проценама, нешто другачије: купола 1.300-1.600 мм, а труп 800-900 мм.

ВАТРЕНА МОЋ

Ватрена моћ тенка Т-90 заснива се на топу 2А46М-2 или 2А46-5 (касније серије) калибра 125 мм, пуњеном аутоматским пуњачем испод куполе са капацитетом 22 дводелна метка, уз борбени комплет 43 метка. Топ је опремљен стабилизатором у две равни 2Е42-4. Испуљује више типова муниције: поткалибарне пројектиле, тренутно фугасне, кумулативне и противоклопне вођене ракете (ПОВР). Међу поткалибарне пројектиле убрајају се: БМ-32 *вант* (из 1985, пенетратор са осиромашеним уранијумом, пробојности 500 мм на 2.000 м или 250 под 60 степени у односу на вертикалу), БМ-42 *манго* (1986, легура волфрама, 460 мм/2000 м) и БМ-46 *свињец* (1991, осиромашени уранијум, 600 мм/2.000 м или 300/60°/2.000 м).

Током развоја, било је великих проблема око постизања декларисане пробојности, јер је *вант* на тестовима од 45 испалених пројектила постигао свега седам пробоја плоче 250 мм под 60°, а *свињец* свега четири, али се претпоставља да су ти проблеми решени до увођења у употребу. Затим, БМ-42М *лекало* је нешто дужи и не може да се смести у стандардни карусел, већ захтева модификацију која је, врло је могуће, уграђена на Т-90С или потпуно нови пуњач, уграђен на *црном орлу* и пружа пробојност од 600 до 650 мм челика на два километра.

Чини се да су најбоље оклопљени чеони делови куполе и руских и западних тенкова данас непробојни за противнике, што, по свему судећи, дефинитивно значи да сада оклоп тренутно односи превагу. Из тог разлога можемо очекивати продружење цеви топова на западним тенковима и, евентуално, прелазак на већ развијене топове 140 мм, док Руси већ одређено време најављују глаткоцевни топ од чак 152 мм који ће опремати најновији, још увек неприказани тенк из Нижњег Тагила, за који се сумња да неће имати класичну куполу, већ топ са екстерном уградњом и посаду у трупу. Тај тенк, најављен за 2009, сигурно ће унети мало „живости“ јер ће највероватније натерати Запад да преду-



Експлозивно реактивни оклоп „реликт“ на модернизованом тенку Т-72М1М

зме радикалније мере побољшавања својих тенкова.

Фугасна муниција је класичног руског типа ОФ-19 или побољшани ОФ-26, док кумулативна подразумева читав низ пројектила, међу којима најбоље перформансе имају БК-29 (тандем глава пробојности 650 мм) и БК-31 (са троструким кумулативним пуњењем, укупне пробојности 800 мм). ПОВР лансиране из цеви топа су типа 9М119М *рефлекс*, домета 5.000 м, са тандем-кумулятивном бојном главом пробојности 700–750 мм и могућношћу лансирања из покрета. Са топом је спрегнут митраљез ПКТ калибра 7,62 мм са 2.000 метака, а на крову куполе је даљински управљани противавионски митраљез 12,7 мм НСВТ (комплекс Утјос). За стварање димне завесе користи се 12 бацача димних кутија 82 мм, а задржан је и генератор гаса на издувном систему мотора. СУВ је 1А45Т *иртиш*, преузет са Т-80У, чиме су се ти тенкови практично изједначили на том пољу.

ЗАШТИТА

Прве серије Т-90 користиле су пасивно/активни нишан ТПН-4-49-23 *буран*, док су каснија возила добила термални нишан ТО1-ПО-2Т *агава 2*, а то је петнаестак година након западних земаља. Проблеми које Руси имају са термалним нишанима осликавају се коначном одлуком од 27. августа 2007. да за своје новопроектиране Т-90С наруче француске термалне нишане Thales Catherine FC, као и на индијским возилима. Командир располаже пасивном дневно-ноћном справом ТКН-4С *агат-С*, која је према перформансама иза панорамских термалних справа, што је на многим другим тенковима данас стандард (M1A2 Abrams, Leopard 2A5/6, Leclerc, итд.) и представља можда најслабију тачку Т-

90. Инерцијални навигациони систем ТНА-4-3 поседује само командни Т-90К, али је на каснијим серијама замењен сателитским системом ГЛОНАСС, који је еквивалент западном GPS.

Године 1999. приказана је нова варијанта Т-90С. Основна разлика у односу на претходника је потпуно нова купола, добијена заваривањем ваљаних плоча панцирног челика, што је коначни раскид са руском традиционалном методом ливења. Тиме се добијају равномернија оклопна заштита на челу куполе и већа слобода уградње композитног оклопа у чело куполе (већи удео инсерта веће масене ефикасности у односу на челик). Нема података о типу инсерта, осим назива „наполитанка“. Са спољашње стране се такође налази ЕРО *контакт 5*, а у каснијој фази ће се можда модернизовати са новим ЕРО *реликт* (већа отпорност на тандем кумулативне бојеве главе и боља покривеност). На тај начин, еквивалент оклопне заштите куполе против пројектила који дејствују кинетичком енергијом повећан је на око 920 мм (по неким подацима и више од 1.000 мм), а од значаја је што је дебљина оклопа, непосредно поред топа, повећана са 280 на 420 мм.

Уградњом нове куполе, приближно је достигнут ниво заштите на најновијем тенку Abrams M1A2SEP из 1998, који је на челу куполе достигао максимум од, према разним подацима, 960 мм или више од 1.000 мм (оклоп од осиромашеног уранијума затворен у челичне „кутије“). Такође, у последње време појављују се фотографије које показују да је на задњем делу трупа, који није са бока покривен са ЕРО, постављен данас све популарнији додатни оклоп типа „слат“ у облику кавеза (присутан и варијантама за урбано ратовање тенкова Abrams TUSK, Challenger 2 и Leopard PSO). Неко ће помислити да су Руси копирали Запад, али је *слат* у ствари руски, тј. совјетски изум и почео се појављивати још током рата у Авганистану осамдесетих година прошлог века на оклопним транспортерима.

ИСПИТИВАЊЕ ОКЛОПА

Двадесетог октобра 1999. извршен је тест оклопне заштите два најбоља тенка у руским оружаним снагама – Т-80У и Т-90 – следећим средствима: ручним бацачима РПГ-7 са бојном главом ПГ-7ВР, РПГ-29 (обе пробојности око 750 мм панцирног челика), противоклопним вођеним ракетама *маљутка-2* (600 мм), *метис* (460 мм), *конкурс* (650 мм) и *корнет* (преко 850 мм), а и поткалибарним тенковским пројектилима БМ-42 испљаваним са 1.500 м. Свако средство је испљавано пет пута.

Тенк Т-90 са ЕРО је три пута пробио РПГ-29, а једанпут су *корнет* и БМ-42 пробили тенк без ЕРО; Т-80У са ЕРО је РПГ-29 пробио три пута и свих пет пута без ЕРО. Један ПГ-7ВР је пробио тенк без ЕРО, а два *корнета* је пробио тенк са ЕРО и свих пет без ЕРО. Процењивати степен оклопне заштите два тенка на основу датих резултата је прилично незахвално, јер није познато на ком месту су пројектили погађали и пробијали. Урађени су и тестови заштитног система *штора*, ракетама *корнет* без уграђене бојне главе. Од 10 испљаваних ракета, четири су погодиле тенк, а осталих шест је промашило.

ИЗВОЗ

Успех Русије у извозу наоружања и војне опреме, тачније повратак у сам светски врх, остварен је добрим делом и врло добром продајом тенкова Т-90. Интересантно је да је Индија најбоља „муштерија“. Према последњем уговору, Индији ће набавити 347 тенкова Т-90С, од којих ће прва серија од 120 возила бити испоручени у току следеће године, а остатак у року од две године. Са том набавком, Индија ће у свом арсеналу, поред 310 првих Т-90 и Т-90С из Русије, испоручених до 2004. и наредних 1.000 који ће се склапати у Индији, имати 1.657 тенкова серије Т-90.

Алжир ће од 2007. до 2011. добити 187 тенкова Т-90СА, који за разлику од индијских имају систем *штора*, клима-уређаје, сензоре ласерског озрачења и термално-изолациони систем *накидка*. У току су преговори са Либијом и Мароком.

Руска армија је започела са увођењем Т-90 непосредно након његове појаве, али је до 1996. опремила свега један оклопни пук 21. гардијске механизоване дивизије са 94 возила и један батаљон 5. тенковске дивизије са 31 возилом. Након тога настала је велика беспарица, па су наредне набавке уследиле тек 2004, када је наручено свега 14 побољшаних Т-90С. Године 2005. један батаљон елитне 2. таманске механизоване дивизије добио је 17 Т-90С, који су постали оперативни маја 2006. Од тада до 2011. предвиђено је да се сваке године уводи по један батаљон од 31 возила, чиме ће се број тенкова те серије довести на 125 Т-90 и 217 Т-90С, тј. укупно 342. Осим тога, поједине компоненте, нарочито ЕРО *реликт*, користе се за модернизацију старијих возила, као што су Т-72Б и Т-80Б. ■

Себастиан БАЛОШ



ЛЕТЕЋИ ЦИП

Фото Pilatus

Швајцарска фабрика Пилатус је светску славу стекла производњом турбоелисних школских авиона. Међутим, у ред њених најуспешнијих конструкција спада и лаки транспортни авион РС-6В који се користи у више од 60 земаља. Карактеристичан изглед, добре летне особине и изузетно широка лепеза употребе, чине тај авион веома занимљивим избором за разне кориснике.

Током педесетих година прошлог века швајцарска авио-индустрија дизајнирала је више успешних модела лаких клипно-елисних авиона који су ушли у серијску производњу. Стицањем неопходног искуства, а уважавајући и специфичне домаће потребе, Пилатус је 1957. започео са пројектом једномоторног висококрилца способног да слеће на кратке и слабије припремљене полетно-слетне стазе које се налазе на великим надморским висинама. Резултат је био РС-6 Porter (у преводу *носач*) који је први пут полетео 4. маја 1959. године. Неколико недеља касније, тај авион је представљен на париском авио-салону где је изазвао велику пажњу. Серијска продукција почела је већ идуће године. Први примерци РС-6 били су, као и прототип, опремљени шестоцилиндричним клипним мотором Avco Lycoming GSO-480-B1A6 снаге 254 kW.

У оперативној употреби авион је демонстрирао управо оно што се од њега очекивало – могао је да слети на изузетно кратке и лоше терене и то на великим надморским висинама што се управо поклапало са швајцарским експлоатационим условима. И не само то. Пилатус је 1960. ангажовао прототип РС-6, заједно са својим опитним пилотом, у подршци алпинистичкој

експедицији која се спремала у поход на Еверест. Приликом дотура материјала у алпинистичке базе, авион РС-6 слетао је на летелишта која су се налазила на висинама од 5.200 и 5.750 метара. Рекордна висином слетања од 5.750 метара до данас није оборена. Иако је током те експедиције прототип имао удес, то није утицало на прве наруџбе које су ускоро кренуле ка купцима широм света.

ПОГОНСКА ГРУПА

Побољшана верзија са ознаком РС-6/350 имала је незнатно јачи мотор снаге 261 kW и то је било само прелазна степенница ка решењу које се показало као пун погодак – уградња турбоелисне погонске групе. Након 73 примерка са клипним мотором Пилатус се у потпуности преоријентисао на тзв. турбопроп – у почетку су то били француски мотори Turbomeca Astazou у верзијама IIE, IIG и XII, чија се снага кретала у распону од 320 до 427 kW. Верзија опремљена француским моторима добила је ознаку РС-6А, а назив *портер* промењен је у *турбо портер*. Произвођач је недуго потом, тачније 1964, прешао на канадски мотор Pratt&Whitney PT-6A. Тај мотор је у различитим варијантама постао погонска група највећег броја РС-6, који су тада до-

РЕКОРДЕРИ

Наравно, РС-6В је нарочито цењен у аероклубовима. Без проблема вуче две једрилице, а посебно је погодан за превозење падобранаца. Колика је његова ефикасност говоре и рекорди које је оборио. У једном случају падобранац је током 24 часа извео 500 скокова из једног РС-6В. Растерећени авион са само једним падобранцем на висину од 630 метара пењао се за око један минут. На истом том примерку авиона постављен је и други импресиван рекорд од 424 полетања и слетања током 24 часа, а које је извео исти пилот.

били суфикс „В”. Мотор ознаке ПТ-6А 27 снаге 410 kW чини данашњи производни стандард.

Уградњом турбоелисне погонске групе знатно је промењен спољашњи изглед авиона. Нос је видно продужен и авион је добио незграпну силуету, а тиме и низ епитета. Док су једни умерени и тај авиона називају „летећи цип” сходно намени и теренима на којима се употребљава, други га, без имало гриже савести, пореде са смећарским камионом. Реално, тај авион и није прављен да буде леп. Робусне конструкције, са правоугаоним, високо постављеним крилом и пренаглашеним стајним трапом не може да одушеви естетичаре, али кориснике свакако може. Примењена аеродинамичка и конструктивна шема били су од велике важности за постизање STOL карактеристика (Short Take Off and Landing – кратко полетање и слетање). На тај начин,

РС-6В са максималним теретом може да узлети са стазе која је дугачка само 197 метара! Дужина протрчавања након слетања и то са максимално дозвољеном слетном тежином износи импресивних 127 метара!

ФУНКЦИОНАЛНОСТ

Авион РС-6В данас без разлике користе и војни и цивилни оператери. Истиче се свестраношћу употребе на којем му конкуренти тешко парирају. У транспортној варијанти РС-6В може да превезе до 10 путника или падобранаца, односно терет максималне тежине од 1.130 килограма. Захваљујући адекватним бочним вратима, теретни простор димензија 2,30/1,16/1,18 м погодан је за брз утовар и истовар разних врста терета, укључујући и носила са рањеницима. Конструкција теретног простора такође предвиђа постављање опреме за аеро-фото снимање и друге врсте извиђања. Олакшан приступ омогућава и laku монтажу резервоара за воду запремине 1.150 литара који може да се употреби за гашење пожара из ваздуха. Уз додатну инсталацију, РС-6В може да се користи и за третирање усева. С обзиром на земљу порекла, РС-6В се често може видети како са скијама слеће и полеће са снега. Уградња пловача и експлоатација са водених површина је такође уобичајена појава.

За експлоатацију са екстремних терена РС-6В се одликује одређеним конструктивним специфичностима као што су филтер за моторски уводник ваздуха, точкови повећаних димензија због употребе са блатњавог и меканог тла, различити заштитници и дефлектори који између осталог штите репне површине од блата и камења које бацају главни точкови.



ОДЛИКЕ РС-6В2 Н4 ТУРБО ПОРТЕР

Посада.....	један пилот
Погонска група.....	Pratt&Whitney PT-6A 27 снаге 410 kW
Размах крила	15,87 м
Површина крила	30,15 м ²
Дужина	10,90 м
Висина.....	3,20 м
Димензије теретног простора (д/ш/в)	2,30/1,16/1,18 м
Запремина теретног простора	3,3 м ³
Тежина празног авиона.....	1.250 кг
Максимална полетна тежина.....	2.800 кг
Унутрашње гориво	623 л
Макс. користан терет	1.200 кг
Капацитет теретног простора	10 путника/9 падобранаца или 2 носила са три пратиоца
Максимална брзина хориз. лета.....	232 км/ч
Брзина превлачења са макс. масом и закрилцима на слетно	96 км/ч
Почетна брзина уздицања са макс. теретом.....	5.13 м/сек
Дозвољено реоптерећење-теће.....	+3.58/-1.43 G
Дужина залета са макс. теретом	197 м
Дужина слетања са макс. теретом	127 м
Практични плафон лета	7.620 м
Долет.....	730 км са макс. теретом и 1.503 км са допунским резервоарима

Аустријски РС-6



Снимио С.ВЛАЧИЋ



Авион се често може видети како са скијама слеће и полеће са снега



Америчка компанија „Ферчајлд“ (Fairchild) израдила је по лиценци око 90 РС-6С који су били опремљени турбоелисним моторима Garret TPE 331 у различитим варијантама. Део произведених авиона носили су ознаку AU-23 *мироворац* (36 авиона) и UV-20 *чирикава*. Авиони AU-23 су уједно били и једини наоружани РС-6. Током Вијетнамског рата успешно су употребљавани у противгерилској борби. Били су наоружани троцевним топом NM-197 калибра 20 мм (модификација познатог топа M-61 *вулкан*) монтираном на бочним вратима, а и са два поткрилна митраљеза 7,62 мм. На четири поткрилне и једној подтрупној тачки могле су да носе различите врсте бомби и

невођених ракетних зрна са укупном масом до 900 килограма.

За пет година борбених дејстава изгубљен је само један авион. Употребљавани су за пратњу хеликоптера, непосредну ватрену подршку и означавање циљева. По завршетку Вијетнамског рата ови авиони предати су тајландском ваздухопловству, које их још активно користи у саставу свог 501. сквадрона.

ИСПЛАТИВОСТ

До данас је произведено 528 авиона типа РС-6 у различитим верзијама, од чега се активно користи око 250 примерака. Користи га и 28 војних ваздухопловстава,

ФИЛМСКИ ЈУНАК

Авион РС-6 је био јунак више филмова, од којих су најпечатљивије сцене забележене у „Ер Америка“. Филм говори о истинитим догађајима из периода Вијетнамског рата када је фирма „Ер Америка“ са пилатусима РС-6 обављала низ прљавих послова иза којих је стајала CIA.

ЛЕПОТА НИЈЕ ВАЖНА

Реално, тај авион и није прављен да буде леп. Робусне конструкције, са правоугаоним, високо постављеним крилом и пренаглашеним стајним трапом не може да одушеви естетичаре, али кориснике свакако може.

Примењена аеродинамичка и конструктивна шема били су од велике важности за постизање STOL карактеристика (Short Take Off and Landing – кратко полетање и слетање). На тај начин, РС-6В са максималним теретом може да узлети са стазе која је дугачка само 197 метара! Дужина протрчавања, након слетања, и то са максимално дозвољеном слетном тежином, износи импресивних 127 метара!

али и разни други оператери у укупно 63 државе.

У понуди произвођача још се налази РС-6В. Тренутно је актуелан модел РС-6В В2-Н4, који у односу на претходнике има нешто увећано леђно пераје, ојачану структуру авиона и издржљивији стајни трап.

Авион РС-6В није јефтин али се великим ресурсима којима располаже, високом поузданошћу и малим трошковима сата лета веће иницијално улагање брзо исплати. Наравно, под условом да годишње лети минимум 400 сати. Произвођач наводи да је у условима где постоји иоле уређеније земљиште приближних димензија од неколико стотина метара, употреба РС-6 за транспорт терета дупло исплативија него ангажовање хеликоптера, нарочито уколико се има у виду и висина терена на који се слеће. Са друге стране, не треба заобићи чињеницу да РС-6В, без обзира на снажан мотор, поседује аеродинамичку концепцију која не дозвољава развијање брзина већих од оних које су уобичајене за хеликоптере.

Наведене карактеристике авиона и низ техничких решења које доприносе укупној функционалности и даље су непревазиђени, без обзира на времешност од готово пола века. Модел РС-6В је и даље актуелан на тржишту, поготово за кориснике којима је потребан поуздан и економичан авион великих ресурса који ће даноноћно бити у погону. ■

Мр Славиша ВЛАЧИЋ

УСПЕШНО ПУЊЕЊЕ ГОРИВА У ЛЕТУ



Прототип новог ловца ваздухопловних снага САД Lockheed Martin Lightning II F-35 успешно је током свог 34. лета извео пуњење горивом у ваздуху. То је важан тест пред увођење тог авиона у серијску производњу (2010), који ће омогућити будућем ловцу већи борбени радијус.

За тај тест употребљен је авион-танкер KC-135. Када су се авиони попели на висину од 20.000 стопа изведен је читав низ маневара како би се проверила компатибилност авиона F-35 у односу на цев за испуштање горива и њеном отпору ваздуха.

Ловац F-35, иначе, носи више од осам тона горива, што му омогућава велики радијус без спољних резервоара горива или допуњавања горивом у лету. То је суперсонични, вишефункционални ловац пете генерације, са stealth одликама предвиђен да замени велики број авиона укључујући и AV-8B харијере, А-10 ловце тенкова, F-16 и F-18, те авионе британског ваздухопловства GR.7 харијере и Si харијере. ■

Д. Д.

СЕНДВИЧ ОКЛОП ЗА WARRIOR

Сукоби у Ираку натерали су Американца и Британце да своје БВП Warrior опреме новим додатним оклопом. Према расположивим подацима, прве пакете новог система оклопне заштите добила су возила Шкотске гарде (Scots Guards). Модернизација је урађена у централној радионици британске армије у Кувајту.

Нови додатни оклоп подразумева комбинацију сендвич-оклопа на горњим деловима бокова и познатог „слат“ оклопа од заварених челичних трака у облику кавеза преко доњег дела оклопа, који покрива ходни део возила. Сендвич-оклоп је према конфигурацији веома сличан израелском EAAK, који је усвојен и за опремање америчких амфибијских оклопних возила AAV-7 и састоји се од две челичне плоче, између којих се налази полимерни материјал. Јасно је да је циљ те модернизације повећање отпорности на дејство кумулативних бојних глава са ручних бацача РПГ-7.

С. Б.



СИСТЕМ CORNER SHOT



Ново оружје за дејство у урбаним срединама

Глобални тероризам и све израженија дејства у ограниченим урбаним срединама допринели су стварању иновативног оружја и опреме које снагама безбедности и војницима омогућују максимално безбедно суочавање са противником. Израел је у ту намену произвео систем corner shot за чију основу је послужила немачка јуришна пушка MP44 из Другог светског рата на коју је намонтиран систем огледала за осматрање и крива цев.

На систему corner shot, на предњем делу, испод цеви пушке, монтирани су оптика за ноћно осматрање,

ласерски нишан, тактичка светиљка и мала камера, која има способност мерења утицаја ветра на пројектил (слично као код снајпера). Камера је повезана са мањим, прегледним LCD екраном. Технички посматрано уграђени бежични видео систем у могућности је да предаје сигнал на неколико стотина метара удаљен пријемник. Једноставна је монтажа пиштоља свих калибара (glock, Sig, Beretta, CZ 75), а систем омогућава брзо мењања пројектила.

Осим основне, пиштољске верзије, производи се и верзија са бацачем граната калибра 40 мм. Систем corner shot се лако употребљава: корисник једноставно постави систем иза угла и преко система полуа, притиском на окидач система corner shot активира окидач оружја, нишанећи на циљ преко видео-осматрачког система који је уграђен у нишанску справу. Предњи део постављен је на посебно постоље које омогућава окретање система за 62 степена по хоризонталној оси.

С. А.

АУСТРАЛИЈСКИ ОКЛОПЊАК

Аустралијска фирма Tenix Defence Systems произвела је ново оклопно возило точкаш ознаке *Tenix S600 4x4*. Возило је кутијастог облика са дуплом заштитом крова кабине и предњег дела са покретним вратима на средишњем испупченом делу са обе стране. На ходни део причвршћена је *унимагова* каросерија која без додатака може да издржи експлозију мина масе до шест килограма пројектиле калибра до 7,62 мм. Погонски агрегат је у предњем делу возила, а посада је смештена на бочним седиштима у осталом делу возила.

Произвођач је предвидео широки спектар наоружања (митраљезе калибра 7,62 или 12,7 мм, бацаче бомби калибра 40 мм, уградња куполе ОWS) и опреме (додатна балистичка заштита, бацачи димних кутија, земаљска навигација, систем централне регулације притиска у пнеуматичима итд.), који се уграђују према захтевима купаца. Возило *Tenix S600 4x4* производи се у више верзија: са раоницом за уклањање барикада, као санитетско, командно, логистичко и возило за обезбеђење аеродрома и са уграђеним минобацачем калибра 81 мм. До сада је 220 возила испоручено кувајтској националној гарди, а 10 белгијској полицији.

С. А.



АЛЖИР ВРАТИО МИГ-29



Руска агенција РИА-Новости недавно је објавила да је Алжир, један од последњих купаца борбених авиона МиГ-29, врати допремљене летелице. Основни разлог тог преседана представља, према речима алжирских званичника, „лош квалитет неких компоненти и склопова“. Алжир је марта 2006. са руском компанијом „Росброноекспорт“ потписао уговор вредан 1,28 милијарде долара о испоруци 29 једноседа МиГ-29СМТ и шест двоседа МиГ-29УБ.

Испоруке су започеле марта 2007, али је већ маја 2007. Алжир започео са одбијањем даљих испорука и затражио да се 15 испоручених авиона врате у Русију. Октобра 2007. обуставили су и плаћања. Руси су све ово прихватили и понудили савременије верзије МиГ-29М2 и МиГ-35, мада се не зна да ли ће Алжирци то прихватити. Уместо тога, у игру ће вероватно поново ући француски Rafale. ■

С. Б.

ИЗРАЕЛСКА LORA

Израелска фирма MLM успешно је изнад Средоземног мора тестирала нову артиљеријску ракету из фамилије LORA (Long Range Artillery). Те ракете моћи ће да се лансирају из самоходних вишецевних ракетних бацача по циљевима (покретним и непокретним) на даљини од 150 до 300 км у року од десет секунди. Предвиђено је да се на теренска точкашка возила угради по четири лансера LORA. Ракете су опремљене са комбинованим системом ГПС и инерцијалног система вођења, што им омогућава корекцију у средњој фази лета. ■



НОВИ ЈАПАНСКИ ТЕНК

Јапанске оружане снаге су први пут приказале свој најновији тенк, раније познат као ТК-Х, а сада Туре-10. Реч је о изузетно савременом возилу, врло добро прилагођеном јапанским условима, али и шире. У односу на претходника веома цењеног Туре-90, нови тенк је мањи (има један пар ходних точкова мање, пет уместо шест), има мању масу (44 уместо 50 т), али је наоружан истим топом калибра 120 мм стандардне дужине цеви, мада се наводи да ће се у будућности користити топ веће дужине цеви. Дужина са топом напред је 9,42 м, ширина 3,24 м, а висина 2,3 м. Тенк је опремљен сложеним модуларним оклопом и активним системима заштите. Вешање је као и код Туре-90 хидропнеуматског типа, са могућношћу промене нагиба по обе осе, док је СУВ опремљен аутоматским системом за праћење циља. ■

С. Б.



БРОД СА СТЕЛТ ОДЛИКАМА



Корвета стерегушчиј је први постсовјетски брод који ће се изграђивати у серијској производњи. Основна улога тог новог брода била би патролирање територијалним водама и противподморничко дејство, а служио би и као мањи ескортни брод.

КАРАКТЕРИСТИКЕ

Депласман 1.900 т

Димензије 93,9x13,0x9,4 м (газ на прамцу је јако велики због сонара);

Погон: CODOG (комбинација или дизел мотора или гасних турбина) 2x 10.000 kW гасним турбинама, 2 x 3.650 kW дизел моторима, 2 пропелера;

Брзина: 27 чворова;

Наоружање: 8 противбродских ракета у два вертикална лансера типа SS-N-26 YAKHONT (противбродска крстарећа ракета), 6 противподморничких ракета у једном вертикалном лансеру типа SS-N-29 MEDVEDKA-VE, топ калибра 100 мм, два система KASHTAN-M за блиску противракетну и противавионску заштиту и два митраљеза 14,5 мм;

Поред осматрачких и навигационих радара и система за управљање ватром, брод је опремљен уређајима за електронско ометање, бацачима мамаца и сонаром.

По окончању хладног рата и распада СССР-а, Русија је упала велику економску кризу, а са константним мањком финансијских средстава суочила се и руска војска, па је уследило велико „кресање“ вишкова борбене технике. За свега неколико година из употребе су избачене читаве серије крстарица, разарача и подморница, већина носача авиона и хеликоптера. Опште осипање осетило се и у стратешким снагама, подморницама са балистичким ракетама.

Од тог времена прошло је око 20 година и тек сада се називају неки нови пројекти, зачеци снажне и модерне флоте Русије. Ратни брод *стерегушчиј* (Stereguschy), по неким аналитичарима корвета, а по другима фрегата, један је од покушаја да се нов модеран брод испоручи морнарици у серији, а не само као пилот пројекат. Од када је Русија почела да уводи нове ратне бродове у своју флоту, то су све били само појединачни примерци који никада нису добили бродове наследнике из своје класе (пројекти 1244.1 *Novik*, 1166.1 *леопард*, 1154.0 *Neustrashimy*, 1239 *Bora/Dergach*, пројекат 1230 *Scorpion*).

Основна улога новог брода била би патролирање територијалним водама, противподморничко дејство, а служио би и као мањи ескортни брод. Према замисли инжењера из пројектног бироа „Алмаз“, пловило мора да испуни следеће критеријуме: да има радијус од минимум 10.000 Nm, да има аутономију пловидбе 60 дана, опрему за праћење ратних бродова, авиона и других пловила, да има мања пловила која би могла да изводе инспекцијске послове, да превози хеликоптер, има средства за надзирање окружења, да може да испуњаје хице упозорења и пресреће бродове крстарећом брзином од 20 до 25 чворова, те да има опрему за намотавање и чување рибарских мрежа и друге рибарске опреме заплане у илегалном рибарењу.

Такво пловило морало би да има депласман између 1.500 и 1.800 тона и да буде наоружано читавом палетом наоружања. Артиљеријско наоружање чинили би топови калибра од 30 мм до 100 мм, са уређајима за контролу ватре, од оних најпростијих оптичких, па до савремених радарски вођених. Зависно од мисије које би обављао, брод би био наоружан противбродским ракетама или противподморничким системима, а по конструкцији би био такав да се на њега може додатно инсталирати још убојних средстава, како би се ојачао у случају рата.

Такво комплексно наоружање омогућава броду да дејствује по циљевима на површини, у ваздуху, под водом, али и по постројењима на обали. Хеликоптер који би требало да буде укрцан је мултифункционални КА-27.

У тај пројекат уграђена су и искуства других морнарица, тако да пловило поседује одређене „stealth“ карактеристике. То се огледа и у конструкцији надграђа брода, које је ниско, без издужетака на крми. Структура изнад командног моста је такође stealth карактеристика, и у њој се налазе радари и остала електронска опрема. Јарбол је одмах иза и на њему је остали део опреме за осматрање и навигацију. Сама конструкција брода, глатка заобљена структура, омогућава смањену радарску видљивост и мању инфрацрвену видљивост, а нижи је и ниво буке. Томе су допринели специјални материјали и фарба која упија делове електромагнетног спектра.

Иако је првобитно планирања градња 10 бродова те класе, касније је број повећан на чак 20.

Занимљиво је то што нема противавионских ракета, осим оних у систему KASHTAN-M, што само по себи потврђује намену брода – заштиту територијалних вода од упада непријатељских бродова и подморница.

Д. ДУРКОВИЋ



ЗАЧЕТНИК ВЕРТИКАЛНОГ МАНЕВРА

У светској историји С-55 сматра се једним од зачетника вертикалног маневра, јер је та летелице током Корејског рата примењена у првим десантима изведеним у реалним борбеним околностима. У нашој историји, то је први хеликоптер израђен у домаћој индустрији на основу стране лиценце. Кроз ЈРВ и ПВО прошло је 45 примерака британске и домаће производње.

Х завршници Другог светског рата и првим поратним годинама америчке оружане снаге користиле су хеликоптере који су у то време рађене у фирми „Сикорски“, јер су увиделе њихову предност. У тој фабрици су се после рата производиле летелице S-51 за три путника. Тај лимит носивости америчке оружане снаге желеле су да превазиђу и да створе машине погодне за превоз одељења од десет људи. Зато су у „Сикорском“, 1. маја 1949, одлучили да од конструктора затраже да у року од само седам месеци створе нову летелицу. Мотор су сместили у велико кућиште на носу летелице које подсећа на балон. Иза се налазио простор за терет или путнике. Посада се морала сместити високо изнад мотора. Конструктори су поштовали рокове и први прототип се нашао у ваздуху 10. новембра 1949, а први серијски примерци предати су америчким оружаним снагама 1950.

У „Сикорском“ су за нову летелицу изабрали ознаку S-55, а у РВ и КоВ САД доделили су јој ознаку H-19 и име „чиксоу“ (Chicksaw). У Морнарици САД и Обалској стражи, према њиховом систему означавања, те летелице називали су HO4S, а моринци HRS. После унификација система означавања у сва четири вида оружаних снага САД, 1962. укинута су старе ознаке и уведена нова UH-19.

Породица S-55 има историјску улогу у обликовању тактичке примене хеликоптера

1953. последње ратне године у Кореји. Тамо су S-55 били први хеликоптери коришћени у превозу десанта, први су слетали у дубину противникове територије, први превозили оштећене летелице и возила као подвесни терет. Летели су на задацима превоза рањеника и учествовали у извлачењу оборених чланова посаде авиона.

Током десет година серијске производње „Сикорски“ је израдио 1.067 S-55 у војним варијантама за потребе америчких оружаних снага и за тридесетак корисника широм света. Од 1964, мале серије тих авиона и резервни делови израђивани су у приватној фабрици „Орландо“ у месту Санфорд, на Флориди. У тој фабрици израђено је неколико необичних деривата S-55 међу којима се посебно истакао QS-55 *агресор* – летећа мета направљена тако да извана подсећа на стандардни борбени хеликоптер Варшавског пакта Ми-24. Такве летелице коришћене су за обуку америчких оружаних снага.

По лиценци, 550 хеликоптера S-55 израђено је у британском „Вестланду“, француском „Суд-Исту“ и јапанском „Мицубишију“. Француски примерци прошли су ватрено крштење у Алжиру, у борби против гериле, наоружани са оруђима калибра 20 мм, 12,7 мм и 7,5 мм и два лансера невођених ракетних зрна. Хеликоптери S-55 нису имали снаге за толики терет, па су на крају углавном имали само митраљез са самоодбрану.



S-55-5 са евиденционим бројем 11734 произведен у „Соколу“ 1967. године

БРИТАНСКА ВАРИЈАНТА

Британска фирма „Вестланд“ се после Другог светског рата одлучила за израду хеликоптера по лиценци „Сикорског“. Због уштеде тада драгоцених долара, у „Вестланду“ су користили домаће делове и уређаје и зато су са пуним правом уз акроним „Сикорског“ додали дупло слово „в“. Од 1949. до 1954. за британске оружане снаге израђивани су WS-51 са простором за три пилота и до три путника. Хеликоптери WS-51 имали су скромне перформансе, али су указали на значајне добитке од вертикалног маневра. Зато се у „Вестланду“ нису двоумили око одлуке о проширењу лиценцног програма „Сикорског“ на S-55. Посао су договорили 15. новембра 1950, са посебном клаузулом о праву извоза у треће државе. Из америчког производног ланца послали су 1951. „Вестланду“ узорак S-55. Преко програма помоћи САД, Британска краљевска морнарица се од 1952. снабдела са 25 хеликоптера S-55. Већ тада су за службено те летелице одабрали „вирлвинд“ (Whirlwind).

Хеликоптери које је производио „Вестланд“ – WS-55 израђивани су у „Серији 1“ са америчким моторима у подваријантама за британске оружане снаге са ознакама од Mk 1 до Mk 4, које су за РВ и морнарицу израђиване од 1953. до 1957. Рат против герилаца у Малаји наметнуо се као прва практична проба S-55/WS-55. Међутим, у пракси Далеког истока уместо 10 људи могли су безбедно да превезу само два човека.

Став Британаца да се ослоне на властите снаге лоше се одразио на перформансе WS-55 – због примене тежих материјала они су били 5 одсто тежи од америчких примерака и зато су имали редуковану носивост коритног терета, краћи долет и знатно снижену вертикалну брзину пењања. Зато су се у *Вестланду* у позабавили проблемом раста снаге мотора. То су урадили у два корака – у „Серији 2“ на WS-55 уграђени су британски мотори Alvis Leonidas, снаге 750 КС (амерички мотори имали су 600 односно 700 КС). На прототипу HAR Mk 5 из 1955. проверени су нови мотори, али Британци нису тај модел увели у наоружање.

У „Вестланду“ су израдили 129 комада HAS Mk 7 за борбу против подморница са британским дериватом америчког сонара AN/AQS-4 и противподморничким наоружањем. Први Mk 7 полетео је 17. октобра 1956, а у наоружање првог противподморничког сквадрона дошли су 1957. године. У служби на мору Mk 7 задржао се само три

ДИНАМИКА ПРОИЗВОДЊЕ

„Соко“ је 1961. предао ескадрилама пет S-55, 1962. четири комада, 1963. нису имали ниједан финализован S-55, 1964. су завршена три, 1965. два, 1966 – 19 комада и у последњој години производње 1967 – пет комада. По варијантама, монтирана су од британских делова или израђена 34 S-55-5 (ев.бр. од 11704 до 11737) и четири S-55-7 (ев.бр. од 11902 до 11905).

МНОГОБРОЈНО ЈАТО

Током десет година серијске производње „Сикорски“ је израдио 1.067 S-55 у војним варијантама за потребе америчких оружаных снага и за тридесетак корисника широм света.

године. После демонтаже наменских уређаја, Mk 7 наставили су да лете све до 1975. на задацима подршке маринцима у кризним жариштима Блиског и Далеког истока.

Британци су од WS-55 тражили више и зато су развили „Серију 3“ са гасном турбином. Променом мотора добили су значајан пораст перформанси. Први WS-55 са америчком турбином T58 полетео је 1959. године. Све до пролећа 1969. уграђиване су британске турбине Gnom (лиценци T58), када је завршена серијска производња WS-55. У све три серије у „Вестланду“ су израдили 436 хеликоптера WS-55 за британске оружане снаге, цивилне кориснике и за извоз.

ЈУГОСЛОВЕНСКИ МОДЕЛ

Десет S-51 Mk 1B били су први хеликоптери у Југословенском ратном ваздухопловству (ЈРВ) који су уведени у наоружање 1954. године. Послужили су као основа за развој прве јединице за новом врстом летелица – 27. хеликоптерске ескадриле. На S-51 обучени су пилоти и техничари, а на вежбама су стечена почетна искуства у примени. У наредном кораку предвиђено је да се набаве веће летелице како би се пратила искуства из локалних ратова са вертикалним мане-

вром. Године 1957, за проверу је набављен један примерак S-55 „Серије 1“ са мотором PW-1340-57, какав су у „Вестланду“ уграђивали на HAR Mk 1 за британску морнарицу и HAR Mk 2 за ваздухопловство. У евиденцији ЈРВ добио је број 11551. Тај уникатни S-55 (у званичним документима ЈРВ не користи се британски префикс W) најпре је био у Ваздухопловном опитном центру ради верификационих испитивања могућности летелице. У Центру су установили како S-55 може до 50 километара удаљене тачке превести пет пешадијана или 590 кг корисног терета летећи на висини од 500 фита (152 метара), брзином лета од 76 наутничких миља (140,8 км/ч). За превоз и повратак у базу потребна су му 42,5 минута.

У то време су у команди вида разматрани у планови за набавку велике количине тих летелица. У неким документима помињала се процена потреба и за 300 комада. Према предлозима плана развоја вида из 1958. године предвиђала се израда S-55 на основу лиценце по програму названом „Соко-IV“. У неколико различитих модела развоја предвиђала се набавка 100 или 200 хеликоптера S-55. Крајем педесетих година, паралелно са великом реорганизацијом ви-



За S-55 стационарне у приобалском појасу набављено је 12 пари пловача који су уграђени на хеликоптере од 1969. до 1971. године

да и преименовањем у ЈРВ и ПВО, донете су одлуке о набавци почетне количине готових S-55 у две варијанте – у основној S-55-5 и противподморничкој S-55-7, и накнадно освајање лиценце за мотор у домаћим фабрикама. За финалисту је изабрана фабрика „Соко“ из Мостара, а за моторе и трансмисију фабрика „21. мај“ из Раковице.

За покретање домаће производње са Британцима су 1959. уговорене почетне на-

бавке од шест готових S-55, затим 12 комада сетова за монтажу, 30 готових мотора и 12 у деловима за монтажу. Први примерци примљени су у новембру и децембру 1960. Били су то S-55-5 са евиденционим бројевима од 11700 до 11703 и S-55-7 11900 и 11901. У време када су уведени у наоружање из СССР-а су већ придошли Ми-4 двоструко веће носивости и по 20 одсто нижој цени. Иако је предност била на страни Ми-4, због амбиције да се развија домаћа индустрија настало је са радом по лиценци S-55.

Нова технолошка решења представљала су велики изазов за домаће фабрике, али оне су задатак савладале по цену великог кашњења. „Соко“ је 1961. године у ескадриле предао пет S-55, 1962. четири комада, 1963. нису имали ниједан финализован S-55, 1964. завршена су три, 1965. године два, 1966 – 19 комада и у последњој години производње 1967 – пет комада. По варијантама, монтирана су од британских делова или израђена 34 S-55-5 (ев. бр. од 11704 до 11737) и четири S-55-7 (ев.бр. од 11902 до 11905).

Првобитно је требало да се изради 90 комада, али се одустало од наставка производње због потпуне застарелости летелице. Наиме, одлука о набавци S-55-5/7 донета је у време када се та летелица већ налазила у заостатку у технолошком погледу и када су Британци већ имали „Серију 3“ са гасном турбином. Накнадно се показало да S-55 има озбиљних конструктивних недостатака, лимитиране перформансе, а због гашења матичне производне линије набавка резервних делова претворила се у ноћну мору.

ОПЕРАТИВНА УПОТРЕБА

Први примерак S-55, ев.бр. 11551, из ВОЦ-а су проследили 27. хеликоптерској ескадрили на аеродром у Земуну, а том јату се придружио и S-51. Језгро пилота обучавано на два модела „Сикорског“ октобра 1960. нашло се у саставу 107. пука из Ниша (тек преформираног из ловачко-бомбардерске јединице наоружане авионима F-



НАОРУЖАЊЕ

Прва искуства ЈРВ и ПВО са ракетним наоружањем на хеликоптерима стечена су на S-55. У ВОЦ-у су 1966. године примили S-55 ев.бр. 11700 са два бочна носача за два лансера невођених ракетних зрна ФФАР 2,75 инча (ВВРС 69,8 мм). У инвентару ЈРВ и ПВО биле су велике количине тих ракета предвиђених за наоружавање ловачких авиона F-86D. Пилоти су у почетку на гађањима са S-55 имали проблема да одрже нишанску тачку у току од три секунде, али су после посебних вежби и то савладали.

На другом примерку S-55, ев.бр. 11701, 1970. на бочне носаче постављене су лансирне шине за четири ПОВР 9М14 „маљутка“, које су у то време масовно увођене у наоружање ЈНА.

У ВОЦ-у се показало да се S-55 не може користити као платформа за ПОВР због јаких вибрација. Зато су оба наоружана хеликоптера S-55 враћена на основни стандард. Како ЈРВ и ПВО нису одустали од намере да се „маљуткама“ гађа из ваздушног простора, то је остварено тек на „газели“, летелици знатно виших перформанси од S-55.

47D „тандерболт“), првом хеликоптерском пуку у историји ЈРВ. У саставу пука биле су три ескадриле – две са Ми-4, пристиглим из СССР-а, и 782. ескадрила са S-55. У почетку су у њој били S-55, ев.бр. 11551, али и шест S-55 пристиглих из *Вестланда* новембра и децембра 1960. године.

Већ у првим месецима службе показало се да S-55 има великих техничких недостатака. Кварови су били чести – ломиле су се усисне и издувне цеви, пуцао вентилаторски усмеривач ваздух, ломила квачила мотора.

Како су S-55 били у односу на Ми-4 знатно нижих тактичко-техничких карактеристика, добили су помоћну школску намену – на њима су се од 1962. у 782. ескадрили обучавали пилоти хеликоптера. Осим обуке, S-55 пружали су помоћ цивилном становништву. Посаде 782. ескадриле учествовале су у отклањању последица земљотреса у Скопљу 1963. године. У једној необичној акцији отклонили су ризик од великих поплава у Поморављу – док је хеликоптер S-55 лебдео механичари су бацали динамит на ледене плоче на реци Морави.

Када је у наоружању војске број хеликоптера S-55 повећан са примерцима из „Сокола“, 782. ескадрила достигла је пун формацијски број од 12 комада тих летелица. У време преформације ЈРВ и ПВО 1964. године, девет S-55 и три S-55-7 из 782. ескадриле предати су у састав тек формиране 784. противподморничке ескадриле у Мостару (од 1968. базирана на хелидрому Дивуље). Она се налазила у саставу 97. пука помоћне авијације (од 1968. године 97. авијацијске бригаде) намењене за подршку Ратној морнарици. У почетку се S-55-7 нису користили за наменске задатке јер, иако су имали конструкцију прилагођену уградњи сонара, нису поседовали тај уређај. Наиме, Американци су због Берлинске кризе и обнове односа Београда и Москве одлагали снабдева-

ТАКТИЧКО-ТЕХНИЧКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

Погонска група: S-55 ев.бр. 11551 – мотор Pratt & Whitney Wasp R-1340-40 снаге 410 kW (600 КС), S-55/7 – Alvis Leonides Major 755/1 мотор снаге 552 kW (750 КС), резервоар за гориво – 470 кг

Димензије: пречник носећег ротора 16,16 м, дужина 19,1 м, висина 4,07 м

Маса: празан са уљем 2.710 кг, нормална у полетању 3.270 кг,

максимална у полетању 3.630 кг, додатни терет за S-55-7 представљали су 351 кг подељен на 141 кг за сонар, 160 кг за два руковаца сонара и 50 кг за пловке

Перформансе: максимална брзина на нивоу мора 176 км/ч, брзина крстарења 139 км/ч, долет S-55-5 485 км, S-55-7 560 км, трајање лета 3,5 ч, врхунац лебдења са утицајем земље 2.400 м, врхунац летења без утицаја земље 1.200 м

Носивост: три члана посаде, 850 кг терета (реална носивост 360 кг) или до 10 војника или до 8 путника или до 6 рањеника на носилима, хидраулична дизалица носивости 180 кг дужине сајле 20 м

ње ЈНА софистицираним уређајима. Сонари AN/AQS-4D коначно су 1970. године уграђени на четири S-55-7, а на пети примерак тек наредне. У пракси се сонари нису добро показали. Пуштали су воду током урањања и имали су врло лимитиран домет.

Обука питомаца ВВА, од 1964. до 1968, проводила се у 782. ескадрили на аеродрому у Мостару, на хеликоптерима S-55, све до замене са Ми-2.

У Нишу су од 1967. до 1973. године S-55 летели у 783. ескадрили. У њеном саставу било је од четири до осам S-55.

Одељење од пет до шест S-55 налазило се од 1967. до 1970. године на аеродрому у Земуну, у 890. ескадрили за везу Команде РВ и ПВО. По два S-55-5 следовала су штабна авијацијска одељења Команде 11. дивизије ПВО у Земуну и 15. дивизију ПВО на аеродрому „Плесо“. У пракси се у тим одељењима налазио један S-55. Пукови ВВА, стационирани у близини мора, имали су по један S-55-5/7 за СТС. Били су то 185. пук са аеродрома у Пули, 105. пук са „Земуника“ и 172. пук са „Голубоваца“.

Криза око одржавања S-55 крајем шездесетих година била је проузрокована не-

достатком резервних делова и кашњењем усвајања ремонта у заводу „Јастреб“ у Земуну. Веће количине резервних делова узевене су тек 1970. из Француске. Године 1971. у „Соколу“ су почеле поправке ротора, а у „Јастребу“ квачила. Ремонтну кризу убрзало је релативно интезивно коришћење тих хеликоптера (1969. године S-55-5 летели су просечно 134 сати, а S-55-7 130 часова) и кратак ресурс мотора од само 250 часова. Зато се 1971. у „Јастребу“ налазило 12 комада на ремонту. Од 42 S-55/7, средином те године у летном стању била су 22, а остали су чекали на ремонт или поправке. Три комада су расходована да би послужили као извор резервних делова. У расход су за делове 1972. отишла два S-55-5 и један S-55-7.

Резервни делови, посебно лежајеви за моторе, остали су главни проблем, па су 1972. од планираних 11 ремонтване само три машине. Коначно су сви S-55 повучени из наоружања 1974. године. Преостали хеликоптери коришћени су као мете на полигонима и учила у школама. Један S-55-5 чува се у музејској збирци на аеродрому „Никола Тесла“ у Београду у главнијој поставци.

Александар РАДИЋ



Примерци обе варијанте S-55-7 и S-55-5 на задатку спашавања од поплаве у реону Ђуприје фебруара 1963. године



Пише
Бранко
КОПУНОВИЋ

РАТНЕ ИГРАЧКЕ

На занимљивој фотографији снимљеној у северном делу Косовске Митровице, а недавно објављеној у једним дневним новинама, игра се група дечака испред низа паркираних возила са ознаком УН. Даровитом сниматељу није промакао контраст: малишани витлају пластичним „хеклерима“, док иза њих ћаскају тога часа ненаоружани војници мировних снага. Ратне игре. Ништа необично за момчиће, па то је нека врста традиције на нашим просторима. Њихови очеви су се делили на каубоје и Индијанце, а дедови се обарали на плећа. А шта друго и да се очекује од народа чија је судбина – рат? Мегданије с поменутог снимка нису пред мониторима очекујући обрачун с виртуелним противником. Не, они су на терену, силно заокупљени „тактичким размештајем“ пред одлучујући јуриш. То њихова лица и заустављени покрети говоре. Уз очигледно велике симпатије посматрача – „колега“ с плавим береткама...

Ратна епизода с пролећа 1944. смештена је у другом мозаику, али садржи заједничку симболику – децу и војнике. Наумовићево је месташце надомак Суботице, онда осредњи салаш, данас предграђе које се брзо развија. Током дводневног предах између тешких борби, тамо се нашао совјетски батаљон. Паори су их дочекали широког срца, као савезнике, браћу, дали им да се окрепе и скупе снагу пред дугу офанзиву широм Сремског фронта. Стева Вигода је био најмлађи син, тада једина мушка глава у кући поред три сестре и мајке Јелене. Отац Лука и два брата латили су се оружја чим је почео фашистички погром. Онако ситан али брз, запао је за око горостасном бркајији који му је намигнуо и готово заверенички упитао:

Масло јест?

?!

Пита има ли масти – протумачила му је сестра.

Дечак се у два скока нашао на тавану где је у мраку напипао добро скривену кацу и дрвеном кашиком добро захватио по средини. Одушевљени борац је тиснуо смотуљак у торбицу са муницијом. У знак велике захвалности, помиловао је дечака по коси, скинуо с рамена аутомат „добошар“ и пружио Стеви:

– Но, харашо, стрељај!

Подигао је цев у вис, а Стева без оклевања притиснуо обарач. Праштало је на све стране; по тек озеленелим крошњама, црепу, оаку... Сви су поскакали, неко је дао знак за узбуну. Када се стисало после оштрог рафала, мати је добро испрашила сина, а командант војника.

Сутрадан, док су се опраштали, зграбио је Стеву и стао пред објектив фотоапарата свог са-

борца. Причао му је нешто у брзини, али га овај није разумео. Тек, поздравили су се како доликује ратним друговима.

Пуно је времена протекло, Стева је онако бистар и упоран завршио гимназију и машински факултет, те брзо напредујући по руководећој лествици доспео до директора фабрике вагона. Много се и успешно радило, извозило и зарађивало, на опште задовољство. Радници су га волели због увек правичног става, исправног пословања и поштеног вредновања учинка. Стални контакти с руским партнерима одвели су делегацију војвођанских привредника у Москву и остале велике градове. Обилазећи поставку музеја посвећеној победи над фашизмом у Другом светском рату, застао је поред огромне фотографије. Испод ње је писао: „Поручник Сергеј Иванович Корјукин с непознатим југословенским дечаком пред пробој немачких положаја. Погинуо у борбама за Берлин, носилац високих војних одликовања...“.

Стева је остао скамењен, препознао је веселог брку, његов аутомат и свој поцепани качкет. Сетио се свог рафала. Захваљујући великом ангажовању, уз помоћ својих сарадника ступио је у контакт са заводом где је радио чувени конструктор Михаил Калашњиков и тако је легендарна аутоматска пушка стигла у наше наоружање. Наравно, тај пут није био лак ни једноставан, али велики труд се увек исплати ако прати корисну замисао.

Стева одавно броји пензионерске дане, здравље га још добро служи, мада осећа терет година. У праву су сви који кажу да јабука не пада далеко од стабла. Његов син Иван је успешан пословни човек. Инжењер по образовању, песник у души. Свет електронске опреме и музички колорит су његов стваралачки и радни простор. Недавно се вратио из иностранства. Не зато што тамо није ваљао, већ зато што је овде потребнији. Фирма коју води успешно послује и са истоком и са западом, не познаје границе. Наравно, као сваког честитог човека боли га неправда. Војни рок је служио у Пећи, осамдесетих. Још онда је оцу причао да тамо постоји јака сепаратистичка струја. Гледао је чак и дечке албанске националности како из дрвених пушака „пуцају на српску полицију“...

Ових дана Иван спрема ко зна коју по реду пошиљку рачунара намењену деци у најјужнијим српским енклавама. Лично ће је предати. Акцију коју упорно води подржавају и његови пријатељи из многих земаља чије су владе признале независност Косова. Логика често занемари интересима званичне политике. Зато се, ваљда, слобода људског ума одавно отиснула изван њених стега... ■



ДРЖАВНО

ЦИВИЛНА СЛУЖБА ВОЈНИКА
МАРТОВСКЕ ГЕНЕРАЦИЈЕ

ДАНИ НОВИХ ИСКУСТАВА

Прва генерација регрута упућена је на служење војног рока у цивилној служби 21. децембра 2003. године. До сада је на тај начин војни рок одслужило 15 од 17 генерација. Почетком марта, цивилну службу започела је и нова класа војника. Они су ангажовани на друштвено корисном раду у некој од 1.460 организација и установа широм Србије.

Измене и допуне уредбе о вршењу војне обавезе из септембра 2003. и јануара 2005. године дефинишу да се на списак организација и установа за пријем војника могу уврстити здравствене, хуманитарне, спасилачке организације и организације за рехабилитацију инвалида, али и остале установе чија је делатност од општег друштвеног интереса и које се финансирају из буџета.

Да би примиле регруте у цивилну службу, организације морају задовољити одређене критеријуме – радно ангажовање војника заснивају на добровољном хуманитарном раду, организације, установе и војници не остварују материјалну добит, а њихов рад не утиче лоше на запошљавање осталих грађана.

Од увођења цивилне службе број установа и организација у којима се може служити цивилни војни рок постепено се повећавао – од 369 на 1.460 у новембру 2007. године.

Да бисмо стекли увид како надлежни брину о пријему, обуци и ангажовању војника током цивилног служења војног рока, посетили смо ЈКП „Чистоћа“ у Сомбору, једно од 220 предузећа у Србији која примају војнике на цивилну службу.

За рад војника током цивилне службе најодговорнији су директор Андрија Пензеш и његови помоћници – Станимир Угљешин, референт ЗНР и ЗОП, и Никола Јокић, референт за заштиту животне средине и саобраћаја.

– Добро сарађујемо са Војним одељком у Сомбору, посебно приликом одређивања регрута који ће војни рок служити у нашем предузећу. Нису нам потребни војници са високом стручном спремом већ са завршеном средњом школом и производним занимањима. На тај начин они могу допринети раду предузећа, Сомбору, а и сами стећи радно искуство. Тек када од надлежних добијемо списак војника и њихова документа, распоређујемо их у радне погоне „Чистоће“. Војници се ангажују на једноставним пословима у свим организацијским целинама предузећа. Наравно, задатке не извршавају ноћу. Послове не обављају самостално, већ уз надзор ментора. Војници не раде у погонима где постоји опасност од повређивања – наглашава директор Пензеш.

После пријема у цивилне установе за војнике се организује обука у области безбедности и здравља на раду. Они се оспособљавају и за коришћење средстава и опреме за заштиту од пожара. Потом се распоређују у погоне предузећа. Према речима директора „Чистоће“, сваки војник добија потребна заштитна средства за рад. До сада нико од њих није послове обављао у својој одећи.

– Војници се најчешће ангажују у резивању зелених површина у граду. Годишње предузеће, ради одржавања и улепшавања Сомбора, три пута покоси око 520.000 квадратних метара травњака. „Чистоћа“ одржава близу 25 хектара расадника, уређује седам грабаља, стара се о чистоћи три пијаце и 22.000 стабала. Из града изнесе и неколико милиона кубних метара смећа.

Ове године укључени смо у акцију „Милион стабала за Србију“ Министарства заштите животне средине. Ми смо носиоци тог пројекта у Сомбору. Поред наших радника, свој допринос ће дати и 55 војника који су у цивилној служби. Засадићемо стабла око индустриј-

СТРУЧНА КОМИСИЈА

Да би служио војни рок у цивилној служби регрут мора испунити одговарајуће услове – не поседује дозволу за држање или ношење оружја, није поднео захтев за њу, није осуђиван за кривично дело које се гони по приватној тужби и није, у последње три године, правоснажно кажњаван за прекршаје са елементима насиља. Уколико задовољи поменуте критеријуме, посебна комисија Војног одсека, коју чине представник Министарства одбране, правник, лекар, психолог и теолог, разговара с њим, а затим доноси одговарајуће решење. У њему се прецизира дужина служења војног рока и институција у коју се регрут упућује.

РЕГУРНА ОБАВЕЗА

Служење војног рока у цивилној служби један је од начина на који се може регулисати војна, односно регурна обавеза. Примењује се од 15. октобра 2003. године. Тада су, на основу Измена и допуна уредбе о вршењу војне обавезе, регрути и војници стекли право да војну обавезу могу реализовати и у организацијама или установама које је Решењем одредио министар одбране. Оне морају бити институције општег друштвеног значаја које се финансирају из буџета.

ЗАХТЕВ ВОЈНОМ ОДСЕКУ

Регрут који војну обавезу жели да оствари у цивилној служби, најпре подноси захтев за цивилну службу Војном одсеку код кога се води у евиденцији, осам дана од пријема позива за упућивање у јединице Војске. У захтеву наводи разлоге због којих жели да служи цивилни војни рок, на којим пословима жели да буде ангажован и у којим цивилним организацијама и установама или целинама Министарства одбране.

ске зоне, на насипима канала, слободним површинама поред путева, али и у насељеним местима. Планирамо да поставимо и ветрозаштитне појасева у Станишићу и Светозару Милетићу.

Један број војника ангажује се у прикупљању ПЕТ амбалаже. Тај посао за предузеће није профитабилан, али уз помоћ војника нећемо пословати с губитком. Месечно ћемо прикупити око три и по тоне амбалаже, која би, у противном, завршила у каналима или на депонијама смећа – објашњава директор.

Према подацима надлежних, на основу редовних месечних извештаја Војног одсека у Суботици, до сада ниједан војник није напустио предузеће.

– Војници долазе у организовану средину и своје обавезе и радне задатке извршавају на време и коректно. Према њима се односимо као и према осталим запосленим радницима. Зато смо у стални радни однос примили три бивша војника на цивилном служењу војног рока, што је доказ да ценимо њихово залагање. Редовно им исплаћујемо плате и путне трошкове. Злоупотреба било које врсте нема у „Чистоћи“. Код нас није могуће да се војник води на списку, а да није у предузећу – закључује директор Андрија Пензеш. ■

Бранко М. БАБИЋ



ЗЛАТНА МЕДАЉА ДР НОВАКУ ВУКОЈУ

У Московском културно-изложбеном центру „Соколники“, од 1. до 4. априла, под покровитељством Руске Федерације, града Москве и Светске организације за интелектуалну својину (WIPO) одржан је 11. Интернационални сајам иновација, проналазака, технологија и индустријске својине. Поред излагача из преко 40 земаља света и свих региона Руске Федерације, на сајму је учествовала и делегација Савеза проналазача Србије.

Оториноларинголог примаријус др Новак Вукоје, запослен у новосадском Војномедицинском центру, на сајму је представио своју нову методу операција код особа које бучно спавају. Ова оперативна метода састоји се у подизању и стабилизацији слободног рубца мекког непца и непчаних лукова и изводи се у Војномедицинском центру у Новом Саду, најсавременијом технологијом уз примену радиоталасне хирургије.

Између 76 иновација из области медицине, међународни жири доделио је др Вукоју највише признање, Златну медаљу, док су му Технички универзитет Републике Молдавије и Национални институт за иновације Републике Румуније доделили дипломе. За резултате постигнуте на пољу медицинских наука др Вукоје је у Москви одликован и Орденом руске армије „Дужност и част“. Б. М. П.

РАД ВОЈНОДОХОДОВНИХ УСТАНОВА

У Клубу Војске Србије у Нишу одржан је састанак на коме су разматрани резултати рада и будући задаци војнодоходовних установа „Тара“, „Врњачка бања“, „Морава“, „Моровић“, „Караборђево“ и „Дедиње“.

На састанку је закључено да су све активности успешно реализоване и да је знатно побољшано финансирање установа захваљујући средствима Управе за општу логику Министарства одбране. Установе бележе и пораст попуњености капацитета за 5,5 посто у односу на 2007. годину.

– Сходно Закону о Војсци Србије – рекао је начелник Дирекције за туризам и производњу др Сафет Муратовић – у току је израда уредбе о трансформацији војних установа које обављају производњу и услужну делатност. Предвиђено је да оне остану у систему одбране. З. М.

ОДНОС НАУКЕ И ВЕРЕ

У Војнотехничком институту одржана је трибина на којој су седели владика Порфирије, који је у име Српске православне цркве задужен за сарадњу са Војском Србије, и академик проф. др Владета Јеротић. Тема је била однос науке и вере, како се науком и знањем подржава вера и како се вером допуњује знање.

На почетку трибине госте је поздравео директор Института пуковник проф. др Младен Пантић. Ј. Б.





У БМР-шолу
породице Живковић

БИВШИ ПРИПАДНИЦИ ВОЈСКЕ У НОВИМ ЗАНИМАЊИМА

УСПЕШНИ И ПОСЛЕ СТРОЈА

Програм за збрињавање вишка војног кадра – Присма већ извесно време доказује сврсисходност омогућавајући људима који су напустили систем одбране ваљану социјалну и економску реинтеграцију у цивилно друштво. Примери сведоче да некадашње старешине и те како могу да се изборе за место на тржишту рада захваљујући инвентивности, упорности и усађеној војној дисциплини.

Делегација Дирекције за преквалификацију Министарства одбране, „Нордијске иницијативе“, Међународне организације за миграције и поверилачког фонда Натоа посетили су 12. марта неколико бивших припадника Војске Србије који су захваљујући Присми започели приватни бизнис или нашли новог послодавца. Била је то прилика да се сагледају резултати које су ти људи постигли бавећи се пословима о којима до пре неколико година нису ни размишљали и чују препоруке „из прве руке“ како би се могло помоћи онима који тек треба да замене војну професију неким другим занимањем.

За Зорана Прашчевића, пензионисаног потпуковника, тренутно је једина пословна брига како наћи још клијената за његову књиговодствену агенцију. Крај професионалне војне службе господин Прашчевић није видео као завршетак пословне каријере. Уз помоћ Дирекције за преквалификацију, односно Присми, добио је донацију Поверилачког фонда Натоа и покренуо приватни бизнис – књиговодство.

Уз братовљеву помоћ, који је већ 20 година веома успешан у том послу, Зоран Прашчевић је у јулу 2007. изнајмио канцеларију у YU бизнис центру на Новом Београду и данас води књиге за пет приватних фирми. Да би му се пословање исплатило, потребно је да прибави још десетак клијената, што ће се, како каже десети ускоро.

Недалеко од књиговодствене агенције бившег потпуковника породични посао развија и пензионисани заставник прве класе Горан Живковић, који је половином 2006. почео је да ради у продавници здраве хране коју је водила његова супруга. Путем Програма брачни пар Живковић добио је донацију вредну 1.300 евра. Од тих средстава набавили су фискалну касу и раскладну витрину уоптунивши тиме већ веома добро опремљен радни простор.

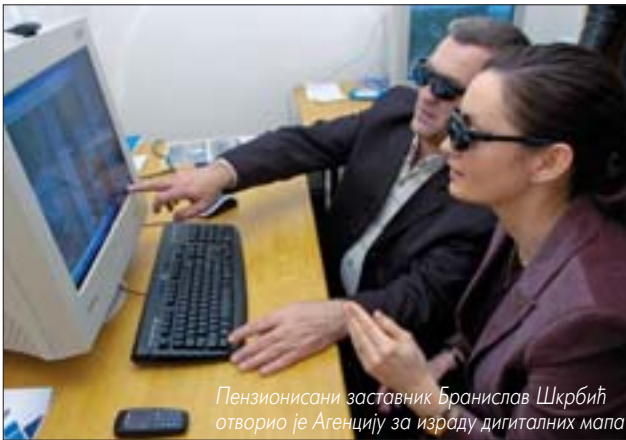
Госпођа Живковић већ неколико година продаје здраву храну и природне препарате у својој радњи у YU бизнис центру, а како каже њен супруг посао иде веома добро. Према његовим речима, последњих година све више људи брине о начину исхране, што иде у прилог њиховом бизнису.

Један од бољих примера како се знања стечена у професионалној војној служби могу наплатити у цивилству јесте пословни подухват пензионисаног заставника Бранислава Шкрбића. Дугогодишње искуство у области аерофото сн-

МОДЕЛ БРЗОГ НАПРЕДОВАЊА

Зрењанинца Бранка Тркуљу решење о пензионисању за-текло је у чину потпуковника. Искусни тенкиста, који се у то време налазио на логистичким дужностима, предвидео је да његова будућа пензија неће бити довољна за сервисирање кућног буџета и школовање деце.

Убрзо је пронашао послодавца, приватну фирму „Импел“, регионалног лидера у области малопродаје. Нови газда препознао је у бившем старешини поштеног и вредног човека и поверио му посао магационера. Захваљујући стеченој уредности и дисциплини, убрзо се обрео на месту координатора малопродајног објекта, а како је власник „Импела“ Драган Видаковић казао људима из Присме, Бранко ће ускоро „командовати“ мрежом од четрдесет продавница и киоска.



Пензионисани заставник Бранислав Шкрбић отворио је Агенцију за израду дигиталних мапа

мања помогло му је да након пензионисања отвори агенцију за израду дигиталних мапа.

Све већа потреба за услугама из домена геодезије и дигиталне картографије, нарочито за потребе пројектовања саобраћајница, инфраструктурних објеката и индустрије, навела је Шкрбића да се упусти у самостални бизнис. Према његовим речима, труд се веома исплати. Данас његова агенција сарађује са националном Дирекцијом за путеве, али и неколико великих иностраних компанија.

Пензионисани потпуковник Драгутин Страхињић донацију Поверљачког фонда Натоа у износу од 1.500 евра искористио је да набави соларијум за салон лепоте који је у Пожаревцу отворила његова ћерка Драгана. Драгутин је у фирми задужен за администрацију, набавку и остале „логистичке“ послове. Страхињићи су веома задовољни развојем посла и надају се да ће у догледно време стећи довољно средстава да изнајме већи и атрактивнији простор у коме би направили савремен салон какви се виђају у престоници. Доброј проћи салона допринела је и Драганина диплома – како каже њен отац, једина те врсте у Пожаревцу. Њихов салон нуди услуге третмана лица, масаже, шминкања, педикира, маникира и сунчања у соларијуму.

Југослав Живадиновић, заставник у пензији, до пре неколико година повремено је радио као конобар у једној пицерији близу центра Пожаревца. После напуштања професионалне војне службе, повремено посао постао је стални. Укључивши се у Програм, Југослав је добио донацију којом је годину дана субвенционисана његова зарада код новог послодавца. И након истека уговора са Фондом, власник пицерије намерава да задржи Југослава у сталном радном односу.

Постоји низ примера бивших припадника Војске Србије чија су радна места услед реформи постала неперспективна, а који су успели, захваљујући упорности и инвентивности, да пронађу нове професије и побољшају материјални положај својих породица. И у савременим армијама света таква пракса није реткост. ■

А. ПЕТРОВИЋ
Снимео Д. БАНДА

УКРАТКО

СЕДМА ГРУПА ПОЛАЗНИКА ПРОГРАМА ПРИСМА ЗАВРШИЛА ПРЕКВАЛИФИКАЦИЈУ

У оквиру Присме, седма група бивших официра и цивилних лица запослених у Војсци Србије 9. априла завршила је преквалификацију на Факултету организационих наука у Београду

Током тромесечног курса, на смеровима мали бизнис и управљање услугама, продајом и квалитетом, 64 полазника била су у прилици да стекну нова знања која ће моћи да примене на радним местима изван система одбране.

Свечаности доделе сертификата присуствовали су помоћник министра одбране за људске ресурсе др Бојан Димитријевић, изасланик одбране Велике Британије пуковник Сајмон Ванделур, декан Факултета организационих наука проф. др Невенка Жаркић-Јоксиминовић, директор Центра за обуку проф. др Драгана Бечејски-Вујаклија, чланови Деканата ФОН-а, представници Присме и организације ИОМ.

Помоћник министра др Бојан Димитријевић том приликом је истакао да бивши професионални припадници Војске имају бројне квалитете које могу искористити у будућим пословним подухватима. Преквалификација на ФОН-у, нагласио је он, помоћи ће им да преброде период прилагођавања на цивилни систем, који је за њих у великој мери био непознаница. ■

А. П.



САОПШТЕЊЕ

Професионални војник Јанићијевић (Богољуба) Игор, припадник Војска за обезбеђење Војне академије, пронађен је мртав, 6. априла ујутру, на пријавници број 2 Војне академије, касарна „Генерал Јован Мишковић“.

Према мишљењу јавног тужиоца Другог општинског суда у Београду Зорана Ђорђевића, први резултати преткривичног поступка указују на самоубиство. Истрага је у току.

Игор Јанићијевић рођен је 18. марта 1980. године у Крагујевцу. На служби у Војсци Србије био је од 5. августа 2002. године. Јанићијевић је био примеран војник.

Министар одбране Драган Шутановац упутио је телеграм саучешћа породици настрадаога војника Игора Јанићијевића. ■



НЕБОЈША МИЛАНОВИЋ, КОЛЕКЦИОНАР ВОЈНИХ ПРЕДМЕТА

У КУЋНОМ МУЗЕЈУ

На вратима Небојшине радне собе стоји исписана мисао Виде Огњеновић: „Мене занима само сетни дах некадашњег доба, порука давно свенулог цвета, тихи пријатни воњ одболоване прошлости“. Од тог места, надаље, почиње шетња кроз војну историју, какву, иначе, ретко срећемо.

Кућа Небојше Милановића у Параћину споља изгледа исто као и многе друге у том граду. Али, по уласку у њу одмах схватите да се налазите не само у домаћем амбијенту, већ и у музејском простору велике вредности. На сваком кораку и у сваком кутку размештене су старе униформе, шапке, еполете, ордени, бајонети, сабље, пушке, шлемови, опасачи, заставе... Погледи на експонате указују да је у сакупљање војних предмета Небојша уложио године и године живота. Он то и потврђује и са осмехом говори да му је колекционарство љубав, те да је увек имао велику подршку и разумевање супруге Јованке, четрнаестогодишње ћерке Иване, мајке Каје и оца Радомира.

■ ДАХ ПРОШЛОСТИ

Док у дому породице Милановић разговарамо са Небојшом о мотивима за почетак сакупљања предмета везаних за војску, највреднијим експонатима у његовој збирци и колекционарству, са зидова и препуних ормана као да на нас слећу трагови давно прохујалих времена. Уосталом, и на вратима Небојшине радне собе закуцана је мисао Виде Огњеновић: „Мене занима само сетни дах некадашњег доба, порука давно свенулог цвета, тихи пријатни воњ одболоване прошлости“.

Небојша Милановић од 1983. године ради у систему одбране на пословима регрутације и мирнодопске попуње. Поменуће задатке обавља и данас у војном одељку Параћин, где са командантом одељка Милошем Гајићем и колегама Драганом Живановићем, Вој-

каном Радовановићем и Ненадом Савићем брине о војној обавези у парафинској општини. Интересовање за *милитарије* почело је много раније, у Ђачком добу, када га је деда Милорад одвео у Војни музеј, где је први пут видео старо оружје и униформе.

Права сакупљачка страст започела је у седмом разреду основне школе. Тада му је отац поклонио сабљу саксонске војске *палаш-М891*, што је представљало иницијалну каписулу за младог колекционара. Ова сабља је и данас понос Небојшине збирке, а значајна је и по томе што је послужила као основ за прву аутохтону српску сабљу. Прва српска сабља је, заправо, иста немачка *палаш* сабља са апликацијама српског државног грба. Била је намењена подофицирима и у народу је позната као „наредничка сабља“.

Током разговора о сабљама увиђамо да Небојша Милановић није само колекционар, већ и истраживач који зна све, па и најситније детаље о предметима које поседује. Показује нам своју збирку од 17 сабљи и о свакој понаособ козује историјат, време настанка, употребу и друге занимљиве појединости.

– Центар мог интересовања је Србија од Кнежевине па до данас – каже Небојша. – При том, скупљам само формацијске сабље, то јест оне које су у неким периодима биле прописане као службене сабље наше војске.

■ РАРИТЕТИ

Највреднија међу раритетима у Небојшиној збирци јесте хусарска сабља М1808, која у Србији има ознаку М1834. Наиме, књаз Милош Обреновић желео је да уведе јединствено наоружање и наручио 164 хусарских сабљи за свој књажевски гвардијски ескадрон. Биле су то прве српске формацијске сабље.

У колекцији наоружања издваја се *маузер* из царске Немачке, који није репариран и налази се у изворном стању. Ту је и турски *маузер*, кога је из Балканског рата донео официр Краљевине Србије, а Небојши га је поклонио најближи комшија. Посебно занимање привлачи пиштољ официра црногорске војске „гасер монтењегрин“, који је могао само да се наследи, док би они који продају свој пиштољ знали и главом да плате за тај грех.

Збирку краси и око хиљаду амблема, одликовања, ознака чиновна, родовских ознака, еполета српске војске и Краљевине Југославије, а Небојши је најдражи летачки знак хидроавијатичара краљевине Југославије Албина Пирца. Знак и пло-

ШЛЕМ АДРИЈАН



Колекционарство није нимало једноставно, зато што се интересантни предмети не налазе по продавницама и не могу се лако набавити или купити. Небојша Милановић је, на пример, скоро десет година трагао за шлемом „адријан М-1915“, који су Французи дали српској војсци при пробоју Солунског фронта. Оригинални српски шлемови из тог доба имали су српске грбове, али су у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца добили нову боју и нова знамења. Зато је прави српски *адријан* тешко наћи и права је срећа да га има у Параћину, у кући Небојше Милановића. У изузетно вредне предмете спадају и шлем пуковника Лешјанина и ознаке са његовог мундира, док је још био капетан.

чицу са Пирцовог авиона „дорније ДоД 139“ добио је од његове супруге. Албин Пирц је, иначе, тим авионом оборио десет светских рекорда.

■ УНИФОРМЕ

Треба знати да Небојша Милановић има свој, по много чему, посебан стил колекционарства. Он жели да има комплетног официра и војника у комплетној опреми почев од униформе, сабље и бодежа па до униформе, опасача, шапке или шлема, ознака, двогледа, значки и других детаља.

– То је, наравно, тешко остварити – каже Небојша – али томе тежим.

У почетку, Небојша је скупљао униформе Краљевине Србије, али је после посете изложби „Службена одећа Србије 19. и 20. века“ одлучио да пажњу посвети и униформама из других периода али и оним



Службени пиштољ
V&K Browning M
1910_22



Бодаж пешадијски М 1939 са виском



Супруга Јованка, ћерка Ивана
и Небојша Милановић



ТРАДИЦИЈЕ СРПСКЕ ВОЈСКЕ

Трагајући за униформом пешадијског потпуковника из 1939. године, Небојша је морао да проучи брдо литературе како би сазнао када су се промениле униформе. Тако је и пронашао оригинално правило „Уредба о одећи војске“, на основу кога је закључио да је 1939. године дошло до радикалног помака у одевању официра и војника. Тада се одустало од традиционалне официрске тврде шајкаче и прешло на стандардну шапку, по узору на енглеске униформе. Нисмо могли одолети а да великог znalца на пољу униформи не упитамо за мишљење о најновијим униформама Војске Србије.

– Мислим да је Војска први атрибут независности државе и да војник мора да се поноси својом униформом. Наша нова униформа је, заправо, комбинација униформе ЈНА са новим нараменицама и ознакама на капима и старим родовским ознакама. Ознаке за шапке и капе имају јако лепу израду, док је официрима враћен тип звездица из Краљевине, што говори о очигледној намери аутора да у изгледу ознака сачувају традицију српске војске. То, нажалост, не важи и за чинове подофицира. Мислим и да терминолошки није добро употребљен израз розета.



Еполете пуковника Коњички пук Краљица Марија



Еполетушке капетана прве класе Коњички пук Кнез Павле

док треће набави преко глобалне Интернет аукције. Недавно је учествовао на аукцији за амблем војне полиције гарде ЈНА и купио га за 102 долара. Ретко лепо предмети могу се наћи и на буљвацама за мали новац. Небојша је захвалан за помоћ пријатељима колекционарима из Београда, Панчева и из других градова, а посебно старешинама из некадашње ћупријске артиљеријске бригаде и Војног одсека који су му покланjali ознаке и униформе. У суштини, колекционар се не постаје са великим парам.

ван војске. Тројица колекционара из Панчева и Небојша Милановић организовали су 2001. године изложбу највреднијих униформи из периода Краљевине Југославије, која је имала великог одјека у јавности. Униформе из тог периода су тражене, зато што су људи у доба краљевине од њих правили свакодневне одевне предмете, а у периоду социјализма нису се смеле ни чувати.

– Посебно су ми драги мундир бригадног ђенерала из 1935. године и ађутантска униформа са двора краља Александра – истиче Небојша.

Међу 150 комплетних униформи налазе се она коју је требало да носе чланови председништва СФРЈ у случају рата, униформа учесника мировне мисије ЈНА на Синају 1958. године или морнаричка блуза из Нарвика.

Како Небојша набавља експонате?

На милион различитих начина. Неке добије на поклон, друге купује по сајмовима антиквитета,

– Људи ми често дају неке предмете, зато што знају да сам ја колекционар са душом – каже Небојша Милановић. – Тужна је чињеница да се у расформираним јединицама Војске Србије убрзано отписују и расходују драгоцени експонати а недоступни су колекционарима. Зашто, на пример, не бисмо слободно куповали наше бајонете М48 и понудили их светским колекционарима. Ја сам колекционар у Србији, а немам пушку М48, коју сви у свету имају. Она у Америци не кошта ни 100 долара.

Небојша је члан Српског нумизматичког друштва (окупља све колекционаре), Међународне асоцијације колекционара ВСН и Удружења колекционара војних ознака из Словеније. Добио је награду Српског нумизматичког друштва 2006. године и захвалнице од јединица Војске Србије и нумизматичког друштва „Идимум“ из Ресавице. Активно је укључен у београдску екипу колекционара и упознао је многе познате колекционаре попут Ненада Бијелаша из Панчева. Има много пријатеља колекционара и у Немачкој, Норвешкој, Словачкој, САД и Аустралији. Један од највећих светских колекционара бајонета др Џим Мадокс омогућио је Небојши Милановићу да напише обиман чланак о српским бајонетима, пославши му потребне податке и фотографије.

Занимљиво је да господин Мадокс у својој колекцији има све српске и југословенске бајонете, што у нашој земљи не би могли да сакупе сви музеји и колекционари заједно. Сарадња са светским колекционарима војних предмета довела је и до занимљивих познанстава и пријатељстава. Тако је Небојши и његовој породици у гостима био капетан Кнут Торесен из Норвешке, који је 2005. године био на Космету. Кнут се у Норвешкој оженио Српкињом и примио православну веру.

У својој радној соби Небојша Милановић окружен је антиквитетима попут старог грамофона или пуковске трубе из Краљевине Југославије, ретким књигама и предметима у духу 19. века. У његовим мислима прошлост, садашњост и будућност паралелно трају, тако да истовремено трага за ретким предметима из 19. века и планира одржавање тематске изложбе „Бајонети“, крајем априла у Завичајном музеју Параћина. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ



Блуза војника коњичке гарде М 1924



Мундир бригадног генерала М 1935



Пише
Душан
ГЛИШИЋ



ПРЕЉУБА БОГИЊЕ ПРАВДЕ

ПОНОВО ДОДЕЉЕНА НЕВИНОСТ

Одлуком Хашког трибунала да ослободи одговорности несумњивог ратног злочинца Рамуша Харадинаја, богињи правде Јустисији су, поред очију, затворена и уста, да не јаукне од бола због неправде која јој је учињена

Срамна пресуда Хашког трибунала о ослобађању Рамуша Харадинаја понизила је Србију и све нас натерала да се поново запитамо с којим циљем је тај међународни трибунал уопште основан. Нема сумње да су они који из сенке владају Уједињеним нацијама, најпре, на тобож легалан начин окончали претварање жртве у злочинца, започето, подсетимо се, још у току ратних сукоба на тлу негдашње Југославије, проглашавањем Срба за агресоре у својој земљи, а затим и стварањем инструмента за непрекидну уцену и понижавање народа који генетски не жели да прихвати шаблон. Ипак, надам се да то нису једини циљеви због којих светска организација, формирана првенствено за јачање поверења међу народима, финансира на етапе скандалозни рад Међународног трибунала.

Својевремено је један од најуспешнијих америчких политичара, иначе натурализовани Американац Хенри Кисинџер, својим опонентима имао обичај да каже да „то што је он параноик, не значи да га заиста не прате“. Желим да кажем да заиста нисам поборник тезе дежурних заштитника нације да на планети постоји завера против српског народа. С друге стране, нисам убеђен да су они који ведре и облаче, на прави начин проценили грађане Србије и српски народ. Нисам сигуран да су добро савладали неке од најважнијих лекција учитељице живота, а посебно оне које се односе на балканско буре барута. Несумњиво је да се без праведног решавања „источног питања“ не може осигурати мир на овим просторима. А праведно решење никада се не добија уценама, притисцима и понижавањем.

Ослобађање доказаног ратног злочинца и његов повратак на место злочина, односно тамо где су, поред цивилних жртава, документованих још током бројних терористичких активности његове „ослободилачке војске“, убијани и сведоци његових зала, наводи да се могу закључити само две ствари.

Прво, Рамуш Харадинај и његови злочинци још нису обавили задатак добијен од „владара из сенке“ и друго, његови ослободиоци, очигледно, још немају потпуну контролу над збивањима у јужној српској покрајини. Показао се, наиме, да свет није „оберучке“ прихватио разбијање суверене, међународно признате државе и стварање терористичке творе-

вине на њеној територији. Стога је, закључили су творци неке нове политике, потребно појачати притисак на све који би могли да представљају препреку на путу. Како другачије прихватити ослобађање човека чији повратак на Косово и Метохију, можда, ако не и извесно, представља корак у нове немире, па чак и међуалбанске сукобе?

Ако, за тренутак, занемаримо чињеницу да је Рамуш Харадинај већ починио довољно ратних злочина (који су, да парадокс буде већи, описани у књизи), подсећам да ти злочини не застаревају, па је актуелна пресуда Хашког трибунала увек подложна чак и судском преиспитивању, а не само згражавању јавности. Умесно је овде запитати се и како то да Хаг није био заинтересован за податак да су сви сведоци његових злочина нетрагом нестали? Одговор на то питање добићемо веома брзо. Баш као што ће они који се праве да то већ не знају ускоро сазнати и ко је господарио терористима на Косову и Метохији.

Јер, како оправдати нека будућа злодела Рамуша Харадинаја и његових људи, за која, по овом формули, неће бити одговоран он. Чак ни у смислу командне одговорности. За жртве које могу, у догледно време, пасти на Косову и Метохији, одговорност је на Харадинајевим послодавцима, на онима који су, попут утицајних мафијашких босова, издејствовали поновну невиност.

Само, не треба заборавити, српски народ има добро познату изреку по којој се ономе „ко с ђаволом тикву сади, она о главу разбије“.

Овде, међутим, није реч о томе. Пресуда Хашког трибунала није тек један од судских промашаја, који се, у будућности, може контролисати. Овде није у питању „детиња суза“ због које је оправдано ослобађање хиљаду злочинаца како би се избегло недопустиво кажњавање невиног. Овде се не ради о дубоким продорима у људску психу Фјодора Достојевског. Овде се не ради ни о заблудама судске праксе, ни о злочину из афекта. Овде нема олакшавајућих околности. Реч је, једноставно, о понижавању једног народа, зарад интереса.

Зато је пресуда Хашког трибунала забринула грађане Србије и навела на нова туробна размишљања. ■

НОВИ
ПОЧАСНИ
ГРАЂАНИ НИША

ЉУДИ ВЕЛИКОГ СРЦА



У последњих седам година хуманитарна организација „Бенџамин“ помаже деци чији су очеви настрадали у ратним дејствима на тлу бивше Југославије. Брачни пар Анастасију тренутно помаже 50 сирочади из Србије и 80 из Грчке.

На предлог Комисије за награде, Скупштина града Ниша доделила је звање почасног грађанина Ниша, Харалампусу Анастасију и Џоани Анастасију, оснивачима и волонтерима хуманитарне организације „Бенџамин“. То значајно признање брачном пару Анастасију уручио је председник Скупштине града Ниша Горан Илић. Том приликом шира јавност је сазнала више појединости о људима чија су имена постала синоним за хуманост и човекољубље у нишком крају.

Харалампус Хари Анастасију рођен је у Катеринију 1944. године, четири месеца након трагичне погибје свог оца у грађанском рату. Са осам година остаје и без мајке и одраста у сиротишту у Катеринију. У осамнаестој години напушта Грчку и одлази, најпре, у Аустралију, а затим у Америку и Канаду, где ради као инжењер информатике.

Џоана Анастасију је, заједно са родитељима и четири сестре, емигрирала из Грчке када је имала три године. Завршила је психологију и у Торонту радила у великој компанији за промет некретнина. Удала се за Харалампуса 1969. године. После више од двадесет година брачни пар Анастасију вратио се у Грчку, са намером да помаже децу без родитеља. Окупили су људе који су одрасли у сиротишима и основали хуманитарну организацију „Бенџамин“, која помаж сирочад из Грчке.

Након бомбардовања наше земље 1999. године, Харалампус Анастасију допремио је помоћ за грађане Ниша и одлучио да хуманитарна организација „Бенџамин“ помогне деци која су остала без очева у ратним збивањима на тлу бивше Југославије. Та сарадња траје и данас. Три пута годишње – пред Божић, Ускрс и почетак нове школске године – хуманитарна организација „Бенџамин“ додељује породицама новчану помоћ, а уз то деца добијају и пригодне поклоне.

Деца угроженог здравља добијају и финансијска средства за лечење. Тако је Марија Жегарац уз финансијску помоћ те хуманитарне организације подвргнута операцији срца у Америци. Сваке године брачни пар Анастасију организује летовање за децу коју помажу. Током летовања деца у кампу уче енглески језик, имају курсеве из различитих области и склапају пријатељства са децом из Грчке, која деле судбину сличну њиховој.

Брачни пар Анастасију тренутно помаже 50 сирочади из Србије и 80 сирочади из Грчке. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

ЉУБАВ И ОХРАБРЕЊЕ

Примајући награду Харалампус Анастасију изјавио је да је прихватио да захвалношћу и у име све деце која су изгубила очеве током бомбардовања 1999. године.

– Ову награду посвећујем човеку грчко-кипарског порекла и његовој супрузи који су изградили сиротиште у коме сам одрастао и научили ме како да волим своје пријатеље безусловно, никада не очекујући ништа заузврат, осим милости Божје. Јуна 1999. године посетио сам Ниш. Тада сам донео хуманитарну помоћ из града Катеринија. Мој циљ је био да пронађем децу која су изгубила родитеље у управо завршеном рату. Од тада до данас Џоана и ја смо посетили Ниш више од тридесет пута и увек смо донели поклоне, финансијску помоћ, љубав и речи охрабрења. Ми желимо да деца коју помажемо имају исте могућности као и остала деца у заједници. Приликом сваке посете Нишу охрабрујемо децу да вредно уче, воле Бога и своју земљу. Уверавамо њихове мајке да ће једног дана бити пријатно изненађене када виде да су њихова деца успела у животу као и ми. Уколико је подухват „Бенџамина“ био успешан, то је због свих људи који желе да помогну деци без очева да једног дана постану успешни грађани. Џоана и ја смо поносни што смо грађани Грчке и Канаде и што сада имамо привилегију да будемо и грађани Ниша. Желимо и да 2008. година буде прекретница за нашу вољену Србију – изјавио је господин Анастасију.

Међународни симпозијум на Тари

ПРЕТЊЕ БИОТЕРОРИЗМА

У организацији Управе за здравство
Министарства одбране и Секције за зоонозе
Српског лекарског друштва, у хотелу „Оморика“
на Тари одржан је међународни симпозијум
– Десети епизоотолошки дани

На скупу је учествовало више од 200 стручњака ветеринарске и хумане медицине, универзитетских професора и представника ветеринарске службе из Србије, Црне Горе, Босне и Херцеговине, Македоније, Словеније, Бугарске и Немачке.

Симпозијум је отворио начелник ВМА генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић, који је истакао да борба са зоонозама, болестима људи и животиња, од којих се многе налазе на листи потенцијалних биолошких агенаса, представља императив опстанка човечанства и заједнички задатак за војно и цивилно здравство, представнике хумане и ветеринарске медицине.

Учесници са ВМА одржали су више предавања о медицинској заштити од биолошких агенаса и биотероризма, из области природножаришних инфекција, дијагностике и профилаксе зоонозних инфекција (лајмске болести, туларемије, рикециоза итд).

Уводно предавање на тему „Биотероризам – актуелни изазов и глобална претња“ имала је научни сарадник др Елизабета Ристановић са Војномедицинске академије.

– Биотероризам је актуелни и опаки изазов и велики глобални проблем од кога нико није поштеђен. Биолошко оружје се, због јевтине производње и ефикасне, а једноставне примене, сматра „атомском бомбом сиромашних“. Развојем генетичког инжењерства и биотехнологије, научници су почели да се играју богова, а биолошко оружје постаје све савршеније и убојитије. Дакле, реч је о глобалној опасности – истакла је др Ристановић.

Одговор на питање како се супротставити и одбранити од тог зла је јасан – непрекидно усавршавање знања, уједињавање стручњака разнородних профила у земљи који се баве том проблематиком и сарадња са међународним институцијама, тј. општи фронт отпора нарастајућој претњи.

Е. Р.

КУРС ИЗ ОТОРИНОЛАРИНГОЛОГИЈЕ

У организацији Клинике за оториноларингологију ВМА, Српског лекарског друштва и Друштва пријатеља оториноларингологије из Швајцарске, на Војномедицинској академији одржан је дводневни курс ендоскопске хирургије синуса. Учесници су били оториноларинголози из Србије, Црне Горе и Републике Српске.

Курс је обухватио рад у лабораторији и хирургију уживо, коју су путем телемедицинског преноса могли да прате сви учесници. Предавачи су били доц. др Андреас Лојниг са Максимилијан универзитета у Минхену, познати европски стручњак из ове области, и стручњаци Клинике за оториноларингологију ВМА.

Осим великог стручног значаја, овај скуп представља још један корак у афирмацији међународне научне и стручне сарадње ВМА.



НОВА МЕТОДА ГРУДНЕ ХИРУРГИЈЕ

Тим стручњака Клинике за грудну хирургију ВМА, предвођен пуковником проф. др Војканом Станићем, успешно је обавио видео асистирану торакоскопску хируршку интервенцију (ВАТС) код пацијента са рецидивним спонтаним пнеумотораксом. Ова интервенција први пут је урађена и у Војномедицинској академији и у Београду, а до сада је код нас спровођена у Институту за плућне болести у Сремској Каменици.

Увођење ове процедуре у рутинску дијагностичку и терапијску праксу на ВМА, уз претходну набавку опреме и едукацију стручњака, представља вредан допринос даљем унапређењу грудне хирургије која успешно прати савремене светске токове у овој области хирургије.

УСПЕХ ВАСКУЛАРНЕ ХИРУРГИЈЕ

Стручни тим васкуларних хирурга, анестезиолога и радиолога Војномедицинске академије успешно је урадио још две операције ендоваскуларне реконструкције анеуризме абдоминалне аорте, чиме је настављен рад започет фебруара ове године, када су урађене прве две такве процедуре. Тиме се ојачава фронт медицинских установа у земљи које у рутинску праксу уводе најсавременије методе ендоскопске васкуларне хирургије.

Интервенције су урађене код једног војног и једног цивилног осигураника, чиме ВМА и практично демонстрира своје присуство у систему јавног здравства Србије.

САРАДЊА СА ВИСОКИМ И СРЕДЊИМ МЕДИЦИНСКИХ ШКОЛА

На Војномедицинској академији, 4. априла, потписани су уговори о сарадњи у настави између те установе и више државних и приватних акредитованих високих и средњих медицинских школа. Уговорима, које су потписали начелник ВМА генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић и директори четири високе и три средње школе из Београда и Гуприје, предвиђено је да Војномедицинска академија постане наставна база за те школе.

Потписивање уговора и договорени нови облици сарадње знатно ће допринети јачању везе ВМА са образовним институцијама Србије. Генерал Јевтић је посебно поздравио иницијативу школа које образују сестрински кадар да организују едукативне курсеве који ће знатно унапредити свакодневни рад са пацијентима у области унапређења здравствене неге.



МРАК НА СВЕТЛИМ

Након деведесетих година, праћених друштвеним кризама и нестабилношћу, корупцијом на свим нивоима и ескалацијом терористичких активности „Тупамароса“, почео је процес постепеног смиривања стања у земљи. У томе је значајну улогу имао и систем безбедности Перуа.



Током последњег миленијума територија данашњег Перуа била је средиште неколико андских цивилизација, међу којима је најпознатије царство Инка, које су 1533. године разорили шпански конкистадори. После три столећа колонијалне потчињености, Перу је 1821. године стекао независност. У току 20. века, у тој земљи смењивале су се војне хунте и ауторитарни режими са краћим периодима успостављања демократске власти.

Током осамдесетих година прошлог века, Перу се суочавао са озбиљним изазовом – спектакуларним герилским акцијама маоистичке организације „Светла стаза“, која је имала традиционално упориште у појединим деловима државе, посебно у руралним крајевима, настањеним сиромашним домородачким индијанским становништвом. Контраверзни период владавине председника Фушимора, уз почетни економски раст, довео је Перу крајем деведесетих година до друштвене кризе и нестабилности, праћене корупцијом на свим нивоима, на шта се надовезала и ескалација терористичких активности „Тупамароса“. Након Фушиморијевог протеривања 2000. године, започео је процес постепеног смиривања стања у земљи.

■ РАСКИД СА ПРОШЛОШЋУ

Систем безбедности Перуа је у протеклим деценијама био под утицајем трансформација кроз које је земља пролазила у успостављању унутрашње стабилности и спорог процеса транзиције из диктаторских и ауторитарних влада ка успостављању демократских институција. Символичан раскид са прошлошћу представљало је расформирање озлоглашене Националне обавештајне службе (SIN) и хапшење њеног моћног шефа Монтесиноса 2000. године. Уместо ње, јуна 2001. године, са наслеђеном логистиком и кадром из SIN који нису репресирани, формирана је нова цивилна контраобавештајна и обавештајна служба – Национални обавештајни савет (CNI), потчињена председнику републике. Идуће, 2002. године, распуштена је и Дирекција за борбу против тероризма (DINCOTE), која је, под фирмом спровођења антигерилских акција, била одговорна за бројна груба кршења људских права током осамдесетих и деведесетих година прошлог века.

Актуелни обавештајно-безбедносни систем Републике Перу чине цивилне и војне обавештајне и контраобавештајне службе, безбедносне службе и полицијске снаге Министарства унутрашњих послова.

Војна компонента обавештајно-безбедносног система Перуа успостављена је у оквиру Националне армије, а њена окосница је Војна обавештајна дирекција (DINTE). Обавештајна служба армије (SIE) надлежна је за офанзивни обавештајни рад и контраобавештајну заштиту војних објеката. Поред ових агенција, војне службе безбедности делују и у оквиру родова морнарице и ваздухопловства перуанске војске.

Окосницу перуанских специјалних снага од 1980. године чини јединица под називом Снаге за специјалне операције (FOES), која се налази у саставу Ратне морнарице те земље. Састав FOES укључује и посаде борбених чамаца, падобранце, диверзанте и обавештајне официре. Припадници те јединице су током осамдесетих година учествовали у низу антитерористичких акција заједно са припадницима DINCOTE.

Пре 1980. године, терористичке групе у Перуу нису биле добро организоване, тако да су снаге безбедности са њима релативно лако излазиле на крај. У том периоду је практично била зауста-

СТАЗАМА

вљена и делатност некадашње левичарске гериле. Међутим, током осамдесетих година, после деценије припрема у тајности, спектакларним акцијама на перуанску сцену вратила се организација „Светла стаза“ Абимаела Гусмана Рејноса. Левичарска идеологија и њоме правдано насиље имају традиционално упориште у појединим деловима Перуа, посебно у руралним крајевима у којима домородачко индијанско становништво живи у крајњој беди.

■ КОНТРАТЕРОРИЗАМ

Неуспела аграрна реформа 1968. године, коју је реформистички настројени генерал Хуан Веласко Алварадо покушао да спроведе у оквиру настојања да побољша социјални положај угрожених слојева, довела је Перу у тешку економску кризу, која је резултирала политичким заокретом и доласком на власт 1980. године структура иза којих су стајали крупни земљопоседници. Истовремено је из свог првобитног упоришта, провинције Ајачо, „Светла стаза“ проширила своје активности на читаву територију Перуа. Уз подршку сељака и Индиоса иза које су стајале и симпатије и страх, поменутој организацији се све више усредсређивала на тероризам и међународни шверц кокаина.

Одговор државе на изазов „Светле стазе“ била је Дирекција за контратероризам (DINCOTE). Покушали су да на терористичке акције одговоре њиховом тактиком, тако што се један број припадника DINCOTE, који је познавао индијанска наречја, инфилтрирао у упоришта „Светле стазе“, укључујући и сам Ајачо.

Овакав приступ власти контратероризму је ипак представљао изузетак, а не правило. Наиме, председник Фернандо Белаунде је новембра 1983. године одобрио војну акцију у „угроженим зонама“ у којој је дошло до бруталне одмазде према потенцијалним терористима, али и према локалном становништву. Најпознатији случај био је напад војске на село Сокол код Ајача, када је на венчању у сеоској цркви убијен 31 сељак.

ПЕРУ У БРОЈКАМА

Перу се налази у западном делу Јужне Америке и граничи са Чилеом, Боливијом, Бразилом, Колумбијом и Еквадором. На 1.285.220 км² живи око 28.675.000 становника (45 посто Индијанаца, 37 посто мелеза–местика, 15 посто белаца, 3 посто осталих). Према религијском опредељењу, највише је римокатолика (81%). Званични језици су шпански и кечуа, а у употреби су и бројни језици и наречја амазонског подручја. Држава је административно подељена на 25 региона и једну провинцију.

УНИТАРНА РЕПУБЛИКА

По облику уставног уређења, Перу је унитарна република са председничким системом власти. Шеф државе и носилац извршне власти у земљи је председник републике – од јула 2006. године ту функцију обавља Алан Гарсија Перез, који именује Владу – Савет министара и њоме председава. У перуанској влади иначе постоји и функција премијера, али он има само формалне ингеренције над радом министара. Председник републике се бира на општим изборима сваке пете године.

Законодавна власт у Перуу припада једнодомној Скупштини, чијих се 120 места попуњава на општим изборима по пропорционалном изборном систему сваке пете године.

Према извештајима УН, у периоду од 1987. до 1990. године, Перу је био на врху светске листе земаља по броју ухапшених и „несталих“. Припадници полиције и војске примењивали су тортуру над затвореницима, што је укључивало гашење цигарета по телу, електрошокове у пределу гениталија, присиљавање да леже на врелим металним површинама и слично.

Септембра 1992. године, снаге DINCOTE успеле су да открију и заробе вођу „Светле стазе“ и његове најближе сараднике, који су потом у судском процесу осуђени на доживотне робије.

У читавом том периоду, супротстављање перуанских власти терористичким претњама било је некоординирано. Уз то, уместо ефикасности, безбедносне снаге исказивале су бруталност, а Национална обавештајна служба (СИН) оптуживана је за повезаност са наркосовима.

У односу на операције у којима се специјалне антитерористичке јединице нису прославиле, спектакларна акција коју је, 22. априла 1997, извело 140 припадника безбедносних снага Перуа, предвођених специјалцима FOES, изненадила је свет. Постојало је, наиме, опште уверење да за акцију те врсте перуанске специјалне јединице нису способне. Те снаге успеле су да деблокирају и преузму резиденцију јапанског амбасадора у Лими у којој је дуже од четири месеца 14 припадника левичарског „Революционарног покрета Тупак Амару“ (МРТА) држало 72 таоца. Операција спасавања талаца трајала је 22 минута. У окршају је погинуо један талац; смртно су страдала два војника, док их је девет рањено; ликвидирано је свих 14 терориста. Међутим, овај успех је више био резултат опале концентрације и будности Тупамароса, него изузетне обучености перуанских антитерористичких јединица, којима је требало више од три месеца да се припреме за акцију.

Антитерористичка јединица која је била ангажована на ослобођењу талаца располагала је различитим врстама аутоматског оружјања – АК47, АКМ, П-90, узи, МР-5. Тимови снајпериста били су опремљени снајперским пушкама FN-FAL. У акцији је коришћено и неколико оклопних возила са митраљезима.

Крајем 2002. године, Снаге за специјалне операције су реорганизоване и промениле назив у Команда за специјалне операције. У саставу те јединице делују четири оперативне групе: Група за специјалне операције Центар, смештена у граду Каљао; Група за специјалне операције Север, са седиштем у месту Тумбес; Група за специјалне операције Североисток, која се налази у Пукалпи, и Група за спасавање при штабу јединице у граду Каљао. ■

Др Милан МИЛОШЕВИЋ



НОВЕ ЧЛАНИЦЕ НАТОА

На самиту НАТОа у Букурешту, Хрватска и Албанија добиле су позив за чланство у Северноатлантској алијанси, али не и Македонија. Генерално секретар НАТОа Јап де Хоп Схефер је на конференцији за новинаре прецизирао да ће Македонија добити позив за чланство чим реши спор са Грчком око свог уставног имена.

– Постигли смо сагласност да упутимо позив Бившој Југословенској Републици Македонији чим буде пронађено обострано прихватљиво решење за питање имена – рекао је Схефер.

Генерални секретар НАТОа рекао је да је Алијанса за сада не започиње преговоре о чланству са Украјином и Грузијом, које ће, како је рекао, једног дана постати чланице НАТОа. ■



ТРЕНИНГ ЦРНОГОРСКИХ И АМЕРИЧКИХ МОРНАРА

Црногорски и амерички војници одржали су заједнички тренинг на броду Морнарице САД-а који је усидрен у луци Бар. Црногорски морнари су током боравка на броду имали прилику да виде савремену опрему и технологију америчке фрегате Џон Хол.

Заједничком тренингу морнара присуствовао је црногорски државни врх и амбасадор САД у Црној Гори. Црногорски званичници су на броду разговарали са америчким амбасадором о билатералним односима и војној сарадњи две земље. ■



ЦРНА ГОРА У ПРОГРАМУ „ИНТЕНЗИВНОГ ДИЈАЛОГА“



Црна Гора је примљена у програм „Интензивног дијалога“ са НАТОом на самиту у Букурешту, изјавио је Милан Рођен, министар иностраних послова Републике Црне Горе. Црна Гора је заједно са Босном и Херцеговином позвана да почне дијалог на политичкој и безбедносној основи, након што је званично оцењено да су те две државе постигле висок степен демократизације.

Представљајући Презентациони документ о приступању Алијанси на састанку Евроатлантског партнерског савета на самиту НАТОа у Букурешту, Рођен истакао је да Црна Гора сматра да та алијанса има водећу улогу као гарант безбедности Европе и ширег евроатлантског простора.

Црногорски шеф дипломатије рекао је да је процес интеграције у НАТО компатибилан са процесом још једног важног заједничког стратешког циља, а то је интеграција Црне Горе у Европску унију. ■

СПОРАЗУМ САД И ЧЕШКЕ

Сједињене Америчке Државе и Чешка постигле су договор о постављању дела новог америчког антиракетног штита на чешкој територији. Правно обавезујући споразум, по коме ће у Чешкој бити инсталирана радарска станица, биће повезан са осталим америчким објектима за противракетну одбрану у Европи и САД.

Чешки министар спољних послова Карел Шварценберг изјавио је новинарима, после састанка са америчким државним секретаром Кондолизом Рајс у Букурешту, да би споразум могао да буде потписан почетком маја.

Чешки премијер Мирек Тополанек је цитирао закључак из саопштења са самита лидера Алијансе да ће нова радарска станица у Чешкој бити укључена у сваки нови противракетни одбрамбени систем НАТОа, а у америчко-чешком саопштењу речено да ће „знатно допринети укупној способности Северноатлантског савеза да одговори на постојеће и будуће претње“. ■

БИХ ФОРМИРА ПРОФЕСИОНАЛНУ ВОЈСКУ



Министарство одбране Босне и Херцеговине позвало је кандидате да се пријаве за будућу професионалну војску, у којој ће бити припадника сва три конститутивна народа.

Срби, Хрвати и Бошњаци позвани су да конкуришу за 300 места у различитим секторима армије. Два босанскохерцеговачка ентитета – Федерација БиХ и Република Српска, постигла су пре две године договор о напуштању одвојених одбрамбених структура и установљењу јединствених оружаних снага БиХ, које би бројале 10.000 људи. ■



Пише
Александар РАДИЋ

ЗАПАДНИ БАЛКАНИ И НАТО

Одлука чланица НАТОа да Македонију за сада оставе по страни, своди подрегионални биланс самита у Букурешту на добитак исказан само за блиске америчке савезнике. Проширењем са две нове чланице и одлуком да се Босна и Херцеговина и Црна Гора уведу у процедуру интензивiranог дијалога, отворен је пут у НАТО свим другим државама подрегиона – осим Србији.

После самита у Букурешту простор подрегиона насталог на развалинама бивше јужнословенске федерације нашао се сврстан у НАТО. Хрватска и Албанија постале су чланице савеза, Македонија ће то пре или касније бити, иако се налази под притиском Грчке, а Босна и Херцеговина и Црна Гора јасно су ставиле до знања да желе у НАТО.

Хрватска се нашла у улози новог подрегионалног лидера. Лобирање, солидан маркетинг, реформски потези или у неким областима барем обећања да ће бити промена, активно учешће у Партнерству за мир, одржавање контингента у Авганистану и низ других конкретних потеза на потврђивању привржености вредностима интеграционог процеса, довели су Хрватску до позива за пуноправно чланство у НАТО и до прве праве државничке посете америчког председника тој држави, ако се изузме кратки излет Клинтон до Плеса на пропутовању 1996. године.

Бушов боравак у Хрватској представља јасан симбол промене статуса Хрватске, која се у недавној прошлости, без обзира на добре везе са САД, неретко налазила под притиском проузрокованим теретом ратних година. У време Туђманове владавине, хрватске власти трудиле су се да, осим учвршћивања самосталности и прогона Срба, повећају утицај на регионалном нивоу. Једна од мрачних страница, о којој се врло мало сазнало у широј јавности, јесу активности Хрватске на дестабилизацији конкурената из региона, пружањем подршке организованом криминалу. Туђманова ера се завршила, а Хрватска се нашла у улози подрегионалног лидера без насилних потеза и у складу са правилима модерног политичког живота.

У стриктно одбрамбеном домену спроведене су реформе оружане силе и у току су реорганизација и модернизација у складу са стандардима и потребама НАТОа. Повремено је било неспоразума, као што је одлука о усвајању Закона о економско-риболовном појасу (ЗЕРП), који се без обзира на покушаје разложних тумачења о правима малих држава да афирмишу своје интересе, косио са интересима Италије и Словеније – држава које су се одавно афирмисале и у ЕУ и у НАТОу. У одбрамбеном систему тај закон требало је да прати развој снага за контролу морских граница. Зато су планиране набавке нових патролних бродова за отворено море и нових брзих патролних чамаца као елемената ефикасног система примене ЗЕРП-а. Међутим, после неколико децидираних упозорења из Европске уније, Санадерова влада одрекла се ЗЕРП-а. Улагања у морнарицу неће бити редукована за-

то што се у НАТОу, са друге стране, цени ангажман у јачању контроле у Средоземном мору и то ће бити једна од важних мисија Хрватске унутар савеза.

У политичко-медијском конфликту око ЗЕРП-а посебно су се истакли Словенци, са тврдим ставом око слобода које може да има држава на листи чекања за придруживање Европској унији. Показали су како се може остварити политичка амбиција када се једном уђе у ЕУ и НАТО – они су значај у архитектури интеграционог процеса градили са позиције државе која има посебне везе на простору бивше СФРЈ. Словенци су добили важна места у комуникацији ЕУ и НАТОу са подрегионом лоцираним преко Сутле. Показали су одлучност и тако што су на Косово и Метохију, у саставу Кфора, послали контингент еквивалента батаљона, што се за мале димензије словеначке оружане силе може сматрати правим подвигом. На дужи рок Словенци су тим потезима исказали приврженост вредностима ЕУ и НАТОу и тиме себи обезбедили утицај на политичком и економском плану.

Хрватска сада има прилику да следи словеначки пример у безбедносном сектору. Преузимањем на себе задатака у подрегиону, пре свега трансфера знања, школовања и обуке кадра држава заинтересованих за улазак у НАТО – Босне и Херцеговине и Црне Горе – имаће прилику да стекне много позитивних бодова у очима савезника.

Подршка Вашингтона и великих чланица ЕУ да Косово прогласи независност, а сада и пријем Албаније у НАТО, охрабрују албански етнос да створи јединствену албанску државу. НАТО наводно треба да буде препрека за такав развој прилика у подрегиону.

Исти ти савезници су Македонију у Букурешту затворили врата за пријем, зато што се Грчка као чланица НАТОа противи уласку северног суседа све док се не пронађе име без античког корена, какав може да се одрази на хеленски национални понос. Од грчког вета користи ће имати албански екстремисти, јер они ионако не желе да виде Македонију на политичкој карти континента.

Одлука чланица НАТОа да Македонију за сада оставе по страни, своди подрегионални биланс самита у Букурешту на добитак исказан само за блиске америчке савезнике. Проширењем са две нове чланице и одлуком да се Босна и Херцеговина и Црна Гора уведу у процедуру интензивiranог дијалога, отворен је пут у НАТО свим другим државама подрегиона – осим Србији. ■

Call of Duty 4: Modern Warfare

ЧЕТВОРКА



Није уобичајено да се мењају наставци појединих игара, заснованих на опробаном рецепту. Храбри издавачки потез фирме Activision да промени тему изненадио је многе љубитеље тог жанра. Трећи наставак се никада није појавио за кућне рачунаре, већ искључиво за најпопуларније конзоле. Чудна пословна политика – или нешто друго, али резултат је чиста петица. Тероризам је више него актуелан проблем у свету и овај наставак се бави њиме.



рича у тој игри је већ виђена – совјетски нуклеарни пројектили у рукама блискоисточних терориста. Хронолошки је мање или више линеарна, али се смењују актери. У улози сте припадника британског SAS-а и моринца САД. Од почетка је врло динамично и вашу пажњу ће, вероватно, држати до самог краја.

Иде у ред игара које се (ако имате времена) играју у једном даху. На жалост или на срећу, та симулација је кратка, па вам неће одузети више времена од једног послеподнева.

Игра је специфична и по томе што у једном тренутку ваш лик умире. Наравно, не као што бисте помислили да је нормално за тај жанр, где се гине чим вампусти опрез, овде „ваш моринац“ страда у нуклеарној експлозији и у остатку приче играте само као припадник SAS-а.

Монотонију, ако је и има, на неким местима разбија повремено „играње“ са AC-130 gunship, где, гледајући са безбедне удаљености, отклањате претње вашем тиму на земљи. Црно-бела слика без звука приликом експлозија на земљи приказује на невероватан начин врло аутентично модерно ра-

ЗА ЧИСТУ ПЕТИЦУ



товање са велике даљине, у овом случају са велике висине. Све подсећа на добро познате снимке са CNN-а из 1999. године.

Осим споменутог дела, где без емоција и узбуђења немилосрдно уништавате све под собом, додате су и неке новости у игри, које ће вам подићи ниво адреналина. Најпре, у неколико мисија имате „част“ да упознате псе који ће вас за две или три секунде убити. Друга мисија ће вам у сећању остати веома дуго. Место радње је околина Чернобиља, а циљ је ликвидирати терористу. У улози сте снајперисте и, осим што „читаву вечност“ идете до места одакле имате поглед на metu (при чему пролазите кроз бројне патроле и опасна места), требате и да

КОНФИГУРАЦИЈА

Оперативни систем: Windows XP или Vista
Процесор: Intel 2.4 GHz / AMD 2800+ или јачи
Меморија: 512 MB RAM или 768 MB ако се користи Vista
Видео картица: NVIDIA GeForce 6600 / Radeon 9800Про или јача
Места на диску за инсталацију: 8 GB

побегнете и чекате довољно дуго док не дођу по вас хеликоптером. Да проблем буде већи – морате да пазите и на смер ветра, радијацију, псе, патроле...

Програмери су, наравно, убацили, као и до сада, могућност да не погинете од једног метка, а ако непријатељева граната падне близу вас, можете (у року од неколико секунди) да је вратите назад. Наравно, неуспех је фаталан. Занимљиво је што након завршетка игре имате и један додатни „ниво“.

Након огромног списка учесника у изradi те симулације следи мало изненађење. Али нећемо вам открити које. Оиграјте игру и сами погледајте о чему је реч.

Графика је врхунска са много детаља. Користи се мноштво визуелних ефеката и право је задовољство гледати „ватромете“ који су свуда око вас. Верно су приказане све страхоте рата, укључујући и нуклеарну експлозију (коју не можете да преживите). Звук прати графику и све делује веома стварно.

Уз ову забавну симулацију протећи ће вам веома брзо неколико сати, па је слободно можемо прогласити игром 2007. године. ■

Игор ВАСИЉЕВИЋ

ПРЕДСТАВЉЕНА МОНОГРАФИЈА
„СРПСКА ВОЈСКА“
ДР БОЈАНА ДИМИТРИЈЕВИЋА

МОНОГРАФИЈА СА ДУШОМ

Снимио Д. БАНДА

У Централном дому Војске Србије јавности је представљена репрезентативна монографија посвећена настанку, традицији и садашњем тренутку наше војске



Војска је у нашем народу један од симбола његовог постојања. Нема српске породице у којој неко није носио униформу војника, подофицира, официра, генерала... После толико векова борбе за исконско право човека – слободу, најзад имамо своју државу Србију и војску.

Српска војска чији су корени дубоки и постојани, почива на вишевековној традицији и непрекинутој нити трајања. Бранила је свој народ и достојанство, била (по)жртвована али, увек је часно обављала своју дужност. Непоколебљиво, храбро и до краја одано.

Где су њени почеци, како је текло историјско трајање, куда је ишла и где је стигла?

О томе пише историчар др Бојан Димитријевић, помоћник министра одбране за људске ресурсе, у репрезентативној монографији „Српска војска“, која је 11. априла представљена јавности у Централном дому Војске Србије. Том чину су присуствовали представници Министарства одбране, Генералштаба, научних институција, установа културе и средстава јавног информисања...

О репрезентативној монографији говорили су рецензенти: начелник Генералштаба генерал-потпуковник мр Здравко Понош, генерал-мајор др Божидар Форца, начелник Управе за планирање и развој Генералштаба Војске Србије, пуковник др Драгутин Јовановић, начелник Управе за школство и аутор др Бојан Димитријевић. То је капитална књига која се чита с пажњом и гледа с поштовањем. Плени својим изузетним изгледом и јасним садржајем. Беспрекорно је опремљена и може служити на част – војсци, аутору и издавачу, Дирекцији за издавачку и библиотечно-информациону делатност, односно Војноиздавачком заводу. Текст је штампан на српском и енглеском језику. О њеном врхунском ди-



Начелник Генералштаба
генерал-потпуковник
мр Здравко Понош

ДВЕ ДИМЕНЗИЈЕ КЊИГЕ

Говорећи на представљању монографије, генерал Понош је, сем осталог, рекао:

– Књига има две димензије: континуитет српске војске и пројекцију Војске Србије у моменту када је написана. Наставак модерне српске државе неодољив је од стварања њене војске и обрнуто. Током тешког времена, мењали су се називи, границе, државна уређења, војна техника... Била је краљева, ослободилачки покрет, народна... Али, њу су увек чинили људи, војници, одани својој дужности и свом народу.

Друга димензија тиче се акумулације институционалног знања у протекла два века. Књига долази у право време, након темељне реорганизације наше војске, свих њених структура.

Током 2008. године тежиште активности је обука. Формирали смо центре за обуку, све више времена војници проводе на полигону.

Усавршавање припадника ВС је стварност и потреба. У том смислу, учење енглеског језика је интензивно и свеприсутно. Учи се не само у Београду већ и у гарнизонима широм Србије.

Формиран је и подофицирски кор, а концепт активне резерве постаје стварност.

Садржај књиге није заробљен у тренутној организационој структури војске. У монографији су приказане делатности и целине које су постојале и постојеће. И ово дело сведочи колико је војска широм отворена за јавност. Монографија је писана на популаран начин, лако се чита и разуме. Аутор је човек који много зна о војсци, учесник у њеном профилисању и организацији.

зајну сведочи и награда „Добар дизајн“, добијена на 14. међународном сајму књига у Новом Саду.

– Модерна српска држава и њена војска настале су у току Првог српског устанка, после вишевековне отоманске окупације. Од тог времена, аутор нас води кроз развој њене оружане сила, ратове, болна страдања и славне победе. Не прескаче периоде и не ућукује истину. Први и Други светски рат, чувене војводе, епопеје, непрегледни фронтови... Партизанске колоне, огроман допринос антифашистичкој борби коју је свет признао и увек поштовао. Послератни развој, видови, родови, службе... Све у узбудљивој слици и једноставној речи. Смешују се странице попут кадрова документарног филма. За добар филм неопходна је одлична фотографија, а њен избор за монографију је сјајан. Читаво богатство!

Листајући странице књиге, која има душу, стижемо до данашњег профила Војске Србије, њеног система, родова, логистике, школовања, међународне сарадње... Представљамо их свом народу и свету. На најбољи начин у најфинијим нијансама. На готово свим страницама преплићу се прошлост и садашњост, наговештава се будућност. Вуку се паралеле, упућује на суштину – рекао је генерал Форца.

Како је истакао аутор др Бојан Димитријевић, монографија је производ тимског рада који је успео у намери да објасни и помири све појаве које су пратиле нашу војску у два века постојања; Обреновићеву и Карађорђевоу, краљеву и Титову, партизанске и четничке колоне, рат против НАТОа и сарадњу с НАТОом...

Заиста, добили смо монографију која ће много значити и дуго трајати, а генерације које долазе имаће где да дописују нове редове. ■

Бранко КОПУНОВИЋ

Додељене награде „Златни беоцуг“ У ЧАСТ КУЛТУРНОГ СТВАРАЛАШТВА

Централни дом Војске Србије био је домаћин доделе традиционалног признања које се сваког пролећа уручује најзаслужнијим ствараоцима Београда на пољу науке, културе и уметности

Када свечаност почне документарним филмом а тема је рат, онда је у том чину садржан уметнички израз, сећање, успомена, опомена... Управо тако. Тешки призори разарања наше престонице 6. априла 1941. и много година после варварског напада никога не остављају на миру. Том приликом страдали су људи, њихова добра и културно благо. Народна библиотека, једна од највећих на Балкану и високоцењена у Европи.

После Другог светског рата обнављана је земља али и њена наука, култура, уметност. У част стваралаштва, доприноса и развоја, на понос престонице и оних који јој служе за углед, Културно-просветна заједница Београда основана 1956, од 1970. године додељује признање „Златни беоцуг“ ствараоцима, научницима, уметницима, посленицима културе, ансамблима, установама и организацијама. Њихов заједнички именитељ гласи: трајни допринос култури Београда.

Идејни творци награде су песник Васко Попа, који јој је дао име, Радомир Стевић Рас и Јевта Јевтовић. Ако би се поређала сва имена досадашњих лауреата био би то именик најуспешнијих, а књига у чијем су садржају образложена, представљала би својеврсну енциклопедију знања, вредности и мудрости.

Жири се једногласно одлучио да овогодишњи „Изванредни Златни беоцуг“ за животно дело додели прослављеном диригенту Оскару Данону, угледном академику историчару Драгољубу Живојновићу, надахнутом сликару Милораду Бати Михаиловићу и познатом драмском писцу Синеши Павићу.

„Изванредни Златни беоцуг“ припао је „Вечерњим новостима“ – издавачка делатност, Руском дому културе, Фондацији „Хемофарм“ и хору и симфонијском оркестру РТС.

„Златни беоцуг“ уручен је позоришном продуценту Бориславу Балаћу, КУД „Градимир“, Дворани Дома синдиката, лексикографу и публицисти Кости Димитријевићу, продуценту Душану Ђоковићу, сликару професору Љубодрагу Јанковићу, драмској уметници Соњи Јакуковић, филмској глумици Оливери Катарини, филмском ствараоцу Јовану Марковићу, композитору професорки Вери Миланковић, књижевнику и преводиоцу Кољи Мићевићу, драматургу и водитељки Татјани Петернек-Алексић, песнику и драмском писцу Раши Попову, историчару проф. др Слободану Ристановићу, сценографу професору Миодрагу Табачком, књижевници Љиљани Хабјановић-Ђуровић, тв критичару и новинарки Бранислави Џунов-Стошић и књижевници Љуљани Шоп.

На предлог жирија, председништво Културно-просветне заједнице Београда доделило је посебно признање, Повељу за изузетан допринос у акцији „Изградимо авалски торањ“: Велимиру Илићу, РТС-у, Удружењу новинара Србије, Скупштини града Београда и Саобраћајном институту ЦИП.

За промоцију српске културе у Европи победом на „Евросонгу“ најзаслужнији су: Марија Шерифовић, Владимир Грајић, Саша Милошевић и РТС. ■

Б. К.



Снимко Д. БАНДА



Пише
доц. др Дане СУБОШИЋ

ИНТЕНЗИВНА ПРИМЕНА

Имајући у виду развој хемијских, електричних и кинетичких несмртоносних технологија и експерименте који су у току, може се закључити да ће будућа пракса у великом броју случајева афирмисати њихову све интензивнију и успешнију примену

Користећи их у складу са правилима која се морају уважавати приликом њихове употребе, надражљивцима се лица онеспособљавају готово тренутно и краткотрајно. Онеспособљавање проузроковано правилном хемијском контаминацијом је нешкодљиво, што одговара намени и задацима противтерористичких јединица више него у случају смртоносних средстава принуде. О томе сведоче бројни успешни примери онеспособљавања лица против којих су коришћена средства за емитовање надражљивца.

■ НАДРАЖЉИВЦИ

Употреба сузавца CN први пут је евидентирана 1912. године у Паризу, приликом сузбијања грађанских нереда. Због успеха, који је том приликом остварен пре свега због изненађења, почео се примењивати и у војсци. Употреба надражљивца у војсци први пут је била масовна током Првог светског рата. Међутим, због малог броја средстава, неразвијене тактике и недовољног квалитета коришћених хемијских материја, нису оствариване довољне концентрације контамината.

Између два светска рата интензивно су развијани надражљивци и средства њихове примене, тако да се успешно користе у периоду 1935/36. године током војног ангажовања Италије у Етиопији, а нешто касније и Јапана на територији Кине. Након Другог светског рата, масовна примена надражљивца остварена је

током америчког војног ангажовања у Вијетнаму. Користећи сузавца у Јужном Вијетнаму од 1964. године, америчке јединице су до 1969. године чак 16,5 пута повећале количину употребљене хемијске материје. Док је 1964. године дејствовано са 162 тоне, докле је 1969. године количина примењеног сузавца износила чак 2.684 тоне. Успешности примене хемијских средстава за привремено онеспособљавање допринела је и мала смртност контаминираних особа. Од 10.400 затрованих, погинуло је 120 особа, што износи нешто више од 1%. Карактеристичан пример за аргументовање успешности примене надражљиваца током Вијетнамског рата је онај којим је, захваљујући коришћењу сузавца, заробљена група од 50 припадника вијетнамских снага, која се крила међу 400 цивила.

Мало је података о примени надражљиваца током извођења препада, јер се као најстрожа тајна чува свака предност у знању, нарочито када се ради о новим технологијама. Ипак, извесних података има. Наиме, познат је случај ослобађања талаца препадом из једне банке у Шведској 1973. године. Том приликом, вишеструки повратник у затворе у банци је држао четири таоца, и то три жене и једног мушкарца.

Талачка ситуација трајала је шест дана. Након неуспеха преговора, полиција је успела да ослободи таоце хемијским средствима. Наиме, полицијци су неопажено дошли до просторије у којој су били таоци и том приликом успели да убаци сузавца. Отмицар и таоци су напустили просторију заклањајући се од дејства сузавца. Одмах по изласку из контаминираних просторија отмицар је положио оружје и предао се полицији.

Надражљивици су коришћени и током грађанског рата на простору бивше СФРЈ. Први евидентиран случај односи се на противснајперска дејства овим оружјем и то против снајперског пара који је дејствовао на подручју Сарајева. Две хемијске бомбе пиротехничког типа убачене су у гаражу у којој су били снајперисти. Обојица су страдала због смртоносне концентрације која је створена у малом простору. У септембру 1993. године, током напада јединица кордунашког корпуса на Дивосело, хрватске снаге дејствовале су активно, између осталог испаливањем пет до шест хемијских тромблонских мина. Стављањем заштитних средстава у заштитни положај и због мале концентрације хемијске материје, наведена средства нису ефикасно примењена. У рејону Турња, хрватске снаге су такође примениле хемијска средства, овог пута у виду отровно-димних кутија, и тако одбиле напад јединица кордунашког корпуса. Најзад, у тзв. „бихаћком цепу“ коришћене су

отровно-димне кутије ради напуштања заклона, чиме су постизани велики успеси.

Умањење борбене способности јединица које настаје као последица примене хемијских средстава представља променљиву величину која, поред метеоролошких и географских обележја простора на коме се користе, односно времена у коме се одвија, зависи и од места, односно улоге контаминираних јединица у борбеном распореду. Тако су истраживања у НАТОу показала да се тај степен креће од незнатног за британске ваздухопловне базе у Немачкој, до 30 одсто за америчке трупе у првом борбеном ешелону, на једној вежби у САД. Из наведеног, може се закључити да су дејства надражљивцима много ефикаснија на снаге у непосредном борбеном додиру, него ван њега.

■ СРЕДСТВА ПРИНУДЕ

Бројни су примери коришћења електричних несмртоносних оружја који сведоче о успешном онеспособљавању и савладавању особа. При томе, евидентирани су случајеви када се она користе као прва (најчешће и једина) средства принуде, али и као допунска, јер је примена претходних била неуспешна. На пример, за препаде, заседе и обезбеђења, током којих се савладавају лица која пружају отпор, поучан је пример из САД, из августа 2002. године у Портланду. Наиме, возач камиона под дејством алкохола изазвао је саобраћајну незгоду и удаљио се са лица места. Принудно је заустављен ангажовањем полиције, али је након тога одбио да напусти кабину камиона. Тада је дејствовано кинетичком муницијом са сачмом у врећици, чиме је пробијено ветробранско стакло камиона. Након тога употребљен је надражљивац хемијске материје OS. Пошто осумњичени није реаговао, вероватно због тога што је био под дејством алкохола, успешно је употребљен „тејзер“ како би га онеспособили и извели из кабине камиона.

Поред наведеног примера, забележени су и они током којих се „тејзери“ користе као прво средство за онеспособљавање лица. Таквих и сличних случајева је веома много, пошто су разматрана оружја у оперативној употреби око три деценије.

Стално повећање броја полицијских управа на територији САД, које у своје наоружање уводе електрична несмртоносна оружја и њихова све чешћа примена сведоче о њиховој корисности. Тако је полиција округа Оранж на Флориди, која је међу последњим увела електрична несмртоносна оружја, примењивала наведена средства 2001. године у 228 случајева. Исте године, наведена средства принуде била су чешће употребљавана од свих осталих. Тако је на другом месту била употреба хемијских средстава, са 221 случајем коришћења, док је на трећем месту била физичка снага са 52 случаја примене.

Друге стране, „тејзери“ се може у потпуности избећи повређивање полицајца током интервенција. То је много безбедније средство од службене палице, јер 16 одсто полицајца током њене употребе бива повређено, док током употребе наведених средстава до тога не долази. Како је службена палица по полицајце безбеднија од физичке снаге, долази се до закључка да је „тејзер“ безбедније средство принуде и од физичке снаге.

Заустављач возила





Оружје за
испаљивање
кинетичке
муниције

У односу на пиштољ, револвер и аутомат, „тејзер“ треба разматрати са аспекта последица које изазивају по нападача, а тиме и на његове могућности угрожавања безбедности полицајца. Наиме, ово средство за око пола секунде онеспособљава лице, где год да је оно погођено. С друге стране, наведеним врстама ватреног оружја ради тренутне смрти лица или оне која наступа за краће време од пола секунде, потребно је нападача погодити у одређени део лица. При томе, треба имати на уму да погодак из ватреног оружја у срце оставља могућност лицу да у просеку живи још 14 секунди, током којих оно може да угрози безбедност полицајца и осталих људи у домету средстава којима располаже (при чему је посебно опасна ситуација таквих дејстава против терориста са самоубилачким намерама). Дакле, „тејзерима“ се обезбеђује већа безбедност лица која их користе.

■ (НЕ)ПРОБОЈНИ ПРОЈЕКТИЛИ

Ефекти кинетичких (не)пробојних пројектила и сачме, бомби и мина готово да су идентични. Због тога, на резултате формирања варијанти препада које садрже употребу ових оружја утиче удар извршног елемента наведених средстава у тела лица против којих се користе, којим се изазива јак тренутни и краткотрајан бол, за време чијег трајања су она онеспособљена за наставак дотадашњих активности. Поред тога, наведена средства користе се и као противматеријална несмртоносна оружја, која служе за пробијање препрека (нпр. муниција са металним прахом, једина која није намењена и дејству против људи), ради њиховог стављања ван функције заштите лица против којих се противтерористичке јединице ангажују. О томе сведоче успешни примери онеспособљавања лица против којих су коришћена наведена средства. Међу њима, посебно су интересантни случајеви од 15. децембра 1987, који су се десили у Јудеји, Самарији и Гази (Израел). Пошто припадници израелских снага безбедности нису по прописима употребљавали кинетичку несмртоносну муницију, смртно је страдало двадесетак Палестинаца.

Наиме, на каменце које су на њих бацали Палестинци, прерушање и паљење аутомобила, Израелци су одговорили, по врстама, количином и тактичко-техничким карактеристикама, скромним несмртоносним оружјем. Пошто је таква принуда била недовољна да спречи Палестинце током грађанских нередова, Израелци су прибегли смртоносној сили, која је довела до таквог



Хемијске спреј боце са хемијском материјом ОС

ТИП	ТЕЖИНА (г) И ВРСТА ХМ	БРОЈ ЕМИТОВАЊА ХМ	ДОМЕТ(м)	НАПОМЕНА
A-203	- ОС	20 од по секунди	3,6 - 4,5	Спреј
A-204	- ОС	20 од по секунди	4,5	Спреј
A-206	- ОС	20 од по секунди	-	Спреј
R-22-J	- ОС	35 од по секунди	2,4 - 3	Спреј
PNFLM-80	- ОС	15 од по секунди	2,4 - 3,6	Спреј
CY-35	- ОС	60 од по секунди	2,4 - 3	Спреј



Електрични пиштољ – „тејзер“

коначног исхода. Ти догађаји успели су да поврате крчки јавни ред и мир на улице поменутих градова, али је Израел привремено ускраћен за помоћ и разумевање сопствене позиције у међународној заједници и то због прекомерне употребе силе.

■ ЗАУСТАВЉАЧИ ВОЗИЛА

О ефикасном коришћењу „заустављача возила“ још нема практичних доказа, јер су у оперативну употребу ушли крајем 2000. године. Ипак, различити модели употребе, развијени ради обуке у њиховој при-

преми за примену, могу се анализирати. На пример, један од сценарија којим се предвиђа употреба заустављача возила представља модел обезбеђења америчке амбасаде.

Наиме, сценарио обезбеђења амбасаде, која је у једном тренутку угрожена проласком возила кроз безбедносни пункт, предвиђа употребу заустављача возила, којим сва лица у њему и ван њега, возило и околна материјална добра, немају трајне штетне последице. ■

(Наставак у следећем броју)

ДОГОДИЛО СЕ...

16. април 1856.



Завршена Париска мировна конференција којом је Отоманска империја призната за равноправног члана европских сила. На конференцији је формирана Прибрежна дунавска комисија, коју су чиниле подунавске земље: Аустрија, Баварска, Виртемберг, Србија, Влашка и Молдавија. Тиме је Кнежевина Србија постала члан једне међународне организације.

17. април 1941.

У Београду потписана безусловна капитулација војске Краљевине Југославије. Капитулација је потписана у садашњој згради Амбасаде Републике Чешке.

18. април 1867.

Султанов ферман о напуштању утврђених градова у Србији и њиховој предаји кнезу и српској војсци свечано је прочитан у Београду. Постојала су и ограничења која су се односила на то да се на тврђавама поред српске, вијори и турска застава. Такође, преправке на утврђењима нису могле да се раде без дозволе владе у Истанбулу. Отоманска империја је током априла и маја повукла своје гарнизоне из Београда, Шапца, Смедерева и Кладова.

18. април 1951.

Шест земаља западне Европе (Белгија, Луксембург, Холандија, Италија, Немачка и Француска) потписало у Паризу Уговоре о оснивању Европске заједнице за угљ и челик. Постојање ове заједнице имало је стратегијски утицај на политичке и економске процесе у Европи.

20. април 1999.

У знак подршке српском народу током бомбардовања Натоа, руски патријарх Алексеј Други служио је са српским патријархом Павлом литургију у храму Светог Саве у Београду. Након литургије обратили су се окупљеном народу „Молитвом за мир“.

26. априла 1916.

Завршена је реорганизација српске војске на Крфу на коју се Врховна команда одлучила 27. фебруара исте године због великих ратних губитака. Српска војска је образовала три армије са по две пешадијске дивизије. У ствари, дивизије првог и другог позива спојене су у једну. Од људства ранијих 13 пешадијских дивизија формирано је шест нових дивизија пређашњег назива.



28. април 1919.

На предлог америчког председника Вудроа Вилсона у Паризу је усвојен предлог Статута Друштва народа и потписан Пакт којим је та светска организација и формирана. Циљ Друштва народа био је развијање сарадње међу државама и вођење политике мира у свету.



30. априла 1880.

Војницима мојсијевске вере који служе у сталном кадру дозвољено је да за време својих празника одлазе кућама. На молбу Београдске црквено-школске општине, министар војни генерал Јован Мишковић издао је, 4. априла 1897, наређење којим су ова права проширена и на обвезнике редовне и оба позива народне војске.

30. април 1941.

У окупираној Србији немачке власти образовале су Комесарску управу, цивилну српску власт чији су основни задаци били завођење реда под окупацијом и спречавање евентуалног народног устанка. Комесарска управа је радила под председништвом Милана Ађимовића.

ДРУГИ СРПСКИ УСТАНАК

Након пропасти Првог српског устанка и одласка Карађорђа Петровића у емиграцију, најзначајнија личност међу Србима у Београдском пашалуку постао је Милош Обреновић (1783-1860). Њега је београдски везир именовоао за старешину Рудничке, а потом и Крагујевачке и Чачанске нахије. Иако није



учествовао у припремама за подизање Другог српског устанка, он је на збору виђенијих људи у Такову, на Цвети, 23. априла 1815. године изабран за вођу устанка. Устанак је, заправо, почео неколико дана раније, на Цветни четвртак, када је Арсеније Ломо растерао харачлије у Јасеници и погинуо после освајања Рудника.

У Другом српском устанку сукоби с турском војском нису имали онај интензитет који је остварен у Првом. Ратовало се искључиво на простору Београдског пашалука и то против војске београдског везира. Борбе су у току 1915. године биле жестоке, а Порта је слала катилфермане (кривичне наредбе) о истребљењу устаника. Поред борбе за Чачак, које су, са променљивим успехом, трајале око четрдесет дана, српски устаници су забележили победу на Палезу (Обреновац), Пожаревцу и Дубљу (26. јула).

Крај ратовања није означио и крај борбе за остварење циљева постављених још 1804. године. Напори на стварању самосталне и слободне српске државе настављени су кроз дипломатску активност Милоша Обреновића. Дуготрајни дипломатски преговори вођени су уз патронат Русије. Иако је Турска дипломатске напоре Србије сматрала само њеним настојањем да се окончају оружане борбе, устаници су, на челу с Милошем, покушавали да их искористе и за остваривање коначних циљева, односно ослобађање од отоманске власти и коначно успостављање сопствене управе.

Зато су и повластице остварене споразумом о прекиду оружаних сукоба, односно право да сами сакупљају данак, успостављање заштите од самовоље турских чиновника, постављање нахијских кнезова и оснивање Народне канцеларије у Београду, устаници схватили као још један корак на путу до ослобођења. ■

Припремио Миљан МИЛКИЋ

ОЧИГЛЕДНОСТ

Како често људи живе толико простодушно, да дозвољавају маси прилика, утисака и догађаја, да попут бујице протекну поред њих! А потребно је само све создати, испунити, уредити. Слушаш туђе мишљење, гледаш убеђене људе – а сами си погружен у ушушкану безличност: нећеш се предати ничему, „суздржан си“, сачуваћеш „дистанцу“ и сматраш то „паметним“ и „аристократским“. У ствари, остајеш проблематични плашљивко, дакле „суздржани“ шупљоглавац, таквом дистанцом представљајући стерилног аристократу. Шта недостаје таквим људима? Мора бити, нешто принципијелно.

Њима недостаје снага очигледности, те дивне способности да нешто довршено схвате и тако признају истину; треба им она стваралачка способност која је толико захваћена истином да се сва душа у њој раствори. За то је потребно много шта. Пре свега – дубина опажања које искључује сваку површност, оно равнодушно промицање мимо великог дела; из тог опажања потичу: дар да се саберемо, да се сконцентришемо, да се не размрвимо на комаде, сударивши се са многоликим бучним светом. И још – пророчка, интуитивна надареност, као непомућено духовно око које без сметњи тачно прихвата знаке сјаја у свету. Напокон – својеврсна циљност унутрашње суштине која не дозвољава да се води вечни „грађански рат“ између мишљења и осећања, између воље и страсти, између фантазије и делања. То су те четири силе које могу надвладати просвећеног критизера, у све сумњајућег зановетала, стерилног леданта у нашој души – и просећи пут ка очигледности; то као да су четири стуба која носе куполу очигледности.

Очигледност уопште није нешто једноставно, свакодневно, оно што се сматра за истину, што се јавља без посебног разлога, што постоји привремено и што људи равнодушно одбијају. очигледност није ни чисто субјективно „чини се“ које радо називају „интуицијом“, да би рекли како имају посла са својеврсним „озарењем“, због којег треба што је могуће пре уклонити сваку сумњу и сваку критику: „Господ то својим изабраницима дарује у сну“.

Очигледност је – светлост; али није свако светлуцање у стању да нам донесе очигледност. Постоје такође халуцинације, као и проблесци у ваздуху. Очигледност је светлост која потиче из самог предмета, која нас обухвата и употпуњује, која нама овладава; човек мора, кроз борбу, допрети до тог конкретног сјаја.

Та жеља само треба да се појави, тада када се душа осећа захваћена истином. Нема више сумње, нема „суздржаности“, нема колебања, нема релативистичких ограда. Тада нам засветли сам предмет, „сведочи“ о самом себи, говори нечим али снажним језиком и убеђује нас. Тада доживљавамо потпуну јасност, „проверену увереност“ (Лајбниц), срећу „сусрета“ после које неће бити „растајања“.

Самим тим, очигледност у великим делима означава изненадни прекид, крај и почетак новог постојања. Ко једном доживи очигледност постаје вољен, успламтео и просветљен; сада он може отворити очи другим људима, сад је он позван да их води. Таква очигледност усхићује човека и просветљује његову душу. Она му даје сидро, чврст став и карактер. Она га чини циљним и здравим. Сада он воли оно чиме живи, живи оним што воли. А за оно што човек тако воли и зашта тако живи, бори се до смрти. Ако и падне у тој борби, пао је као победник.

Очигледност је слична муњи која је ударила у ждрело кратера заспалог вулкана, да би се он пробудио и послао свој пламен у небо; или можда – гранати која је ударила у онемело звоно да би се оно заорило и подарило свој глас људима. Светска историја познаје времена када су цели народи беспомоћно и жарко чекали тај глас... ■

Иван А. ИЉИЋ
Из књиге „Пред буктавим загонеткама господњим“
Светигора, Цетиње 2001.

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

15–30. април



Православни

- 19. април – Лазарева субота – Врбица
- 20. април – Улазак Господа Исуса Христа у Јерусалим – Цвети
- 24. април – Велики четвртак
- 25. април – Велики петак
- 26. април – Велика субота
- 27. април – Васкрсење Господа Исуса Христа – Васкрс
- 28. април – Васкрсни понедељак
- 29. април – Васкрсни уторак



Јеврејски

20–27. април – Песах

ВАСКРЕСЕЊЕ



Трећег дана, пре зоре, Христос је васкрсао, како је и прорекло. Сина Божијег и Сина Човечијег смрт није могла задржати у својој власти. Тако је побеђен човек највећи непријатељ и противник: ђаво, грех и смрт. Зато је за хришћане Васкрс највећи празник, славље над слављима, радост над радостима.

Певамо: „Христос васкрсе из мртвих; смрћу смрт уништи и онима који

су у гробовима, живот дарова“. На Васкрсење, које увек пада у недељу (датум се мења) одлазимо рано, пре свитања у храм, држимо упале свеће, као симбол победе светлости над тамом и поздрављамо се најрадоснијим поздравом: „Христос васкрсе“. Отпоздрављамо: „Ваистину васкрсе“. Овим поздравом анђели су поздравили побожне жене мирносице које су прве дошле у освет васкршењег јутра на Христов гроб и виделе да је празан. На Васкрс се припремају кувана црвена јаја као симбол живота и васкрсења, обилазе се гробови умрлих и даривају се јаја. ■

ПЕСАХ

Слави се у спомен спасења Јевреја из мисирског ропства. У почетку се празновао седам дана, али је због непрецизности старог јеврејског календара усвојен обичај да се у земљама галута (дијаспоре) слави осам дана, и то сваке године од 15. до 22. нисана, при чему су прва и последња два дана пуни празници, а остала четири полупразници. Међутим, у Израелу се Песах и данас слави седам дана.

Један је од три ходочасна празника. Назива се још „Празник пролећа“ (Хаг аавим) и „Празник бесквасног хлеба“ (Хаг амаот). ■



Они се буде са Србијом

Срђан и Јована

ЈУТАРЊИ ПРОГРАМ

ПРВИ ПРОГРАМ РТС-а
СВАКОГ ДАНА У 6.05

www.rts.co.yu



АУТО-РЕЛИ

КАРАВАН ПРИЈАТЕЉСТВА 2008.

Учесници традиционалног, 32. по реду, аутомобилског такмичења стартоваће 7. јуна из историјског Орашца. Циљ је у Јагодини. Број посада ограничен, па са пријављивањем ваља пожурити.

Припреме за овогодишње такмичење аутомобилиста су у пуном замаху. Такмичари ће стартовати из историјског Орашца, па преко Тополе и Крагујевца стићи на циљ у Јагодини, где ће бити проглашени победници. На итинереру дугом 110 километара предвиђена су три испита спретности и решавање теста из познавања саобраћаја.

Пошто је број посада ограничен, са пријављивањем ваља пожурити, јер ће се такмичарска листа састављати према редоследу приспећа пријава организатору.

ПРИЈАВА

Презиме и име возача

Јединствен матични број (ЈМБ) возача

Презиме и име сувозача

Адреса са поштанским бројем места боравка

Телефони: фиксни _____ мобилни _____

Марка возила _____ Запремина _____ ццм

НАПОМЕНА: Пријаву послати најкасније до 25. маја 2008, на адресу: Редакција магазина „ОДБРАНА“, (уз назнаку „За рели“), 11000 Београд, Браће Југовића 19. Потписивањем ове пријаве изјављујем да ћу возити на сопствену одговорност и да ћу се у свему придржавати Закона о безбедности саобраћаја на путевима.

Потпис такмичара

СПОРТСКО ПРВЕНСТВО
СПЕЦИЈАЛНЕ БРИГАДЕ

ПАДОБРАНЦИ НАЈБОЉИ

Летње спортско првенство Специјалне бригаде Војске Србије одржано је у панчевачкој касарни „Растко Немањић“. У генералном пласману победила је екипа 63. падобранског батаљона. Друго место заузела је екипа батаљона за противтерористичка дејства, док је трећа била екипа 72. извиђачко-диверзантског батаљона.

У појединачном пласману дипломе су додељене најбољим оријентирцима и пливачима. Прво место у оријентирингу припало је капетану Миловану Милићу из 63. падобранског батаљона, док је најуспешнији пливач био мајор Зоран Јакшић из 72. извиђачко-диверзантског батаљона. Најуспешнијима дипломе је доделио командант Специјалне бригаде пуковник Илија Тодоров.

Током дводневног такмичења на спортским теренима снаге је одмерило око 250 припадника Специјалне бригаде, распоређених



у четири екипе: командни батаљон са логистичком четом, 72. извиђачко-диверзантски батаљон, батаљон за противтерористичка дејства и 63. падобрански батаљон. На програму такмичења били су војни вишебој, стрељаштво, оријентиринг, атлетика и спортске игре (мали фудбал, одбојка и стони тенис).

С. САВИЋ

СПОРТСКО ПРВЕНСТВО 246. БАТАЉОНА АБХО

У крушевачкој касарни „Цар Лазар“ и на вежбалишту „Равњак“ одржано је летње спортско првенство 246. батаљона АБХО.

Више од 120 официра, подофицира и војника такмичило се у одбојци, војном вишебоју, оријентационом кретању, атлетици, стоном тенису и малом фудбалу.

Прво место заузела је екипа команде батаљона и командног вода.

З. М.



МАРАТОНЦИ НА ТАРИ

ДОБАР ПОЧЕТАК

Војна установа „Тара“ била је у другој половини марта домаћин екипи Министарства одбране и Војске Србије у маратону. У одличним условима, које иначе користе бројне спортске екипе за зимске и летње припреме, војни маратонци започели су своје припреме за овогодишња такмичења. Прво их чека већ 19. априла на традиционалном *Београдском маратону*.

На Тари су петнаест дана вредно тренирали мајор Ненад Милосављевић, капетан Александар Нешевски, старији водник Горан Чегар и војник Кристијан Стошић.

Руководилац припрема био је мајор мр Драган Тодоров, а тренер старији водник прве класе Јовиша Марковић.

– Прво да нагласим да смо изузетно задовољни условима које нам је пружила Војна установа „Тара“, а и нашим радом. Чланови екипе су током припрема претрчали од 300 до 400 километара, моделованих у више врста тренинга и реализовали око 30 сати вежби снаге и обликовања. По повратку са Таре имали смо неколико контролних трка у Београду и верујемо да смо потпуно спремни за Београдски маратон, каже мајор Тодоров.

Тренер старији водник прве класе Јовиша Марковић истиче да Тара има одлично уређену трим-стазу у близини хотела „Оморика“ и одговарајуће шумске путеве и стазе са оптималном висинском разликом за све врсте тренинга.

– У хотелу постоје и модеран трим-кабинет, затим базен и сауна, дакле све што треба и то смо током боравка на овим висинским припремама максимално искористили – каже Марковић.

Спонзори припрема војних маратонаца су Војна установа „Тара“ и Министарство омладине и спорта. Поред предстојеће трке у Београду, чланови екипе учествоваће и на Светском војном првенству у маратону, које се ове године одржава у октобру у Италији.

Државни првак у маратону старији водник Горан Чегар задовољан је изласком из града на ову прелепу планину, јер су ту и услови бољи.

– Искористили смо то да једним тимским радом сви остварили бољу форму. Уз свакодневне обавезе на послу нема превише времена за тренинге, тако да је ово добро дошло као одличан почетак овогодишњих припрема за неколико великих такмичења у маратону – каже Чегар и нада се да ће после сјајних домаћих резултата остварити и неки запаженији на европском или светском првенству.

Р. МУТАВЦИЋ

ПРАВНО САВЕТОВАЛИШТЕ У ЦЕНТРУ ЗА ЦИВИЛНО-ВОЈНЕ ОДНОСЕ

У Центру за цивилно-војне односе ради бесплатно Правно саветовалиште за припаднике војске и полиције, као и грађане који имају захтеве према овим установама. Правни савет подразумева тумачење закона, објашњење и предлог правног поступка. Саветовалиште ради уторком и четвртком од 16 до 18 часова у просторијама Центра, Гундулићев венац 48.

Савете дају адвокати Ђорђе Дозет и Горан Доловић, бивше судије Војног суда у Београду. Поред доласка у Центар у наведено време, савети се могу добити и е-mail-ом и телефоном.

Саветовалиште ће радити још два месеца.

За заказивање посете, као и за тражење писаног тумачења, потребно је да заинтересовани попуне формулар који се налази на вебсајту Центра (www.ccmr-bg.org) и пошаљу га на е-mail адресу: office@ccmr-bg.org

Информације о саветовалишту могу се добити на телефон 011/ 32-87-226.

ЛИЦЕЈ

вам препоручује

КОРИСНЕ УПОРЕДНЕ РЕЧНИКЕ

1. ЈЕЗИЦИ БАЛКАНСКИХ ЗЕМАЉА

и енглески500,00 динара

2. ЈЕЗИЦИ ПОДУНАВСКИХ ЗЕМАЉА

и руски500,00 динара

3. ЈЕЗИЦИ СРЕДОЗЕМНИХ ЗЕМАЉА

и енглески500,00 динара

4. КОМПЛЕТ (3 књиге) 1.200,00 динара

У свакој књизи 8 језика, 3.000 речи, 650 реченица и израза, фонетски изговор.

У цену је урачуната и поштарина.

Уплата на текући рачун број: 205-88021-59, ЛИЦЕЈ, Браће Јерковић 69,

11000 Београд

Телефони: (011) 2460-426 и (063) 315-232

ОБАВЕШТЕЊЕ

Двадесета класа Војне гимназије обележиће 15 година од завршетка школовања 5. јула 2008. године.

За информације контактирајте следећа лица:

Кончар Милан, моб. (064) 2715-876; liks@panet.co.yu

Јеремић Зоран, моб. (064) 1485-328; jeremycod@yahoo.com

Кари Александар, моб. (063) 8523-775; karial@ptt.yu

Јерковић Дамир, моб. (064) 167-3376; damirije@gmail.com

Ђуђун Александар, моб. (064) 255-4509; culende@yahoo.co.uk

ФОНД „ДЕЈАН МАНЧИЋ“

18000 Ниш, Бубањска 12
Тел. 018 265 793

Фонд „Дејан Манчић“, основан да подстицањем и подржавањем уметничког стваралаштва младих, чува спомен на узорног младића Дејана Манчића, који је 4. априла 1999. године, као војник погинуо од агресорске касетне бомбе бачене на његову противавионску батерију,

објављује

К О Н К У Р С

за рукопис прве књиге песама младог аутора

Тематика збирке песама је слободна.

Обим рукописа треба да буде до 80 страна.

На конкурс се доставља један примерак рукописа одкуцан на писаћој машини или компјутеру.

Рукопис треба да буде потписан шифром.

Рукопис треба доставити на адресу : Фонд „Дејан Манчић“, 18000 Ниш, Бубањска 12.

Конкурс је отворен до 10. маја 2008. године.

Избор рукописа за објављивање обавиће стручни жири именован од Управног одбора Фонда.

Резултат конкурса биће објављен у гласилима која су објавила конкурс, 21. јуна 2008. године.

Аутор рукописа легитимисаће се код Фонда тако што ће са рукописом доставити, у посебној затвореној коверти, податке о себи: име, адресу и кратке био-библиографске податке.

Фонд ће одабрани рукопис објавити у виду књиге до истека године.

Тираж књиге биће 300 примерака.

Аутор ће за књигу добити уобичајени хонорар, а припашће му и 100 примерака његове књиге. Остали тираж припашће Фонду.

Аутор је обавезан да о трошку Фонда учествује у промотивним активностима поводом његове књиге које ће организовати Фонд.

Рукописи приспели на конкурс неће бити враћени ауторима, већ ће се трајно чувати у документацији Фонда. Делови тих рукописа, уз дозволу аутора, користеће се за критичке студије о раду Фонда.

ОДБРАНА

Маркетинг

3241-026 3201-765 23-765



**ИЗАБРАНА ПАРТИЈА
СРБИН ПРВАК
АУСТРАЛИЈЕ**

Голденберг – Антић
Аустралија, шампионат,
2008.

1.д4 Сф6 2.ц4 е6 3.Сф3 б6 4.г3
Лаб 5.б3 Лб4+ 6.Лд2 Ле7

Јагодински велемајстор Дејан Антић отишао је на далек пут, где су му пружени добри услови за рад са децом. Услугу, разуме се, он игра на турнирима. На првенству Аустралије освојио је највише поена, али је титула призната другопласираном, домаћем играчу. То ништа не мења на ствари, табела из које се види ко је тамо најбољи остаје за историју. Истина, није та континент-држава велика шаховска сила, али је то свакако успех нашег велемајстора.

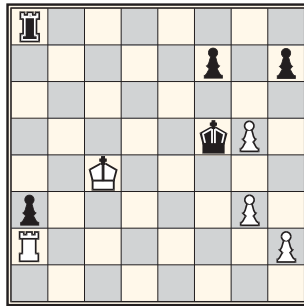
Партија је почела мирно, по утврђеној теорији.

7.Лг2 цб 8.Лц3 д5 9.Се5 Сфд7
10.Сд7 Сд7 11.Сд2 0-0 12.е4 Тб8
13.0-0

Измена пешака на д5 ишла би у прилог црном.

13...б5 14.Те1 дц4 15.бц4 бц4
16.Да4 Лб5 17.Дц2 Ла3 18.Сб1

Ле7 19.а4 Лаб 20.Сд2 Лб4! 21.Тед1
Да5 22.Тдц1 е5 23.де5 Лц3 24.Дц3
Дц3 25.Тц3 Се5 26.Лф1 Тб4 27.Тац1
Та4 28.ф4 Сд3 29.Т1ц2 Сб4 30.Тб2
Са2 31.Тцц2 ц3 32.Та2 Та2 33.Та2
цд2 34.Тд2 Лф1 35.Кф1 а5 36.Тц2
Та8 37.Тцб а4 38.Тц2 Кф8 39.Ке2
Ке7 40.Кд3 Кд6 41.Та2! Кц5 42.Кц3?
а3! 43.Кб3 Кд4 44.е5 г5! 45.фг5
Ке5 46.Кц4?? Кф5



Бели: Кц4, Та2, г3, г5, х2
Црни: Кф5, Та8, а3, ф7, х7

47.Кд5 Кг5 48.Ке5 Та4 49.Кд6
Та5 50.Ке7 Та7+ 51.Кф8 ф6 52.К8
х5
0:1

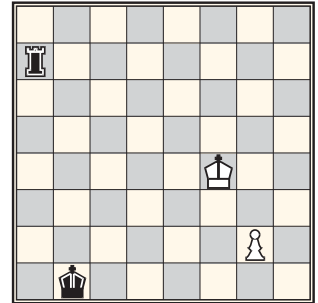
**ЗАНИМЉИВОСТИ
СЕЛЕКТИВНА
АМНЕЗИЈА?**

Године 1937, међународни мајстор Џорџ Колтановски поставио је светски рекорд у симултаној игри на слепо - играо је против 34 играча без гледања на таблу. После његове смрти Њујорк Тајмс је објавио да је „Мр. Колтановског надживела супруга Леа, која није никада научила да игра шах и често се шалила да њен муж није могао да запамти да донесе хлеб из продавнице.“

**ПОТЕЗИ
ОТВАРАЊА**

Једном су велемајстора Артура Бизгајера упитали да ли мисли да му је противник могао предвидети потезе отварања и припремити се пре партије. „Не знам ни сам шта ћу играти,“ одговорио је Бизгајер, „па како би противник могао да зна шта ћу ја играти!“

**ЗАВРШНИЦА
БИВШЕВ – СИМАГИН
СССР, 1952.**



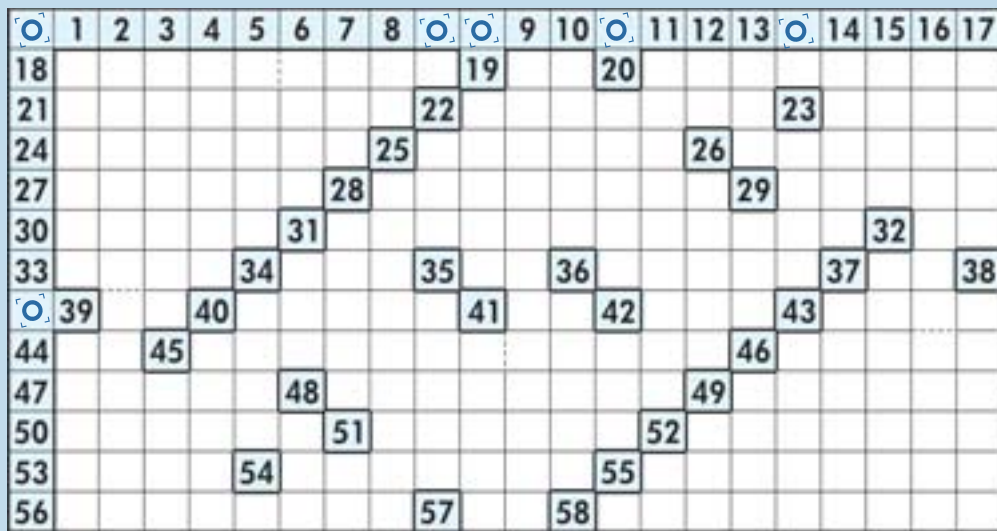
Бели: Кф4, г2
Црни: Кб1, Та7
Црни на потезу.

Изгледа да је реми, јер је црни краљ удаљен, а бели пешак има отворен пут.

1...Тф7
Није ишло 1...Кц2 2.г4 Кд3 3.г5
Кд4 4.Кф5 реми.
2.Ке4 Тг7! 3.Кф3 Кц2 4. г4 Кд3
5.Кф4 Кд4 6.Кф5 Кд5 7.г5 Тф7
0:1

Припремио
Раде МИЛОСАВЉЕВИЋ
мајстор Фиде

УКРШТЕНЕ РЕЧИ



РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА - ВОДОРАВНО: Мартина Хингис, ас, тако, ареометри, ак, вретенар, ватромет, Клод, адулари, АПИ, ВАК, ао, ниоб, Региј, ри, Пилт Самплас, Ед, грбе, с, еони, афте, кар, круун, Коста, три, Алет, Асам, т, исти, ту, попилизам, ма, стара, Риос, На, зев, Млап, Јанатос, Љосса, пода

Припремио Жарко ЂОКИЋ

ВОДОРАВНО:

18. Наш највећи светац, 19. Предлог, 20. Измршавелост, 21. Поборник витализма, 22. Једна од девет муза, заштитница комедије, 22. Женско име, 23. Област у Грчкој, 24. Живо, живахно (муз.), 25. Име француског књижевника Франса, 26. Веза, спрег, 27. Учестано куцати, пуцкети, 28. Српски кошаркаш, Милан, 29. Име писца Чехова, 30. Облик имена Ана, 31. Криминалистички стручњаци, 32. Република Србија (скр.), 33. Подаци (лат.), 34. Име цез-певачице Фицџералд, 35. Узвик дозивања, 36. Око, отприлике (лат.), 37. Ауто-ознака Туниса, 39. Символ радијума, 40. Путелјак, 41. Коњ (песн.), 42. Отлодак од сена, 43. Прва виолина у оркестру, 44. Узвик негодовања, 45. Српски хајдук из друге половине 16. века, пореклом из околине Смедерева, 46. Најмногбројније биљне врсте, 47. Сијати, 48. Радник у кланици, 49. Народни назив за црни лук, кромида, 50. Одрожено камење и земља (ин.), 51. Врста шећера, 52. Варење хране у организму, 53. Подела поена у шаху, 54. Ременар, 55. Вршилац промоције, рекламер, 56. Врста тропских папагаја, 57. Упишите: тм, 58. Велико италијански песник, Данте.

УСПРАВНО:

1. Сваки пут, свагда, 2. Холивудска глумица, 3. Налепница, 4. Женско име, 5. Мираз (лат.), 6. Трговачки део града (стр.), 7. Град у Италији, 8. Виша тарифа (скр.), 9. Италијанска реч у другом језику, 10. Врста морског залива, 11. Хиљадити део литра, 12. Радна јединица (скр.), 13. Језеро у Црној Гори, 14. Одани, 15. Поново, 16. Холивудска глумица, 17. Занос, екстаза, 19. На ону страну, 20. Учесник у лову, 22. Делови хектара, 23. Другарица Паје Патка, 25. Главни град Бразила, 26. Наша ликовна уметница, Анастасија, 28. Славни писац научне фантастике, сер Артур, 29. Ознака за скраћеницу, 31. Грчко слово, 32. Врста рибарске мреже (ин.), 34. Енглески шахист, Мајкл, 35. Староегипатски писац, 36. Левак, 37. Пробијање, 38. Продавци меда, 39. Општина између Добоја и Тешња, 40. Поборник стоицизма, 41. Место у Француској, 42. Јединица мере за снагу, 43. Спори, инертни, 45. Средњевековни породични грб, 46. Место у Словенији, 48. Међународна ознака извршене новчане уплате, 49. Уз, до, поред, 51. Ове године (скр.), 52. Ауто-ознака Пољске.

Специјално издање МАГАЗИНА **ОДБРАНА**



АРСЕНАЛ

Специјално издање магазина **ОДБРАНА**

Цена са поштом
350,00

1-10
400 дин.

www.odbrana.rs

ДЕСЕТ специјалних прилога магазина „Одбрана“
ПРЕГЛЕД најновијих достигнућа у свету и код нас
ЕКСКЛУЗИВНО тенк „црни пантер“, ракетни систем „С 400“...
КОНТРАБЕРЗНО стрелачко оружје у операцији „Ирачка слобода“
ЗАНИМАЈУЋЕ најскупљи пиштољ, најмања беспилотна летелица...

240 СТРАНА

- О савременом оружју: оклопним борбеним возилима, хаубицама, авионима, хеликоптерима, беспилотним летелицама, сателитима, бродовима, подморницама...
- Развој, техничке карактеристике, борбена употреба и историја наоружања и војне опреме.
- У пуном колору, уз мноштво фотографија, „Арсенал“ говори и о томе како је конструисана, где испитивана и када коришћена војна техника коју свет данас познаје.

НАРУЏБЕНИЦА

НОВИНСКИ ЦЕНТАР „ОДБРАНА“
 Браће Југовића 19, 11000 Београд
 Тел: 011/3241-026, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун : 840 - 49849 - 58

Наручујем _____ примерака Специјалног издања „Арсенал“ по цени од 350,00 динара по примерку.
 Плаћање целокупног износа, увећаног за 100,00 дин. за поштарину, врши се унапред на жиро-рачун НЦ „Одбрана“. Уз наруџбеницу треба послати доказа о уплати, након чега испоручујемо публикацију.

Купац: _____
 Улица и број: _____
 Место: _____ Телефон: _____

Потпис наручиоца: _____

М.П. _____

ON LINE BOOKING · · · www.jat.com · · · · ·

→ www.jat.com

→ rezervacija karata

→ odredi destinaciju i vreme polaska

→ rezerviši kartu

→ kupi kartu



..... **Jat Airways** · · ·



Званични авио превозник
Олимпијског тима Србије
Jat Airways Official Carrier
of Serbian Olympic Team